

GÖNÜLLERİN ilahî rahmet ve mağfiret arzusu ile yıkandığı, iyilik duygularının kabardığı, müminlerin hayırdan yarıştığı af ve mağfiret ayı ramazana ulaşmanın huzur ve mutluluğu içindeyiz. Ramazan, paylaşmanın, hayırdan yarışmanın, yaraları sarmanın, insanların derdiyle dertlenmenin içtenlikle yaşandığı bir aydır. Ramazan ayı, özümüzde var olan iyilik, kardeşlik ve dayanışma duygularımızı canlandırarak insani ilişkilerimizin yeniden inşasına katkılar sağlayan bir mağfiret iklimidir.

İyilik, kültür ve medeniyetimizi şekillendiren değerler manzumesi içerisinde çok önemli bir yere sahiptir. Bireyin ön plana çıktığı, bencilliğin yaygınlaştığı modern dünyada örselenmiş ruhlar için iyilik, git-tikçe zayıflayan bir erdem olarak düşünülse de ramazan ayı iyilik duygusunun beslendiği âdeta coştugu bir rahmet mevsimidir. Kerim Kitabımız her fırsatta iyilik vurgusu yapar. Yüce Rabbimiz müminleri hayır yapmaya davet eder, hayır ve iyilikte yarışmayı tavsiye eder.

İslam'ın iyilik tasavvuru çok geniş anlamları içerisinde barındırır. Allah Teala'ya iman edip, güzel kul-luk yapmaktan, yoldan geçenlere eziyet veren taşı kaldırmaya, yoksulu kimsesizi gözetmekten gönül alıcı söz söylemeye ve bir güzel tebessüme varıncaya kadar pek çok davranış iyilik olarak görülür ve sevgili peygamberimiz tarafından yapılması hususunda teşvik edilir. İyilik; hayatımızın her alanında ailemiz, komşularımız, arkadaşlarımız, çevremiz ile ilişkilerimiz konusunda duyarlı olmak ve ihsan ile muamelede bulunabilmektir.

Mümin kendi ihtiyacı olsa bile yoksula yetime yardım eden, sevdiklerinden özveride bulunan samimi bir kuldur. İyilik ve yardımı karşılıksız yapar ve başkalarını da iyiliğe özendirir. İyilik konusunda bir-birine destek olan, yardımlaşan samimi müminler, hem dünyada hem de ahirette güzel karşılık alırlar. Allah, iyi ve güzel davranışlarda bulunarak örnek olan, diğer insanlara da iyiliği tavsiye edenlerin iyi-liklerini artıracaklarının müjdesini verir.

Bize düşen, Allah'ın hükümlerine kesin bir bilgiyle iman etmek, onun buyruklarına uymak, her ko-şulda iyiliği tavsiye edip kötülükten sakındırmaktır. Hayatımızı iyiliğe adayıp yaşantımızı iyiliklerle anlamlandırmak, yüksek insani ve ahlaki değerleri yaşayarak ve yaşatarak bütün toplumda iyiliğe ön-cülük etmektir. Zira iyilik, kültür ve medeniyetimizde varoluşun gayelerinden biridir.

Ramazan ayının gölgesinin üzerimize düştüğü bu anlamlı zamanda, "Ramazan ve İyilik" konulu bir dosya hazırladık. Yrd. Doç. Dr. Mustafa Eren, "Ramazan ve İyilik" başlıklı yazısıyla ramazanın, Müs-lümanın üç temel niteliği olan iman, İslam ve ihsan duygularının ahenkle yoğrulduğu rahmet ayı ol-duğunu vurguladı. "Kur'an İkliminde İyiliklerle Dinamik Bir Hayat İnşası" yazısıyla Prof. Dr. Soner Gündüzöz; Kur'an'ın dimağımızı aydınlatan, ruhumuzu arındıran ve bizi iyiliğe sevk eden iklimini satırlara döktü. Haydar Bekiroğlu: "Vakit İyilik Vakti, Bu Ramazan ve Her Zaman" yazısıyla her ayımızı ramazan yapmanın, iyiliği bir davranış modeli haline getirmek gerektiğini hatırlattı. Dr. Bilal Esen, "Oruca Tutunmak" yazısıyla orucun tertemiz öze dönüş, araya giren engelleri kaldırıp fitrata tutun-ma olduğunu belirtti. Ayşe Bayraktar Barış, ramazanın, kendine yabancılaşan insanın akleden, kalbini bulmaya yönlendiren bir seyahat olduğunu "Fitrata Rücu Etmek/Edebilmek" başlıklı yazısıyla kaleme aldı. Ayrıca Dr. Faruk Görgülü'nün Diyanet İşleri Başkan Yardımcısı Prof. Dr. Hasan Kamil Yılmaz'la gündeme dair gerçekleştirdiği söyleşiyle ilgiyle okuyacaksınız.

Ramazan ayının getirdiği bütün güzelliklerin hayatımızda yer etmesini, temenni ediyor; rahmet, mağfi-ret ve bereket ayının tüm inananlar ve insanlık için hayırlar getirmesini, barış ve mutluluğa, Müslüman-ların kurtuluşuna vesile olmasını Cenab-ı Allah'tan niyaz ediyor, sizleri dergimizle baş başa bırakıyoruz.

Dr. Yüksel Salman

diyanet

2014

06

Ramazan ve İyilik

Yrd. Doç. Dr. Mustafa EREN

10

Kur'an İkliminde İyiliklerle Dinamik
Bir Hayat İnşası

Prof. Dr. Soner GÜNDÜZÖZ

14

Vakit İyilik Vakti Bu Ramazan ve Her Zaman

Haydar BEKİROĞLU

18

Oruca Tutunmak

Dr. Bilal ESEN

22

Fitrata Rücu Etmek/Edebilmek

Ayşe Bayraktar BARIŞ

26

Prof. Dr. Hasan Kamil YILMAZ ile
İyilik Üzerine Söyleşi

Dr. Faruk GÖRGÜLÜ

32

Allah'a Adanan Zamanlar

Dr. Hilal Çelikkol KARA

34

Kutsal Değerlerin Metalastırılması

Doç. Dr. Halil ALTUNTAŞ

38

İstanbul'da Şehr-i Ramazan Edebi

Mahmut BIYIKLI

42

İnsan Dünyaya Emanet

Prof. Dr. İbrahim Hilmi KARSLI

Diyaret İşleri Başkanlığı Adına
Sahibi ve Genel Yayın Yönetmeni
Dr. Yüksel SALMAN

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Dr. Faruk GÖRGÜLÜ

Mali İşler ve Dağıtım Sorumlusu
Mustafa BAYRAKTAR

Yayın Koordinatörleri

Mustafa BEKTAŞOĞLU

Dr. Lamia LEVENT

Ali AYGÜN

Muhammed Kâmil YAYKAN

diyanetdergi@diyanet.gov.tr

Tashih

Mesut ÖZÜNLÜ

Görsel Sorumlu

Burhan ÇİMEN

Arşiv

Ali Duran DEMİRCİOĞLU

İletişim

Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü
Üniversiteler Mah. Dumlupınar Blv.
No: 147/A 06800 Çankaya/Ankara
Tel : 0312 295 86 61
Faks : 0312 295 61 92
diniyayinlar@diyanet.gov.tr

[facebook.com/diyanetaylikdergi](https://www.facebook.com/diyanetaylikdergi)

twitter.com/DiyanetDergisi

64

Ramazana Güzelleme

Yrd. Doç. Dr. Musa TOZLU

66

Ramazan Biraz da Annedir

Yrd. Doç. Dr. Dursun Ali TÖKEL

68

İyilik İçin Yarışmaya Var mısın?

Ayşe Nur MENEKŞE

70

İşkence ve Merhamet Kısacasında
Hak-Bâtıl Mücadelesi

Dr. Erdal KILIÇ

73

Naci ŞENGÜN: "Caminin hakkı çocuklar,
çocukların hakkı camilerdir."

Söyleşi: M. Kâmil YAYKAN

76

Yenilmeyen Yegane Galip: el-Kahhar

Fatma BAYRAM

78

Türk Edebiyatında Ramazan Şiirleri
(Güldeste)

Ali AYGÜN

44

Hayra Anahtar, Şerre Kilit

Rukiye AYDOĞDU

46

Kimin İçin Sofranı Hazırlıyorsun?

Ali URAL

48

Mücessem Bir Ahlak Abidesi:
Nurettin TOPÇU

Kâmil BÜYÜKER

51

Gönenli Mehmet Efendi

Zeynep Feyza KURTULMUŞ

54

Ramazan Medeniyetimiz

Prof. Dr. Mustafa İsmet UZUN

58

Mahallede Ramazan: Merhametin Rengi

Selma ÖZEŞER

62

Hafızlık Merasimleri: Kur'an
Yolculuğunun Taçlı Zirvesi

Yıldız YAYKAN

Abone İşleri

Tel : 0312 295 71 96-97
Faks : 0312 285 18 54
e-mail: dosim@diyanet.gov.tr

Abone Şartları

Yurtiçi yıllık: 60.00 TL
Yurtdışı yıllık: ABD: 30 ABD Doları
AB Ülkeleri: 30 Euro
Avustralya: 50 Avustralya Doları
İsveç ve Danimarka: 250 Kron
İsviçre: 45 Frank

Abone kaydı için, ücretin Döner Sermaye İşletme Müdürlüğü'nün T.C. Ziraat Bankası, Ankara Kamu Girişimci Şubesi IBAN: TR08 000 1 00 25 330 599 4308 5019 nolu hesabına yatırılması ve makbuzun fotokopisi ile abonemin hangi sayıdan başlayacağını bildirir bir dilekçe, mektup, yazı, faks veya e-mailin Diyanet İşleri Başkanlığı Döner Sermaye İşletmesi Müdürlüğü Üniversiteler Mah. Dumlupınar Blv. No: 147/A 06800 Çankaya/Ankara adresine gönderilmesi gerekir.

Temsilcilikler; Yurtiçi: İl Müftülükleri, İlçe Müftülükleri - **Yurtdışı:** Din Hizmetleri Müşavirlikleri, Din Hizmetleri Ataşelikleri / Yayınlanacak yazılarda düzeltme ve çıkartmalar yapılabilir. Yazıların bilimsel sorumluluğu yazarlarına aittir.

Tasarım: Aral Grup www.aral.org Fidanlık Mahallesi Ataç 1 Sokak No:25 / 11 Yenisehir / Ankara Tel: +90.312 433 2725
Baskı: A4 Grafik Matbaa Yay. Rekl. Bilg. Hiz. Ltd. Şti. Tel: 0212 452 40 99 Fax: 0212 639 50 49 mail: info@a4grafik.com.tr www.a4grafik.com.tr
Yayın Türü: Aylık, Yerel, Süreli Yayın, Diyanet Aylık Dergi (Türkçe) **Basım Tarihi:** 12/06/2015 ISSN-1300-8471

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

Prof. Dr. Mehmet Görmez
Diyanet İşleri Başkanı

Ramazan ve İyilik

BÜTÜN medeniyetleri inşa eden belli başlı kavramlar vardır. Bir din ve medeniyet olarak İslam'ı anlamak, anlatmak ve yaşamak istediğimizde karşımıza çıkan temel kavramlardan birisi de hiç şüphesiz iyiliktir. Son dinin iyiye ve iyiliğe dair ne kadar derin bir bakış açısına sahip olduğunu fark etmek için onun söz dağarcığında yer alan kavram haritasına ve zengin anlam dünyasına bakmak yeterlidir. Bireysel ve toplumsal hayatımızın detaylarına göz attığımız vakit, iyiliğin inci dizisinden saçılan bu kavramlardan birine mutlaka tesadüf ederiz.

Bir iyilik medeniyeti olan İslam, her iyiliği sadaka olarak saymış ve herkesin yapabileceği türden iyilikler olduğunu haber vermiştir. (Buhari, Zekât, 30.) Bundan dolayı iyilik, kültür ve medeniyetimizi şekillendiren değerler manzumesinde en önemli yerlerden birine sahip olmuştur. İslam'ın varlığa, insana ve ahlaka bakışı, iyilik anlayışının da temelini oluşturmuştur. İslam'ın "iyilik tasavvuru" daima aşkın ve metafizik değerlerle, insan onuruyla, fayda ve maslahatla, sorumluluk bilinciyle, hayatın nihai anlam ve gayesiyle birlikte inşa edilmiştir. Dinî metinlerimizde Müslüman, hayatını iyiliğe adayın ve ömrünü iyiliklerle anlamlandıran kişidir. Rasul-i Ekrem (s.a.s.), "Allah'ım! Yaşamayı benim için her türlü iyiliği artırma vesilesi yap. Ölümü de benim için her türlü kötülükten kurtuluş sebebi yap!" (Müslim, Zikir, 71.) duasıyla iyilik için yaşamayı bir varoluş sebebi olarak takdim etmiştir.

Kutlu ay ramazana adım adım yaklaştığımız günler içerisinde bulunuyoruz. Ramazan bizlere, her yıl yeni bir can yeni bir ruh üfleme için gelir. Âdeti bütün yeryüzünü bir mabede dönüştürür. İradelerimizi eğiten bir mektep, bir okul olur. Bu mektebin gayesi rahmettir, mağfirettir, arınmaktır, takvadır; insana, eğitilmiş ve beşerî arzularının egemenliğinden kurtulmuş hür bir irade kazandırmaktır.

Bu mektepte sahurun bereketi, mukabelenin sevabı, iftarın sevinci, neşesi ve coşkusu, teravihin rahatı, teheccüdün güzelliği, ibadetin manevi hazzı, imsak ve sabır, oruç ibadetinin himayesi, gündüzün siyâmı gecenin kıyâmı vardır. Kendimizi camide ibadete vakfettiğimiz itikâf, kadrimizi yücelten Kadir Gecesi vardır.

Bu manevi mektepte, iyilik, hayır, birr, fazl, kerem, alicenâplık vardır. Bu mektepte maruf, mürüvet, diğerkâmlık, vardır. Bu mektepte dünyanın neresinde olursa olsun insanlara yardım eli uzatma, çok uzaklarda da olsalar birileri açken tok yatmama, insanlığın huzur ve mutluluğu, birlik ve dirliği için elimizdeki nimetleri paylaşma ve mesafeleri hiçe sayarak gönül köprüleri kurma vardır.

Bu okulda ihsan, lütuf ve kurbet vardır. Medeniyet, hasenat ve kültür vardır. Ramazan mektebinde İslam'ın rahmetle yoğrulmuş adaletini, bilgi ve hikmetle bütünleşmiş ahlakını, ihlasla yoğrulmuş iyiliğini bütün insanlığa gösterme vardır.

Unuttuğumuz bu değerleri bize tekrar tekrar hatırlatan ramazan, iyiliğin kişinin kendisine, Rabbine, dinine, ailesine, akrabalarına, yoksullara, kimsesizlere, yurtsuzlara, mültecilere, sokak çocuklarına, yetimlere, yaşlılara, bütün insanlara, mahlukata, yeryüzüne, gökyüzüne ve bütün eşyaya yapılacağını bizlere hatırlatmaktadır. Başkanlığımız, her ramazan ayında kaybolmaya yüz tutmuş olan bir değerimizi toplum gündemine taşımaya, bu konuda yüksek bir bilinç oluşturmaya ve dikkatleri bu hususa teksif etmeye çalışmaktadır. Bu yıl seçmiş olduğumuz tema, sadece ülkemizin değil bizim ve bütün dünyanın ihtiyaç duyduğu bir husustur. 2015 yılı Ramazan ayının teması “Vakit İyilik Vakti Bu Ramazan ve Her zaman” mesajıyla “iyilik” olarak belirlenmiştir.

İyilikseverlikle ilgili kavramlar temelde ‘verme’ eylemiyle ilgili olsa da bu kavramlar aynı zamanda derunî ve ahlaki bir çağrışıma sahip olmuştur. Mesela sadakayı yalnızca maddi bir yardım olarak anlamak eksik olur. Sadakanın kökeninde sadakat ve samimiyet vardır. Hatta kelimenin köklerine gidersek karşımıza adalet ve hakkaniyet kavramları çıkar. Sadaka, bireysel açıdan servet sahibinin kendisine, topluma ve Rabbine karşı içtenliğini gösteren iyi bir davranış, sosyal açıdan ise toplumda adaleti ve hakkaniyeti tesis etmeyi amaçlayan bir iyiliktir. Sözlük anlamı “arınma ve temizlik” olan zekât da böyledir. Servetinin bir bölümünü ihtiyaç sahipleriyle paylaşan kişi, bu iyiliğiyle açgözlülük ve tamah gibi olumsuz duygulardan gönül dünyasını arındırır. “Rıza-yı Bari”ye bir adım daha yaklaşır. Toplumdaki iyilik zincirine bir halka daha ekleyerek kardeşlik bağlarını perçinlemiş olur. Sevgili Peygamberimiz (s.a.s.) “Her canlıya iyiliğin mutlaka bir sevabı vardır” buyurmaktadır. (Buhari, Musakat, 9.)

İnsanlar, iyiliğin ne olduğu konusunda görüş ve tanımlar seliyle mücadele ederken, Hz. Peygamber (s.a.s.) iyiliği insanın kendi iradesine ve vicdanına bırakır: “İyilik, gönlünü huzura kavuşturan ve içine sinen şeydir. Kötülük ise gönlünü huzursuz eden ve içinde bir kuşku bırakan şeydir; velev ki insanlar başka şeyler söylesin.” (Darimi, Buyu, 2.) Allah’ın varlığınıza naksettiği vicdan, karar vermemiz gereken her noktada bizi iyiliğe doğru yönlendirecek, iyi duygularımızı güçlendirecek ve iyi davranışlarımızı artıracak sağlam bir pusuladır. Yeter ki biz onu köreltmeyelim!

Üzülerek ifade etmek isterim ki iyilik idealinin zedelendiği modern zamanlarda, savaşların, işgallerin, soykırımların, ihtilallerin, sömürgecilik ve şiddetin had safhaya çıktığı bir yerkürede yaşıyoruz. İyiliği arayan, iyiliksiz kalan, iyilik için çırpanan, iyiliğe muhtaç, iyilikten bihaber her türlü insana ulaşmak, her birine iyilik götürmek gibi büyük bir sorumluluk taşıyoruz. Dünyanın önemli bir bölümü açlık, sefalet ve korku içinde temel ihtiyaçlarını karşılamamanın mücadelesini verirken, diğer bir bölümü sorumsuz ve ölçsüz bir tavırla yapay ihtiyaç ve arzuların peşinde koşuyorsa, tüm insanlık iyilik tasavvurunun acilen yeniden gözden geçirmesi gerekmektedir.

Elbette biz Müslümanların da iyilik tasavvurumuzu gözden geçirmemizi gerektirecek nedenlerimiz var. Bugün, iyiliğin hayat bulduğu topraklardan ve iyilerin imar ettiği şehirlerden kan ve barut kokusu yayılıyor. Bir kötülük sarmalı, İslam dünyasını rehin almış durumda ve bu sarmalı besleyen yolları da bir türlü kapatamıyoruz. Eleştirilere karşı gösterdiğimiz savunmacı yaklaşım, daha iyi olma yolundaki çabalarımızı yavaşlatıyor. Bugün İslam âlemi, önce kendi değer ve kavramlarıyla nasıl bir ilişkide olduğunu yeniden gözden geçirmek, sonra da insanlığa karşı iyilik teklifini yenilemek zorundadır. Çünkü mümin için iyilik ve güzellik hayat tarzıdır. Mümin, iyilik ve güzellik için yaşar. Sevgili Peygamberimizin (s.a.s.) ifadesiyle, “Mümin, bir iyilik yaptığında sevinen, bir kötülük yaptığında ise üzülen kimsedir.” (İbn Hanbel, IV, 399.)

Zamana tanıklık eden ve “Ben Müslüman’ım” diyen herkes, iyiliğin yeniden gönül coğrafyamızda ve bütün dünyada hâkim kılınması için seferber olmalı; en yakın çevresinden başlamak üzere her işinde hayra anahtar, şerre kilit olmayı ilke edinmelidir.

Ramazan ve İYİLİK

Yrd. Doç. Dr. Mustafa EREN
Kocaeli Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

İyilik erdemi şu hakikatten hareket eder: Benim dışımdaki insan da benden başka biri değildir, çünkü onun da bir nefesi ve bir nefhası vardır. Huzuru ilahîde, o benden ne fazladır ne eksiktir, ona verilen bana da verilmiştir. O da Allah'ın halifesidir, iyilik yapılmaya layık bir varlıktır.

İNSAN büyük bir hazinedir ve içinde her şey yazılıdır. Fakat karanlıklar, perdeler bırakmaz ki insan içindeki o değerleri keşfetsin. Bu perdeler ve karanlıklar, bu dünyadaki türlü türlü meşguliyetler, insanın dünya işlerinde aldığı çeşitli tedbirleri ve gönülün bitmek tükenmek bilmeyen arzu ve hevesleridir. Beşeriyetten insanlığa, insanlıktan kâmil insan olmaya doğru tekâmül etmenin sırrı, insanın etrafını kuşatan bu karanlık ve perdelerden kurtulmasında

yatar. Sürekli bir koşuşturma ve panik içerisinde olan insan kendi iç dünyasındaki zenginlik ve güzellikleri fark etme imkânı bulamamaktadır. İnsana şah damarından daha yakın olan yüce yaratıcı, ona kendisini sorgulama zamanı ve mekânları lütfetmiştir.

Sinesinde birçok hikmeti ve yüksek ilahî hakikatleri barındıran ramazan ayı rabbimizin bize bahsettiği müstesna zaman dilimlerinden biridir. Ramazan ayı, gönüllerin ilahî rahmet ve mağfi-

ret arzusu ile yıkandığı, iradeleri eğiten ve özgürleştiren orucun manevi hazzı ile iyilikseverlik ve hayırseverlik duygularının kabbardığı, müminlerin hayırda ve iyilikte yarıştığı, tövbe ile hakka yönelme şuurunun geliştiği af ve mağfiret ayıdır. (Ali Bardakoglu, 21.Yüzyıl Türkiye'sinde Din ve Diyanet I., s. 144.) Ramazan ayı Müslümanın üç temel niteliği olan iman, İslam ve ihsan duygularının bir harmoni içerisinde yoğrulmuş akit hâline geldiği rahmet ayıdır. Ramazan

ayı her yıl insana bezm-i âlemde yüce Rabbine karşı vermiş olduğu sözü hatırlatır. Bu nedenle insanı diğer varlıklardan değerli kılan, onun iç dünyasını zenginleştiren manevi değerler bu bereketli ayda doruğa ulaşır. Bu değerlerin başında ahlaki erdemlerin nüvesini oluşturan iyilik gelir.

İyilik erdemi şu hakikatten hareket eder: Benim dışındaki insan da benden başka biri değildir, çünkü onun da bir nefesi ve bir nefhası vardır. Huzuru ilahîde, o benden ne fazladır ne eksiktir, ona verilen bana da verilmiştir. O da Allah'ın halifesidir, iyilik yapmaya layık bir varlıktır. Çünkü sadece ona değil, kendine de iyilik yapmış olur. İyilik yapmak insanı egoist kuruntulardan kurtarır. O iyilik Allah rızası için yapılırsa, insanı bencil duygu, düşünce ve davranışlardan bilkuve kurtarır. İyilik, insanın kendisinden, sevdiklerinden fedakârlıkta bulunarak karşılık beklentisi olmadan başkalarının lehine yapmış olduğu takdire şayan davranışlardır. Ahlakın insanda asıl geliştirmek ve sürekli kılmak istediği özellik budur. İyilik hayatın en tatlı, en verimli ve en sevimli işidir. Allah bilinciyle yapılan her meşru iş iyiliktir. İnsanlar iyilikle mutluluk bulur. İyilik; kişiler arasında dostluğun, sevgi saygı ve kardeşliğin kurulmasına sebep olur. Dostluklar sevgiyle derinleşir, İslam iyilikle gelişir. (Fahrettin Yıldız, *Kur'an Aydınlığında Hayatı Doğru Yaşamak*, İst. 2008, s. 319.)

Kur'an'ın ahlak metafiziği iyilik ilkesi üzerine kurulmuştur. "Eğer sana yapılan iyiliğe ve kötülüğe daha iyi olan bir iyilikle mukabele

Kur'an'ın ahlak metafiziği
iyilik ilkesi üzerine
kurulmuştur. "Eğer
sana yapılan iyiliğe ve
kötülüğe daha iyi olan
bir iyilikle mukabelede
bulunursan, seninle
arasında düşmanlık
bulunan kişi, sıcak bir
dost olur.".

lede bulunursan, seninle arasında düşmanlık bulunan kişi, sıcak bir dost olur." (Fussilet, 41/34.) ayet-i kerimesi iyiliğin insan tabiatındaki özelliğini ortaya koyar. İnsan müminliğini bir iddianın ötesine geçirip imanına insanları şahit tutacak eylemlerde bulunmasını Kur'an ihsan kavramıyla ifade eder. Bu anlamda ihsan vericilik demektir. Allah, Muhsin ismiyle ihsanda bulunarak hem varlığı yaratmakta hem yaratırken kendilerini gerçekleştirebilecekleri yeteneklerle onları donatmakta hem de yaşamları sürecinde taleplerine karşılık vermektedir. Bu hayatta test edilme riskini göze alan insan, bütün yapıp etmelerinde Allah'ın varlıkla kurduğu bu verici ilişki tarzını model alan ideal insanı temsil etmektedir. İyi bir mümin olabilmenin temel dinamiği olan ihsan, insanın yaptığı işin ahlaken en iyisini, estetik olarak en güzelini, ekonomik olarak en adilini ve en faydalısını, bilgi olarak da en doğrusunu amaç edinmesi demektir. "Sizden, iyice çağırılan doğruluğu emreden ve

fenalıktan men eden bir cemaat olsun." (Al-i Imran, 3/104.), "İyilikte ve fenalıktan sakınmakta yardımlaşın, günah işlemek ve aşırı gitmekte yardımlaşmayın." (Maide, 5/2.), "Hayırlı işlerde birbirinizle yarışın." (Bakara, 2/148.) Kur'an'ın bu buyruklarını gerçekleştirme imkânı, insanın hemcinslerinin yaşamlarına katkıda bulunmaya bağlanmıştır. Bu nedenle, ilişki içinde olduğumuz her bir insan ve çevremizdeki her bir varlık esasında kendimizi gerçekleştirmenin ve mümin oluş iddiamızın sağlamlasının birer imkânı olarak bize sunulmaktadır. (Şaban Ali Düzgün, *Sarp Yokuşun Eteğinde İnsan*, Ankara 2012, s. 19.) Hz. Peygamberimiz bütün eylem söylemlerinde hep iyiyi ve güzel ahlaki teşvik etmiştir. Şu meşhur hadisinde, "İyilik ve hayır güzel ahlak; kötülük ise vicdanını rahatsız eden ve insanların bilmesini istemediğin, yani herkesten gizlediğin şeydir." (Müslim, *Şerhu'n Nevevi*, cüz 16-3, Beyrut 1972.) iyinin ve kötünün rasyonel kriterini vermiştir. Kur'an, sünnet ve bu kaynaklardan beslenen İslam geleneği ve tecrübesinin hayata dönük iddiası yaşanabilir bir dünya oluşturmaktır. Hayırlı nesil, yaşanabilir temiz çevre, temiz hava, güvenli iletişim, temiz gıda, temiz toplum, güvenli meskenler ve hayırda yarışmak gibi insanca yaşamın asgari unsurlarını Kur'an bu terimler üzerinden vermektedir ve insanları böyle bir yaşam kurmanın mücadelesine çağırılmaktadır. Bu ideali gerçekleştirmek için Müslümanın berber bir ahlaki bilince sahip olması gerekir.

"İyilik (birt), yüzlerinizi doğuya

ve batıya çevirmeniz değildir. Aksine iyilik, Allah'a, ahiret gününe, meleklerle, kitap ve peygamberlere iman edenlerin; mala olan sevgilerine rağmen, onu yakınlarına, yetimlere, yoksullara, yolda kalmışa, ihtiyacından dolayı isteyen ve özgürlükleri için mücadele edenlere verenlerin; namazı dosdoğru kılan, zekâtı veren, anlaşma yaptıklarında sözlerini yerine getirenlerin ve zorda, hastalıkta ve savaşın kızıştığı zamanlarda direnip sabredenlerin tutum ve davranışlarıdır. İşte bunlar doğru olanlardır. Muttaki olanlar onlardır. (Bakara, 2/177.)

Bu ayet-i kerime Müslümanın üç temel niteliği olan iman, İslam ve ihsan gibi unsurları ve bunların bir bütünlük içerisinde yaşanması gerektiğini tavsiye ederek Müs-

lümana sağlam bir ahlak bilincini aşılar. Ve aynı zamanda dini sadece ibadetlere indirgeyip ve onunla kurtuluşa ereceği ümidini taşıyanlar için bir uyarı niteliği taşır. Günümüzde ciddi anlamda bireysel, toplumsal ve hatta küresel ölçekte ahlak sorunları yaşanmaktadır. Bu sorunların Müslüman toplumlarında daha bariz bir şekilde görülmesi kolayca izah edilebilir durum değildir. Demek ki dinî algı ve pratiklerimizde bir şeyleri doğru yapmıyoruz ya da yapmıyoruz. Şüphesiz bunun çeşitli sebepleri vardır. Bizim kanaatimize göre ibadetlerimizi sıradan alışkanlıklara dönüştürerek, onların bizi ulaştırmak istediği ahlaki güzelliği ihmal ediyoruz. Hâlbuki ibadetler basit alışkanlıklara dönüşmesin diye,

ibadetlere bilinç ve dinamizm kazandıran “niyet” esas alınmıştır. Bizim asıl alışkanlığa ve meleke hâline dönüştürmemiz gereken ibadetler değil de o ibadetlerin bize kazandırdığı ahlaki erdemler olmalıdır. Zaten ahlak ilkelerinin somutlaşarak erdeme dönüşmesi ancak melekeyle olur. İnsanın imanının ve ibadetinin kalite testine tutulduğu alan da burasıdır. Buradaki ihlaller ve kusurlar hem suç olarak hanemize yazılır hem de günah olarak adlandırılır. Bu anlamda içerisinde birçok ibadeti yoğun bir şekilde ifa edebileceğimiz ramazan ayını tefekkürle zenginleştirerek, aşınmış olan değerlerimizi onarma ve yeni ahlaki erdemler kazanma ayına dönüştürmek için yeni bir fırsat ve imkân olarak görmeliyiz.

Kur'an İklîminde İyiliklerle Dinamik Bir Hayat İnşası

Prof. Dr. Soner GÜNDÜZÖZ
Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

İYİLİĞİN ne demek olduğuna dair çok konuşulmuş, felsefeden sosyolojiye, ilahiyattan psikolojiye iyilikle ilgili pek çok şey söylenmiştir. Fakat “yaptığımızda, içimizde bir ferahlık duygusunun oluştuğu güzel iş” belki

de iyiliğin en kestirmeden tanımıdır. Çünkü yapılan her iyilik ruhumuza ferahlık, gönlümüze sevinç verir. Karşılık beklemeden, gönül kapılarımızı açarak yaptığımız şeyler, bazen küçük bazense büyük fedakârlıklardır.

İyilik bazen bir yetimin başını okşamaktır, bazen yolda kalmışa omuz vermektir. İyilik, bir sokak hayvanına verilen bir kap sudur belki. Sofrada paylaşılan bir parça ekmektir o. İyilik; sınıfta öğrenilen bir bilgidir, hastanede verilen bir ünite kandır, sıkıntılı bir anda âminlere açılan bir çift eldir bazen.

Aslında her iyilik, Allah'ın rızasına bir yol aramak, O'nun izzet-i dergâhında adımızı yazdırma çabası ve kiramen kâtibin meleklerinin şahadetine salih kul oluşumuzu arz eylemektir. Kuşkusuz yapılan her iyilik, yeryüzünün Allah'ın cemal sıfatıyla boyanması ve ilahî merhametin ve şefkatin tecessüm etmesidir.

Yeryüzüne hangimizin amellerinin daha iyi ve güzel olduğu hakkında sınanmak için gönderilmiş olan biz insanlar, Allah Rasulünün iyilikle ilgili tavsiyeleri doğrultusunda hareket etmeyi hayatımızın temel dinamiği yaptığımızda, Allah'ın inayet ve yardımını da yanımızda buluruz. "Allah şüphesiz sakınanlarla ve iyilik yapanlarla beraberdir." (Nahl, 16/128.) müjdesi kendi hayatımızdaki tecrübelerimizle de sabit olan söz konusu gerçeğin bir ifadesidir.

İyi bir insan olmak, inancın ve benimsenmiş değerlerin yanı sıra bu inancın çeşitli şekillerde tezahürünü de gerekli kılar. Bu nedenle Allah Rasulü, imanı salih amelden ayrı görmemiştir. Bu doğrultuda dinimizin tanımlandığı temel hadislerden biri olan

Aslında her iyilik,
Allah'ın rızasına bir
yol aramak, O'nun
izzet-i dergâhında
adımızı yazdırma
çabası ve kiramen
kâtibin meleklerinin
şahadetine salih
kul oluşumuzu arz
eylemektir.

Cibril hadisinde "iman", "İslam" ve "ihsan" kavramları beraberce zikredilmektedir. (Tirmizi, İman, 4.) Buna göre, inanan insan kendisine düşen dinî ve insani sorumlulukları yerine getirecek, Allah'ın her an onu gördüğü bilinciyle hayatının ahlaki yönünü ihmal etmeyecek ve daima iyiliklerin peşine düşecektir. Bu doğrultuda bir işi bitirdiğimizde hemen yeni bir işe koyulmamızın emredildiği Kur'an ayeti (İnşirah, 94/7-8.), iyilik ekseninde hayatımızı nasıl dinamik hâle getireceğimizin ipuçlarını vermektedir.

O hâlde inananlar için hayır ve iyilik yapmak konusunda fırsat kollamak temel bir ilkedir ve iyilik yapmak kişiye enerji veren bir davranıştır. Hz. Peygamber'in sahabe efendilerimize "Bugün sizden kim oruç tuttu?", "Bugün kim bir cenazeye katıldı?", "Bugün kim bir fakiri doyurdu?", "Bugün kim bir hastayı ziyaret etti?" şeklindeki soruları günde-

lik hayatımızda her an iyiliklerin peşinde koşmamız gerektiğini bize hatırlatmaktadır. Ayrıca Allah Rasulü'nün bu eylemleri yapan kişilerle ilgili olarak "Bunlar, bir kimsede bir araya geldi mi, o kimse mutlaka cennete girer" şeklindeki değerlendirmesi (Müslim, Zekât, 87.) yapılan iyiliklerin Allah tarafında asla karşılıksız bırakılmayacağı ve bizleri bu durumda büyük mükâfatların beklediğinin bir müjdesi niteliğindedir. Kur'an-ı Kerim, "Allah güzel iş yapanların mükâfatını zayi etmez." (Hud, 11/115.) şeklinde bu hususu ifade etmekte ve pek çok ayette inanan ve salih amel işleyenleri ne tür güzelliklerin beklediği anlatılmaktadır.

İyilik, sadece iyilik yapılanın faydasına değildir; gerçekte iyilik yapan da bu iyilikten nasiplenir. İyilik sahibi kişi ahiretteki ödüllerin yanında, daha bu dünyada yaptığı iyiliğin karşılığını almaya başlamaktadır. Öncelikle yapılan iyilikler, iyiliği yapanın ruhunu onarmakta, gönlünü farklı inşirahlarla genişletmekte, kalbine huzur vermektedir. İyilik aynı zamanda, "Şüphesiz iyilikler kötülükleri giderir" (Hud, 11/114) ayetinde ifade edildiği gibi kötülüklerin silinmesine bir vasıta olmaktadır. Bunun yanı sıra Kur'an-ı Kerim'de iyilik yapmanın daha birçok faydası dile getirilmektedir. Kur'an'da Yusuf peygamberin şahsında iyiliğin nasıl bir başarıya dönüştüğü şöylece anlatılır: "(Yusuf) yetişkinlik çağına erişince, ona (isabetle) hük-

metme (yeteneği) ve ilim verdik. İşte güzel davrananları biz böyle mükâfatlandırırız.” (Yusuf, 12/22.) Tam bir samimiyetle ve Allah’ın rızasına uygun olarak yapılan iyiliğin, Allah’ın insan hayatında açacağı farklı rahmet kapıları ile (isabetle) hükmetme (yeteneği) ve ilim gibi bir değere dönüşmesi her zaman muhtemeldir. Bunun için Yusuf peygamber gibi ahlaka dört elle sarılmak, asıl olanın Allah’ın rızası olduğu idrakinde olmak ve her an ilme talip olmak gerekmektedir.

Sabır ve iyilikle yapılan eylemler, en sıkıntılı zamanlarda insana o sıkıntılardan kurtulma vesilesi olabilmektedir. Belki de “verilmiş sadakan varmış” sözü bu gerçeğin farklı bir ifadesidir. Bizzat Allah Rasulünün sahabesine anlattığı, bir mağarada sıkışıp kalmış olan üç gencin kıssası bu anlamda ilgi çekicidir. Bu gençler yaptıkları iyilikleri birbirlerine anlatmak suretiyle mağaranın girişini kapatan kayanın yerinden oynamasıyla, sıkıştıkları mağaradan kurtulmuşlardır. (Buhari, Enbiya, 50.) Bu nebevi kıssa, iyiliğin, insan hayatında ne kadar büyük bir güç olduğunu ortaya koymaktadır.

İyilikte yarışılan ay

Modern dünyada örselenmiş ruhlarımız... İyilik artık sanki uzak bir ideal gibi algılanmaktadır. Hâlbuki hayatımızın her anını iyiliklerle süsleyebiliriz. İyilik yapmanın belli bir zamana yoktur elbette. O, hayatın tam orta yerinde, her an ve her zeminde

Kur’an’ın dimağımızı aydınlatan, ruhumuzu arındıran ve bizi iyiliğe sevk eden iklimini, ramazanda yaşamak ve her ayımızı ramazan yapmak, iyiliği bir davranış modeli hâline getirmek anlamına gelmektedir.

yapılmalıdır. Fakat Allah’ın biz insanlara rahmeti gereği belli zamanlar, diğerlerine göre daha özel anlar kılınmıştır. Ramazan böyle bir aydır. Bu ayda yapılan iyilikler farklı ilahî lütf ve bağışlara vesile olmakta, bu ayın içinde bulunan ve bin aydan hayırlı Kadir Gecesi insana farklı ufuklar bahşetmektedir. Bu ay, gecesi ve gündüzü vahyin aydınlığına boyanmış bir aydır. Bu ayda kötülüğe ‘dur’ denmiş, şeytanlar zincire vurulmuştur. (Nesai, Siyam, 5.) Yeter ki insan iyiliğe talip olsun. Müminler bu ayda kardeşlerine sofralarını açacak, fakir ve yoksullara dil, ırk ve hatta din ayrımı gözetmeden yardım edecektir. Komşusu açken tok yatamayan mümin için bu ayda herkes sanki yakın komşusuymuş gibi onun iyiliğinden istifade edecektir. Bazen bir tebessüm sadaka olacak, bazen bir kap çorba... Bazense iyiliğin adı; evsiz, barksız, belki vatansız insanlara bir battaniye olacaktır. Ama sonuçta bir mümi-

nin kardeşçe uzattığı el, mümin kardeşinin elinden tutacaktır.

Allah Rasulü “Namaz kılmak, oruç tutmak, sadaka vermek, iyiliği emretmek, kötülüğü yasaklamak; insanın ailesi, malı, çocukları ve komşusu üzerinden olduğu imtihana kefarettir.” diye bizleri müjdelemektedir. (Buhari, Mevakitü’s-salât, 4.) Ramazan ayı oruç ayıdır. Müminlerin sadaka ve zekâta yöneldiği ve her an iyilikte yarıştıkları bir aydır. Böylece ramazan ayı her zamankinden daha çok, “iyi olmak” konusunda bizi eğitir. Bu ayda kazandığımız değerleri tüm seneye yayabilsek, dünyamız çok farklı bir hâle gelecektir. Ramazan ayında Allah’ın engin rahmeti sayesinde her yapılan iyilik, göklerde karşılık bulur. Zira ramazanda göklerle yer buluşur. Tüm dünya Allah’ın arşının gölgesine girer. Ramazan ayında Allah’ın emirlerine uyarak, yasakladığı şeylerden kaçmak suretiyle ilahî rızaya yol ararız. Yani bu ayda takva ölçüsünü yakalamak asıl hedefimizdir. Takva, yanında sabrı (Âl-i İmran, 3/120.), imanı (Âl-i İmran, 3/179.), ıslahı (Nisa, 4/129.), şükürü (Âl-i İmran, 3/123.), ihsanı (Maide, 5/93.), namazı (Enam, 6/72.), zekâtı (Araf, 7/156.) ve orucu ister. Bunların her biri bizi mutaki ve iyi bir insan yapmanın sınırlarını belirleyen davranış ve ibadetlerdir. Bunun sonucu ise Allah’ın sevgisini kazanmak (Âl-i İmran, 3/76.) ve Allah’ın dostluğuna erişmektir. (Casiye, 45/19.)

İnananlar yalandan, iftiradan, dedikodudan, kötü söz ve dav-

Modern dünyada örselenmiştir ruhumuz... İyilik artık sanki uzak bir ideal gibi algılanmaktadır. Hâlbuki hayatımızın her anını iyiliklerle süsleyebiliriz.

ranışlardan uzak durmalıdır. Müslüman dürüsttür, dosdoğrudur. Gönül kırmak, küs durmak, gıybet etmek, Allah'ın rızasını talep eden inananlara yakışmaz. Oruçlu kişi bunlara karşı ayrı bir hassasiyet gösterir. Allah Rasulü "Hiçbiriniz oruçluysen kötü söz söylemesin, bağırıp çağırmasın, hatta küfreden birine dahi sadece 'ben oruçluyum' desin." (Müslim, Siyam, 160.) şeklinde bizleri uyarmaktadır.

Ramazana ayı her zaman olmamız

gereken davranış modellerinin idealize edildiği bir rahmet ve mağfiret ayıdır. Bu güzellikleri daha iyi kavramak ve insanın ancak iyiliklerle diri kalabileceğinin sırrına ermek için kalplere can veren bir ruh (Şûra, 42/52), ellerden hiç düşmeyecek sağlam bir kulp (Bakara, 2/256.) olan Kur'an'ı okumak ve Rabbimizin bizlere olan mesajını anlamaya çalışmak zorundayız. Bilmeliyiz ki "Kur'an'ı okumak ve anlamak vahiy melekleriyle beraber ol-

maktır." (Buhari, Tefsir, Abese, 1.)

Kur'an'ın dimağımızı aydınlatan, ruhumuzu arındıran ve bizi iyiliğe sevk eden iklimini, ramazanda yaşamak ve her ayımızı ramazan yapmak, iyiliği bir davranış modeli hâline getirmek anlamına gelmektedir. Böylece bizler, Allah'ın karanlık bir kuyuda yalnızlık girdabından çekip alarak hikmet ve ilimle donattığı Hz. Yusuf misali Kur'an'ın hikmet ve ilimle kuşattığı bir hayata nail olabiliriz.

Vakit İyilik Vakti
Bu Ramazan ve Her Zaman

Haydar BEKİROĞLU

Malzeme Yönetimi ve Satın Alma Daire Başkanı

GECE ve gündüzün ardı sıra akışıyla insan bedenini eskiten vakitlerimizin içerisinde, özenle yaşamak istediğimiz kıymetli vakitlerimiz vardır. İyilikten ve iyi insan olmaktan söz edildiğinde ise bir ay boyunca gece ve gündüzümüze iyiliği, şefkati, merhameti ve paylaşmayı yayan ramazan ayı; vakitlerimizi yenileyip, benliklerimize ve bedenlerimize hayat veren yapısıyla tüm vakitler içinde özel bir konuma sahiptir. İçerdiği iyilik örnekleriyle geleceğimizi inşa etmenin tecrübelerini yaşadığımız bu ay, iyiliği tüm vakitlerimize yayma bilincini benliğimize işleyebileceğimiz fırsatları bizlere sunmasıyla da müstesna bir zaman dilimidir.

Göklerin ve yerin omuzlamaktan kaçındıkları “emanet”i yüklenen (Ahzab, 33/72.) insanın, Hz. Âdem (a.s.) ve Havva’yla başlayan hikâyesine şekil veren belli başlı kavramlardan biri olan “iyilik” İslam’ın bir din ve medeniyet olarak insanlığa sunduğu mesajın ana öğelerindedir. Bu öğe, gönül, zihin, eylem dünyamızın tamamına renk verir ve onu şekillendirir. Bu bakımdan, iyiliği sadece maddi imkân sahiplerinin muhtaçlara yardımında bulunması şeklinde dar bir çerçevede anlamak veya onu belirli zaman dilimlerine hapsedmek, İslam’ın ortaya koyduğu iyilik ufkunu daraltıcı bir yaklaşım olarak değerlendirilmelidir.

İyilik; aile bahçesinin şenliğinden mahrum olduğu için sokakları yurt edinen, bedenine zarar veren, çaresizliğini zararlı maddelere sığınarak aşmaya çalışan, çocukluğunu ve gençliğini heba eden çağın bunalımlı nesillerine umut ve hayata bağlanma arzusu sunabilmektedir.

İslam dinine göre iyiliğin ve merhametin kaynağı olan Allah (c.c.), (Tür, 52/28.) insanın ve evrenin yaratılışını da iyilikle ilişkilendirmiştir. Hz. Peygamber (s.a.s.) dünya hayatının “her türlü iyiliği artırma vesilesi” olması için dua etmiştir. (Müslim, Zikir, 71.) Bu anlamda iyilik, ihsan derecesinde bir imana sahip olmamızı amaçlayan yönüyle kalp ve gönül dünyamızı, davranışlarımızı iyilikle durulaştırmış bir niyetle gerçekleştirmemizi amaçlayan yapısıyla zihinlerimizi ve günlük yaşantımızı, zekât, sadaka, infak gibi görevleri kapsayan boyutuyla ibadetimizi, hak, adalet, merhamet gibi temel değerleri derunumuza naksetmemizi hedefleyen yapısıyla ahlakımızı, toplum kesimlerinin tamamını iyilikle buluşturmaya ve insanlara iyilik ufkunu anlatmayı içeren anlamıyla insanlığa hizmet ve rehberlik görevimizi, merhamet ve inayete muhtaç, şefkate hasret bakışlara tebessümü ulaştırmayı öğreten yapısıyla da sosyal hayatımızı şekillendirir.

İslam’ın iyilik anlayışının Kur’an ve sünnetteki izdüşümleri incelendiğinde, kişisel gelişimden aile yapısına, komşuluk ilişkilerinden paylaşıcılığa, iktisat ahlakından sosyal adalete, eğitimden kültüre ve tabii çevreyi korumaktan nezaket kurallarına kadar hemen her alanda insanı, “eşref-i mahlukat” vasfına yakışır şekilde yaşamaya yönelten geniş bir çerçeveye karşışlaşmak mümkündür.

İslam dini iyiliği, bir gaye ve uğruna emek verilecek bir yolculuk olarak görür. “(Ey Muhammed ümmeti! Sizler insanlık için yaratılmış hayırlı bir ümmetsiniz.” (Al-i İmran, 3/110.) ayetini “Sizler, insanlar için en iyi olan insanlarsınız.” şeklinde açıklayan Kutlu Nebi (s.a.s.) (Buhari, Tefsir, 7.) “iyiliği emretme, kötülüğü nehyetme ve Allah’a iman etme” yolunda, insanlığa bir ömür hizmet etmenin en büyük iyiliklerden biri olduğuna işaret etmiş olmalıdır. Bu anlamda iyilik sadece belli eylemlerin sonucu değil aynı zamanda fiillerimizin başlangıcı ve gayesidir.

İslam’ın iyilik anlayışının yaşadığımız hayatı şekillendirmesi gereken boyutlarından birkaçını burada zikretmekte yarar vardır.

İyilik; aile bahçesinin şenliğinden mahrum olduğu için sokakları yurt edinen, bedenine zarar veren, çaresizliğini zararlı maddelere sığınarak aşmaya çalışan, çocukluğunu ve gençliğini heba eden çağın bunalımlı nesillerine umut ve hayata bağlanma arzusu sunabilmek, onların “Allah’a kuluk ile yetişen gençler” (Buhari, Ezan,

36; Müslim, Zekât, 91.) olarak yetişebilmeleri için gerekli eğitim ve barınma imkânlarını oluşturmaktır.

İyilik; “kendisiyle huzur bulmamız için” (Rum, 30/21.) Allah’ın (c.c.) ayetlerinden biri olarak yaratılan eşlerimize adaletle davranmak, hukuklarını ihlal etmemek, yemede, içmede, giyim kuşamda ve diğer tüm haklarda onları kendimizle bir tutmaktır. Öfke, şiddet ve eziyeti ahlaki ve psikolojik bir zafiyet olarak görüp, Hz. Peygamber’in (s.a.s.); “En hayırlınız ailesine karşı en iyi şekilde davranandır.” (Ibn Mace, Nikâh, 50.) hadis-i şeriflerinde ifade edilen iyi insanlardan olabilmek için, eşlerimize karşı adil, müşfik ve nazik davranmaktır.

İyilik; dünya hayatının süsü (Kehf, 18/46; Âl-i İmran, 3/14.) ve aynı zamanda hayat sınavının en önemli konularından biri (Enfal, 8/28; Tegâbun, 64/15.) olan, her biri sevginin sıcaklığına muhtaç çocuklarımızı merhametle büyütme, ilim, irfan ve hikmetle besleyerek hayrın ve iyiliğin sürekliliğine vesile olacak dua ehli salih evlatlar (Ibn Mace, Sünne, 20.) olmaları için çabalamaktır. Namaz kılarırken sırtına oturan torununu rahatsız etmemek için secdeyi uzatan sevgili Peygamberimizin (s.a.s.), çocuğunu öpmeyi erkeklik gururuyla ilişkilendiren bir kişiye söylediği “insanlara merhamet etmeye Allah da merhamet etmez.” (Buhari, Tevhit, 2; Ebu Davut, Edep, 144.) ifadesiyle hatırlattığı çocukların şefkatle büyütüldüğü gerçeğini yaşatmaktadır.

İyilik; ümmetin yetimlerinin hazan vurmış gözlerinde bahar

renklerinin açması için çabalamak, yetimin başını şefkatle okşamaktır. Evlerimizin kapısını açan evlatlarımızın sevinç ve neşeyle bizleri kucaklamaları esnasında, küresel zulmün ailelerini yok ettiği, savaşların ve sürgünlerin yurtsuz bıraktığı yetimlerin özlemlerini sarılabilecekleri ebeveynlerinin olmadığını hissedebilmek ve Kerim kitabımızın “yetimlere iyilikte bulunun” (Nisa, 4/36.) emrini yerine getirmektir. Şefkat Peygamberinin (s.a.s.); “Her kim yalnız Allah rızası için bir yetimin başını okşarsa, elinin değdiği her saç teli hatırına sayısız sevap kazanır. Kim yetim kalmış bir kız çocuğunu veya erkek çocuğunu yanına alıp iyilik ve güzellikle bakarsa -işaret parmağıyla orta parmağını göstererek- ben ve o cennette şu iki parmak gibi yan yanayız.” (Ibn Hanbel, Müsned, V, 250.) hadis-i şerifinin gereğini ifa ederek, Hz. Peygamber’le (s.a.s.) cennette arkadaş olma arzusuyla hayatımıza yön vermektir.

İyilik, muhacirin Medine’ye sığındığı sırada onlara ev sahipliği yapan ensarı örnek almak, kanayan İslam coğrafyasının mülteci durumuna düşen evlatlarını ensarın içtenliğiyle ve kardeşçe misafir etmektir. İyilik, mazlumları sevmek, “onlara verilenlerden dolayı kalbimizde haset hissetmemek ve kendi ihtiyacımız olduğu hâlde onları kendimize tercih etmek” (Haşr, 9/9.) şeklindeki Kur’an ahlakını yaşatmaktır.

İyilik; kimi doğuştan sahip olduğu, kimi de sonradan maruz kaldığı engellerle ağır hayat yükünü omuzlayan engellilerin gözü,

kulağı, eli ve ayağı olmak, onlara karşı insan onuruna yaraşır şekilde davranmaktır. İyilik; Yusuf’unu (a.s.) kaybetmenin hüznüyle gözlerini yitirmesine karşın, sabrın ve metanetin örnekliğiyle bizleri eğiten Hz. Yakup’u (a.s.) anlamak, görme engelli olmasına karşın Hz. Peygamber’in (s.a.s.) yetkilendirmesiyle Medine’de yöneticilik, öğreticilik ve müezzinlik yapan Abdullah İbn Ümmü Mektum’un (r.a.) hissiyatını yaşamak, ayağı aksak olmasına karşın Hz. Peygamber (s.a.s.) tarafından genç yaşta Medine’ye vali olarak atanan Muaz İbn Cebel’in (r.a.) gururunu paylaşmak ve asrı saadetin altın yapraklarına işlenen nadide motifleri düşünerek İslam’ın engelli insanlara bakış ufkunu yakalamaktır.

İyilik; modern çağın tüketim hırçınlığına kurban edilen ve “insanların elleriyle yaptıkları nedeniyle fesada uğrayan” kara ve denizlerin, içindeki doğal güzellikler ve nimetlerle birlikte insanlığa emanet olduğunun farkına varmak, Hz. Peygamberin (s.a.s.); “Kim bir ekin diker de ondan herhangi bir insan, evcil ya da yabani bir hayvan veya kuş yerse, bu onun için sadakadır.”, “Bir Müslüman bir ağaç dikerse, o ağaçtan yenilen meyveler mutlaka onun için sadakadır.” (Müslim, Müsâkât, 7; Ibn Hanbel, Müsned, VI, 363.) düsturu doğrultusunda, bizlerin emrine amade kılınan doğal imkânları israf etmemek, tabiattaki canlılara merhamet göstermektir.

İyilik; sevgili Efendimizin (s.a.s.) “Güzel ve tatlı konuşmak sadakadır.” (Buhari, Edep, 34.) şeklindeki

tavsiyesi doğrultusunda; günlük hayatın stresi, koşturmacası ve hüzünleriyle solan, yorulan din kardeşimize içten ve gönülden gelen bir tebessümle el vermek, güzel ve hoş sözlerle de yükünü hafifleterek ona destek olmaktır.

İyilik; merhamet dolu bir bakışı dört gözle bekleyen yaşlı insanlara destek olmak, hastanelerin ilaç kokan odalarında kendilerini ziyaret edecek birilerine özlem duyan hastaları ziyaret ederek iyileşme umutlarına güç vermek, hapisanelerin soğuk duvarlarına dertlerini anlatan tutuklu ve hükümlülere, umuda tutunmaları için bir selam ve esenlik temennisi sunmak, modern hayatın ortadan kaldırdığı komşuluk ilişki-

lerini yeniden tesis ederek, komşuluk hukukuna riayet etmektir.

“İçinde güneş doğan her gün, insanların her bir mafsalı için bir sadaka vacip olur. İki kişinin arasında adaletle hükmetmen bir sadakadır. Hayvanına binmek isteyen bir kimseye yardım ederek, hayvana bindirmen yahut eşyasını hayvana yüklemen bir sadakadır. Güzel söz bir sadakadır. Namaza giderken attığın her adım bir sadakadır. Yoldan eziyet verici şeyleri gidermen dahi bir sadakadır.” (Müslim, Zekât, 52, 56.) hadis-i şerifinden de anlaşılacağı şekliyle iyilik, Allah’a sadakat ve onun verdiği varlık nimetine her vesileyle şükürdür.

Şimdi vakit; sunduğu manevi zenginliklerle bilerek ya da bilmeden işlediğimiz günahlardan tövbe etme ve günahların tortularından arınma fırsatları sunan ramazan ayında, “Gündüzün iki tarafında ve gecenin gündüze yakın vakitlerinde namaz kıl. Çünkü iyilikler kötülükleri giderir.” (Hud, 11/114.) “Nerede olursan ol Allah’a karşı sorumluluk bilinciyle yaşa, işlediğin bir günahın arkasından hemen bir sevap işle ki onu imha edip yok etsin. İnsanlara güzel ahlakla muamele et.” (Tirmizi, Birr ve Sila, 55.) anlayışıyla, benliklerimizi iyilikle terbiye ve tezkiye etme ve sadece ramazan ayında değil, her zaman, iyilikle yaşama mefkûresini benimseme vaktidir.

Oruca Tutunmak

Dr. Bilal ESEN

Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı

ORUÇ, imsak ile başlayıp yine “imsak” ile devam eden ve iftarla sonlandırılan bir ibadettir. Bu hâliyle o, bedenin yapmak şeklinde bir eylemi olmak yerine terk etmek şeklinde bir tutumu olarak gözükmektedir. Kutlu Nebi, zihinlere yaklaştırmak ve gayesine matuf kılmak için orucu somutlaştırmış, “Oruç bir kalkanıdır.” buyurmuştur. Kalkan,

ilk bakışta savunma amaçlı ve pasif gözüken bir silahtır. Onunla sahici bir korunma sağlayabilmek için nasıl tutacağını bilmek ve sıkıca kavramak gerekmektedir. Bu tutuş aslında bir tutunuştur, saldırılar karşısında varlığını koruma ve idâme ettirme adına bir vasıtaya sığınmıştır.

Peki, oruç kimi, neye karşı koruyacaktır? Hadisin devamındaki

Oruca tutunmak, tertemiz öze dönüştür, araya giren engelleri kaldırıp fitrata tutunuştur. Oruç bir nevi, insanın insanlığına tutunması, gözüne inen perdeleri sıyrıp hemcinsleriyle aynı şuurda buluşması, insanlık ailesinin ortak sevinç ve kederlerinden haberdar olup iyiliğe sarılmasıdır.

“Oruçlu kişi, kötü söz söylemesin ve cahillik yapıp kavga etmesin. Şayet biri kendisiyle kavga etmeye veya sövmeye kalkarsa, ona karşı iki defa ‘ben oruçluyum’ desin.” (Buhari, Savm, 2.) ifadesi, insana yönelen saldırıların sadece hariçten olmadığına işaret eder gibidir. Oruç hatırlanıp muhataba karşı ilkten bir hatalı davranış sergilenmediğinde, kimin kazanacağı önceden belli olmayan bir kavga hiç başlamamış olmakta, oruç kişiyi korumaktadır. Bunun gibi, muhataptan bir sataşma geldiğinde ölçülü bir tepki verilerek “ben oruçluyum” denmesi de kişiyi korumaktadır. Tepkinin ölçüsüz olması hâlinde tatsızlığın alevlenmesi ve karşılıklı zarar görme söz konusu olabilecek iken, mümin, içinden gelen ve hatalı tepkiye sevk eden güdülerini durdurmakta ve onları durdurmak için de oruca sığınmış olmaktadır.

Oruç, öncelikle içteki zararlı güdülerden, hırslardan, madde ile bedenini ruhu esir edici emellerinden ve şeytanın saptırmalarından kişiyi korumaktadır. Maneviyatımızın iç ve dış düşmanları tarafından yöneltilecek saldırılara ve

atılan oklara karşı oruçtan daha koruyucu bir kalkan yoktur.

Vahyin öğrettiği bir nefis terbiyesi ve irade eğitimi

İnsan, İslam fitratı üzere doğmasına rağmen, maddenin çekiciliği ve çevrenin menfi telkinleri gibi sebeplerle, nefesine yerleştirilmiş bulunan iki zıt yetenekten biri olan kötülüğe meyledebilme ve sırat-ı müstakimde yürümekte zorlanmaktadır. İnsanı yoktan var eden Yüce Allah, onun yaratılışına koyduğu iyi ve kötüyü ayırt edebilme yeteneğinden ayrı olarak, teşrii ilkeler de vazetmiş ve hidayet yollarını vahiyle ona göstermiştir. Vahiy göz ardı edildiğinde nefsin insanı sürükleyeceği yer, kötülüktür. Bu yüzden Hz. Yusuf: “Ben nefsimi temizle çıkarmam, çünkü Rabbimin merhamet ettiği hariç, nefis aşırı derecede kötülüğü emreder.” demişti. (Yusuf, 12/53.)

Vahyin öğrettiği irade eğitimi ve nefis terbiyesi vasıtalarından en önemlisi oruçtur. Allah Rasülü, nefsin şehvi arzularına ket vurmak için orucu önermiş (Buhari, Savm, 10.), özelde ramazan orucunun hikmeti ise, bizzat Yüce Allah tarafından “sakınasınız/ko-

runasınız diye size farz kılındı.” (Bakara, 2/183.) biçiminde açıklanmıştır. Sakınan insan, kötülüğe iten duyguların baskısını azaltıp iradenin gücünü arttırarak Rabbinin razı olmayacağı işlerden uzak durma hassasiyeti kazanmış bir nefsin sahibidir. Başka bir deyişle o takva sahibidir. Müminin takvası Allah’ın gazabına uğramaktan daha büyük korkusunun, Allah’ın hoşnutluğunu kazanmaktan da daha büyük bir dileğinin bulunmaması demektir. Nefsin bu özelliklere sahip olması ise, uygun araçlarla eğitilmesine ve eğitim için de bir süreç ihtiyaç duymaktadır. Ramazan orucu, anlık değil bir süreç olması bakımından bu eğitimi gerçekleştiren bir ruhi olgunlaşma evresidir. Oruç ayında, geçmişte rutin şekilde devam eden hayata, kararlı bir irade ve taptaze bir bilinç katılmış olmaktadır. Bu irade ve bilinçle oruç, ay boyunca peş peşe tekrarlandığında manevi kazanımlar pekişmekte ve ruhumuza takvanın silinmez izleri nakşedilmektedir.

Beden yanında ruhumuzun da var olduğunu unutmadan dengeli bir hayat sürdürebilmek, mad-

Her maddi varlığın
giderek yokluğa
karıştığı şu dünyada,
oruç ayı her yıl bize
gelerek acimizi ve
faniliğimizi hatırlatır,
ölümün bulunmadığı
bir hayatın ve sonsuz
saadetin ufuklarını
gösterir.

deyi mana önünde duran kalın bir duvar değil manayı ve ötelere görebilmek için bir vasıta kılmak hususlarında hiçbir ibadet oruç kadar etkili değildir.

Oruca tutunmak, tertemiz öze dönüştür, araya giren engelleri kaldırıp fitrata tutunuştur. Oruç bir nevi, insanın insanlığına tutunması, gözüne inen perdeleri sıyrıp hemcinsleriyle aynı şuurda buluşması, insanlık ailesinin ortak sevinç ve kederlerinden haberdar olup iyiliğe sarılmasıdır.

İbadetler, zirvelere ulaştıran vasıtalar gibidir

İbadetlerin birtakım gayeleri var-

dır. İbadetler sabır ve azim gerektirirler fakat asla insanın sırtında bir yük olmayıp belki insanı alıp ötelere ve yükseklerle götüren vasıtalara benzerler. Onların doğru hedefe götürdüğünde şüphe yoktur. Çünkü salih amellerin kurtuluşa götüreceğini bildiren, el-Hadi ismiyle müsemma olan Yüce Allah'tır:

“Servet ve oğullar, dünya hayatının süsüdür; baki kalacak salih ameller ise Rabbinin nezdinde hem sevapça daha hayırlı hem de ümit bağlamaya daha layıktır.”

(Kehf, 18/46.)

“...Oruç tutan erkekler, oruç

tutan kadınlar; iffetlerini koruyan erkekler, iffetlerini koruyan kadınlar; Allah'ı çokça anan erkekler, çokça anan kadınlar; işte bunlar için Allah büyük bir ödül hazırlamıştır.” (Ahzab, 33/35.)

Oruç ibadetine sarılarak fani âlemin aldatıcı serabından manevi iklime yönelen insan, denizde bir kurtuluş gemisine sığınan gibidir. Her yıl bir defa gelen oruç ayı, mümini günahlardan kurtarıp baştanbaşa temizler, kalbini, zihnini ve ruhunu eritir, saflaştırır ve sonunda insan yepyeni bir dünyaya gözlerini açar. Allah Rasulünün beyanıyla, “Kim ramazanda Allah'a inanarak ve mükâfatını yalnızca Allah'tan bekleyerek oruç tutarsa, geçmiş günahları bağışlanır.” (Buhari, İman, 28.) Ramazan ile gerçekleşen bu değişim bayramla bitmez, kazanılan ruhi tecrübeyi bütün bir yıla yaymak üzere bir başlangıç olur.

Oruç mümine, bedeni ve maddesi yeniden anlamlandırmayı öğretir, tabiatın ve içinde bulunduğumuz âlemin gerçekte ne olduğunu ve bize ne söylemek istediğini değerlendirme fırsatı sunar. Her maddi varlığın giderek yokluğa karıştığı şu dünyada, oruç ayı her yıl bize gelerek aczimizi ve faniliğimizi hatırlatır, ölümün bulunmadığı bir hayatın ve sonsuz saadetin ufuklarını gösterir.

Oruç, nefse dur diyerek ruhun önünü açmakta ve daimi kulluğa hazırlamaktadır. Oruçlu,

gün boyu yapıp ettikleriyle Yüce Allah'ın gözetiminde olduğunu bilir ve Allah'ı görüyormuşçasına ibadet etmenin, kısacası ihsan şuurunun doruklarında yaşar.

Oruç aç kalmaktan ibaret değildir. Gelibolulu Mustafa Ali, orucu açlık sanıp ramazan günü oruç bilincine aykırı davranışlarının, ağzı bağlı herhangi bir canlıdan farklı olmadıklarını belirtmekte (Riyâzû's-sâlikîn, 1998, s. 53-54.) ve müteakiben şöyle demektedir:

*Açlığı savm anlar o divâneler
Tâat-i Hak sırrına bigâneler*

...

*Savm odur ey sâlik-i rûşen-derûn
Cürm ü günehten ola azâ masun
Oruç, müminin istikbalini
aydınlatan bir ışıktır*

Oruç bazı bedensel davranışları ket vurmanın ötesinde kişiliği eğitmekte ve ruhumuzu geleceğe

hazırlamaktadır. Aslında oruç, aktif bir eylemdir. Evet, oruç bir sabır eğitimidir ve hadiste buyrulduğu üzere “oruç, sabrın yarısıdır.” (Tirmizi, Deavat, 67.) Fakat sabır sadece şimdiki zamana veya geriye dönük pasif bir eylem değil, geleceğe yön veren bir kılavuzdur. Bu yüzden Rasul-i Ekrem Efendimiz, “Namaz nurdur, zekât burhandır, sabır ışıktır.” buyurmuştur. (Müslim, Tahare, 1.) Sabır, kalbi aydınlatan bir ışıktır. Sabırlı kişi, doğru ve aydınlık yolda önünü görerek yürüyen kişidir. Sabretme erdemini gösterebilenlerin gerçekleştirdikleri işlerin akıbeti aydınlık olur. Onlar sabrederek mahrum olanlar değil, sabrın ışığıyla geleceklerini aydınlatanlardır. Sabırla oruç tutanlar, savunmada kalıp pasif duruş sergileyenler değil, dindarlığının geleceğini sapasağlam inşa edenlerdir.

Fıtrata Rücu Etmek/Edebilmek

Her sahur vakti, bir sorumluluğa uyanmaktır ramazan. Rabbinin rızasını kazanmaya, nefsine hâkim olmaya, özündeki iyiye kavuşmaya çabalamaktır. Nefsini en güzel sözlerle terbiye ederek, ahlakını güzelleştirmek ve gönlü tertemiz hâline geri döndürmektir.

Ayşe Bayraktar BARIŞ

AKŞAM ezanına dakikalar kala sıklaşıyor sokaktaki adımlar, kalabalıklaşıyor ana caddedeki lokantalar, hareketleniyor evlerdeki mutfaklar ve sabırsızlanıyor pide kuyruğundaki çocuklar. Ezan sesiyle o günün bereketine kavuşuyor, orucu sadece bedeniyle değil yüreğiyle de tutanlar.

Ramazan gelmeden coşkusu ve sevinci gelir, yerleşir gönüllere. Günlerce öncesinden çarşılar, pazarlar onlarca nimetle donatılır; evler, dolaplar bir aylık erzakla, öyle her zaman alınamayan ama ramazan sofrasında olmazsa olmaz yiyecekler ile doldurulur. Evin en mutluları ise, yılın en hareketli ve bereketli ayının küçük şahitleri olur. Hepsinin dimağına

kazınır, görkemiyle gelen on bir ayın sultanı ramazan. Hiç geçmesin ve bitmesin, güzelliği ve sevinci devam etsin istenir.

Her sahur vakti, bir sorumluluğa uyanmaktır ramazan. Rabbinin rızasını kazanmaya, nefsine hâkim olmaya, özündeki iyiye kavuşmaya çabalamaktır. Nefsini en güzel sözlerle terbiye ederek, ahlakını güzelleştirmek ve gönlü tertemiz hâline geri döndürmektir. Ramazan demek, yaratılıştaki öze, fıtrata rücu edebilmektir. Bedeni fazla yükten, dili fazla sözden, gönlü çirkin düşünceden arındırabilmektir. Sadece kendini düşünme gafletine düşen insana, bir başkasının da hâlini düşündürebilmektir. Bencillikten sıyrılıp, elinden ne geliyorsa yapması için teşvik etmektir. Fakirlik korkusuyla biriktirme hastalığına düşene, bölüşmeyi, paylaşmayı öğretebilmektir. Acı sözlerinin mahkûmu olana, en büyük gali-

biyetin, öfkesini yenmeyle mümkün olduğunu hatırlatmaktır. En doymak bilmez nefislere, bir bardak su ve bir dilim ekmek ile de Rabbine şükretmeyi başarabilmektir. Ve ramazan, insanı on bir ayın hoyratlığından alıp, en naif hâline dönüştürebilmektir.

Kimin en güzel anıları ramazana dair değildir? Sahur vakti evi saran taze demlenmiş çay kokusu, gün boyu okunan Kur'an-ı Kerimlerin dudaklardaki mırıltısı, iftar sofralarındaki türlü türlü lezzetler, iftar sonrası teravihe yetişmek için yapılan koşuşturmalar. Sahurla başlayan coşku, öğleden sonra içe doğru bir yolculuğa, akşam Rabbe şükür ve sabırla yakarışa, teravih namazı ile koca bir ümmetin parçası olmaya niyetin aslında. Niyetimiz sadece oruç için değildir, ramazanın getirdiği ne varsa, ondan payımızı almaktır. Sabır, şükür, tevazu, sükûnet, huzur, teslimiyet ve güvene niyet

ederiz. Ve bu niyetle geçirilen her gün kemale erme yolunda atılan birer adımdır bizim için. Daha çok kendimiz oluruz, rollerimizden sıyrılır, maskelerimizi atar, makamlarımızı terk eder, daha çok kul oluruz. Rabbine yaklaşmaya, O'nunla bağlarımızı kuvvetlendirmeye, herkesten çok O'nun huzurunda olmaya önem veririz. Emrini yerine getirmenin huşusu ve huzuruyla dünyevi hırsları ve tutkuları bir kenara bırakabiliriz. Hakikati anlamaya ve yaşamaya çok yaklaşırsınız ki, hızla geçen günler ve geceler nihayete erer.

Ramazan... Bir ay süren kısa ama bereketli yolculuk. Fıtratından uzaklaşan, kendine yabancılaşan insanı, akleden kalbini bulmaya yönlendiren, geçmişte kalan huzuru ve sadeliği hatırlatan bir seyahat. Köy tarhanası kokusu, buharda yumuşatılmış ekmeğin dokunuşu, sahura kalkma telaşı, gurbette okuyan evladın dönüşü, birlikte olmanın verdiği neşe ve geceye karışan mutlu ama uykulu çocuk sesleri... O anlarla beslenir ramazan coşkusu ve o anlarla zihinlere kazınır. Bir sofranın etrafında toplanabilmenin imkânını ve lüksünü yaşatır bize, günlük telaşlar ile bir araya gelemeyen, vakti denk düşürüp aynı anda yemek yiyemeyen zaman fakirlerine. Tek başına, hızla, aceleyle yenen yemeklere inat, sevdikleriyle, özenle ve huzurla yenen yemeklere ve sofralara dönüşür, ramazan sofraları.

Ömrün en bereketli zamanlarıdır ramazan. Bir gecesine, binlerce

geceyi sığdırabileceğimiz kadar mebrur ve hâlimizden memnun. Muhatabı olduğumuz Kitabın inmeye başladığı geceyle şereflemiş bir ay ve sıra sıra meleklerin her türlü iş için indığı o kutlu gece. Samimiyetle açılan ellerin, hüzünle yaşaran gözlerin, incinerek kırılan kalbin, karşılıksız bırakılmadığı, cevabını en yüce makamdan aldığı o kıymetli gece... Kullarına, evladına şefkat gösteren bir annenin, kat kat üstünde bir şefkatle muamele eden Mevla'nın, merhametinin tecelli ettiği gece. Kulunun duasını, ibadetini, haykırış ve gözyaşını kabul edeceğini vaat ettiği gece. Yeter ki o geceyi arama gayreti içinde olsun ve kadrini bilsin. On bir ayın sultanını o geceyi bularak taçlandırın ve şerefledirsin.

Yalnızlıktan şikâyet edenlere şifa olur, her gece kılınan teravihler. Tanısın, tanımasın, aynı safta yer almanın, aynı amaçla el açmanın ve ortak tek bir makama yönelmenin bir araya getirdiği müminler. Gün boyu Rabbinin rızasını kazanma çabası, iftar zamanı zafer kazanmış komutan edası ile kalabalıklar arasında olmanın güvenidir. On bir ay boyunca hissedilen tek başmalık, yalnızlık ve güvensizliğin yerinde bir bütünün parçası olmanın verdiği güven...

Ramazan, koskoca ahşap kapıları ardına kadar açılmış bir rahmet yuvasıdır. Günahından nedamet duyana, pişmanlıklarla boğuşana, her şeyi en başa alma isteğiyle ko-

şuşturana açılan kapılar. Tövbele-
rin en samimi duygularla yapılıp,
Cenab-ı Hak tarafından kabulü-
nün müjdeleyicisidir. Dünyaya
tertemiz bir yürekle gelen; öfke,
haset, kibir ve bencillikle zede-
lenen; amellerinde sadece nefsi-
ni tatmin etme gayretinin peşinde
koşan; dünyayı tüm benliğiy-
le kavrayan insana "dur!" diye
ikazdır. Durdurup, nereye ve
ne amaçla koştuğunu sorduran,
ahiretin varlığını ve Allah'ı hatırlatan ve bunu yaparken umudu hiç eksik etmeyen bir uyardır. Keşkelerle boğuşmak yerine tövbeyle sarılmanın, affedileceğine yürekte inanmanın, tekrar bir çocuk masumiyetine kavuşabilmenin zamanıdır. Bir çocuk gibi daha kolay ağlayıp, daha içten gülebildiğimiz, endişelerden arınıp sadece yaşadığımız günü düşünemediğimiz, dünyevi hesaplar peşinde koşmayı var olana şükredebildiğimiz...

Paylaşmanın bir diğer adı ve en tatlı zamanıdır ramazan. Rızkımızı bölüşerek daha çok artacağına inancımız pekişir. Sofralarımız şenlenir önce en sevdiklerimizle. Sonra aç olmanın, aç kalmanın ne anlama geldiğini hissederiz. Açları doyurmanın sorumluluğunu fark edip, "komşusu açken tok yatan bizden değildir" sözünün hikmetini anlarız. Dünyadaki fakirliğe, üzüntüye duyarsız kalamayız, incecik kalmış kemikleriyle bir dilim ekmek için bekleyen insan görüntülerini hafızamızdan silemeyiz. Ve gücümüz

nispetince infakın yollarını aramaya çalışırız.

Ramazanda sözler de kalple birlikte yumuşar ve arınır, katılığından ve sertliğinden. İyi niyetle düşünmeye ve halis niyetle muamele etmeye davet eden bir çağrı olur herkese. Oruçlunun, kendini sadece yiyeceklere değil, öfkeye, kötü söze ve gerginliğe de kapattığı, "ben oruçluyum" diyerek, öfkesinden sıyrılabilmek imkânıdır. Nebevi öğütle kendine çıkış yolu bulan insan, kalp kırmayı, karşındakini incitmeyi, tartışmayı ve gereksiz sözlerle zaman kaybetmeyi de çıkarmış olur hayatından. Çevresinde vuku bulan en küçük hataya dahi tahammül edemeyenlere, hoşgörüyü penceresinden bakabilmeyi öğretir. Çünkü Allah'tan af ve mağfiret dileyen insanın, önce affetmeyi ve hoş görmeyi bilmesi icap eder. Yıllarca süren kırgınlık ve küskünlükleri bir kenara bırakabilmeyi, nefretlerinden sıyrılıp, amellerini ifsat etmeden devam edebilmesini hedefler.

Ve ramazan, gönlün gurbetten yuvaya dönüşüdür. Etrafınızı çevreleyen onca yabancı sözcüğe, sayısını artık hesaplayamadığımız kadar çok geçen günlere, beş vakit minarelerden duyamadığımız ezana, yüzünü göremediğiniz sevdiklerinize rağmen; gurbet, ramazanda gurbet olmaz. Her iftarımızı paylaşacak dostlar, aileniz olur; teravih kalabalığıyla coşan küçücük mescitler, birer Sultanahmet ya da Kocatepe Camii

Ramazan, koskoca
ahşap kapıları ardına
kadar açılmış bir rahmet
yuvasıdır. Günahından
nedamet duyana,
pişmanlıklarla boğuşana,
her şeyi en başa alma
isteğiyle koşuşturana
açılan kapılar.

olur; vatanından kilometrelerce
uzakta hüzünlünen kalpler, ra-
mazan sevinciyle dopdolu olur.
Ramazan her gurbetçiyi ayrıldığı
topraklara, baba ocağındaki dert-
siz-tasasız günlere, akşam ezanı-
yla ışıklanan minarelere, sokaklara
yayılan yumurtalı pide kokularına
alır götürür. Ramazanla dolu
geçen bir ay, gurbet sıla olmaz,
özlem vermez yüreklere.

Ramazanın başlangıcındaki he-
yecan ve sevinç, günler geçtikçe
yerini hüznü ve özleme bırakır.
Geride kalan günleri özlemeye,
gelecek ramazana kavuşma en-
dışesi hissetmeye başlanır. Öm-
rün dopdolu ama olanca hızıyla
geçen ramazanı... Özlenir ve
tekrar kavuşmak için dua edilir
Yaradana. İnsanı en güzel ahlakla
yaratana, her türlü imkânı önüne

seren, peygamberler ve kitaplar
ile lütfunu esirgemeyen, nimetle-
ri ile donattığı yeryüzünde insanı
halife kılan Yüce Allah, ramazan
bilinci ile şımaran nefislerimizi
terbiye etmemizi murat eder. Bir
ay boyunca ahlakımı güzelleştir-
me gayreti içinde olan kuluna
nihayetinde ise bayram hediye

eder. Çocuk fitratına geri dönen
insanın bayramı bir çocuğun
neşesiyle geçirmesini ister. Bir
çocuk gibi mutlu, heyecanlı, her
anını gülen bir yüzle geçiren...
Ve şükür bekler kulundan, rama-
zan ile ömrünün en güzel dem-
lerini yaşattığı ve yaşamına değer
kattığı için...

Prof. Dr. Hasan Kamil YILMAZ:
“Kişi iyilik yaptığı zaman bu iyilik aslında kendisine dönüyor. Bütün yapılan iyilikler; tebessüm ve merhamet önce bizim şahsımıza değer katıyor.”

Söyleşi: Dr. Faruk GÖRGÜLÜ

Muhterem hocam! Başkanlığımız son yıllarda kutlu doğum haftalarının yanında ramazan ayında da bir tema belirleyerek bu konuda toplumda bir farkındalık oluşturmaya gayret ediyor. Bu yılki ramazan teması “Vakit iyilik vaktidir, bu ramazan ve her zaman.” Öncelikle niçin böyle bir konunun ele alınmasına ihtiyaç duyuldu?

Diyanet İşleri Başkanlığı olarak gerek kutlu doğum haftalarında, gerek ramazan aylarında, gerekse Camiler Haftasında daha çok sosyal problemleri içeren konu ve başlıkları öne çıkararak bu konuda toplumda bir duyarlılık oluşturmaya gayret ediyoruz. Çağımızda insanlar gerçekten çok hızlı bir hayat yaşıyorlar. Yaşanan bu hızlı hayat içerisinde insa-

nın durup düşünmeye, bakmaya, anlamaya vakti olmuyor. Bu hızlı yaşayış bizim pek çok şeyi, çoğu zaman algılamadan görüp geçmemize, değerlerimizi unutmamamıza neden oluyor. Oysaki biraz yavaşlamaya ve hız kesmeye ihtiyacımız var. Yani seyretmeye, bakmaya değil, görmeye, algılamaya, anlamaya ihtiyacımız var. Aslında görüp algıladığımız ve hissettiğimiz zaman gerçek manada sorumluluğumuzun farkına varıyoruz. Bugün seyredip görmediğimiz, ya da görüp fark edemediğimiz o kadar çok şey var ki. Bazen iyilik yapmaya, insanların farkında olmaya imkânımız olmuyor. O yüzden ramazan ayında iyilik konusunda bir farkındalık oluşturmak amacıyla bu konuyu ele almayı uygun gördük.

İnsanların dünyada ve ahirette ulaşmak istediği şey iyiliktir. Bu yüzden namazların sonunda: “Rabbena âtina fi’l-dünya haseneten ve fi’l-ahireti hasene...” diyoruz. Yani: “Rabbimiz bize dünyada da ahirette de iyilik ver.” İnsanları fitrat olarak iyiliğe yönlendirmek -ki mayalarında elbette iyilik yapmak var- hele hele zulmün, haksızlığın yaygın olduğu, neredeyse insanların birbirinin boğazına sarıldığı günümüzde iyilik yapmanın insanlara mutluluk verme adına önemli bir etkisi var. Çünkü psikologlar asıl mutluluğun, başkalarının mutluluğuna katkı sağlamak olduğunu söylüyorlar. Başkasının mutluluğuna katkı sağlamanın en temel yollarından biri de onlara iyilik yapmaktır. Bu iyilik illa maddi olarak bir şey vermek anlamına gelmiyor. Yerine göre bir

İyilik yapmak, kalıcı bir iz bırakmak demektir. Yeryüzünde insanın kalıcı iz bırakmasını sağlayan iki önemli ahlaki değer ve erdem vardır: Bunlardan biri cömertlik, diğeri ise tevazudur. İkisinde de iyilik vardır.

tebessüm de iyiliktir. Selam vermek, hâl hatır sormak, insanların gözlerinin içine bakarak duygu transferinde bulunmak da bir iyiliktir. Dolayısıyla insanların öncelikle kendilerine iyilik yapmaya ihtiyaçları var.

İyiliğin kapsamı geniş olmasına rağmen zaman içerisinde bir anlam daralmasına uğramış, neredeyse sadece maddi yardıma indirgenmiş. Bizim inancımız açısından iyilik hangi anlamları kapsar?

Türkçede kullandığımız “iyilik” kavramının karşılığı dinî literatürümüzde pek çok kelime vardır. Birr, hayır, hasene, ihsan, hüsn, infak, sadaka, salah, takva ve maruf vb. bunlardan sadece bir kısmıdır. Dolayısıyla bunu tek kelimeye indirgemek bizim kavram zenginliğimiz açısından uygun değildir. Bu kavramlar arasında nüanslar var. İyilik, hem davranış olarak hem hareket tarzı olarak hem de bizzat yapılan işler olarak düşünüldüğünde çok kapsamlı bir kelimedir. Mesela, “Sevdiğiniz şeylerden Allah yolunda harcamadıkça iyiliğe asla eriş-

mezsiniz.” (Âl-i İmran, 3/92.) ayetinde de ifade edildiği gibi infak da bir iyilik vesilesidir. İnfakta bulunan insan şahsına, ailesine ve etrafındaki insanlara iyilik yapıyor. Diğer taraftan haz ve lezzetin, elem ve kederin, tebessüm ve hüznün paylaşılması da bir iyiliktir, hatta yolun üzerinde insanlara engel olan bir diken, taşı kaldırmak da iyiliktir. Ayrıca insanın kendine, Rabbine, kullara ve eşyaya yapacağı iyilikler var. Suya iyi davran, göğe iyi davran, yere iyi davran diyor İbn Arabi. Demek ki iyi davranmakla ilgili bizim şuurlu almamızda bizi kontrol eden mekanizmalar olması gerekiyor.

İyilik yapmak, kalıcı bir iz bırakmak demektir. Yeryüzünde insanın kalıcı iz bırakmasını sağlayan iki önemli ahlaki değer ve erdem vardır: Bunlardan biri cömertlik, diğeri ise tevazudur. İkisinde de iyilik vardır. Tevazuda kendi enaniyetinizi, nefsanîyetinizi kıriyorsunuz. İnsanın bir derdiyle ilgilenmek üzere yanına yaklaşmıyorsunuz. Tevazuda ben şuyum, sıfatım bu, konumum bu, statüm bu diye geri çekmiyorsunuz kendinizi. İyilik arzu ve niyetiyle tevazu göstermiyorsunuz. Öbürü ise cömertliktir. Cömertlik serapa zaten iyiliktir. Onda da malımızı, zamanımızı, imkânımızı, sahip olduğunuz değerleri paylaşmak ve sunmak var.

İnsanoğlu fitri olarak hem iyilik hem kötülük yapmaya meyillidir. İnsanın kötülük değil de iyilik yapmayı seçmesi için nasıl bir eğitim sürecine ihtiyaç vardır, iyi alışkanlıklar edinmek eğitimle mümkün müdür?

Kesinlikle mümkündür. Mademki insanın fitratında hem hayır hem şer, hem iyilik hem kötülük birlikte mevcuttur. Oraya yerleştirilmiş duygular, ancak iyi ortamlarda geliştirilir. Efendimiz (a.s.)'in “Teşe’üm ve tefe’ül” ile ilgili yorumu benim çok dikkatimi çekiyor. İslam’da “teşe’üm” yoktur ama “tefe’ül” vardır (Buhari, Tıb, 44, 54.) diyor. Bu bize insanların iyiliğe nasıl kanalize edilebileceğini gösteriyor. Şimdi tefe’ülün varlığına inanan bir insan, her zor şartta kendine iyiyi, doğruyu ve güzeli telkin etmektedir. Tabii ki kafasındaki düşünceler o istikamette şekillenmektedir. Ama teşe’üme inanan kendini hep uğursuzluğa, kötülüğe doğru kurgulayacaktır. Dolayısıyla iyilik veya kötülük olgusu da böyledir. Yani bir insana siz sürekli iyi olduğunuzu, iyilik yapması gerektiğini, iyilik yaptığında kazanacaklarını anlatır, konuşur ve gösterirseniz, o iyiliğe doğru kendisini kurgulamaya, öyle düşünmeye, o istikamette kararlar vermeye, o tarafa meyletmeye başlar. Onun için iyilik duygusunun, çocukluk çağlarından itibaren verilmesinin, hatta bazı iyilik işlemlerinin çocuklara yaptırılmasının yararlı olduğunu düşünüyorum. Mesela, ramazanda bir sadaka veya zekât mı verilecek, 6-7 yaşındaki bir çocuğumuza onu verip, “oğlum sen bunu falan amcaya veya teyzeye götürüver” demenin, çocuğun o davranışı öğrenmesi açısından büyük önemi vardır. Yanlış yaptığında da o çocuğa; “bak yavrum yanlış yaptın, sen şimdi bir iyilik yap özür dile” demenin çocuğun olumlu davranışlar kazanması adına büyük

getirisi vardır. Dolayısıyla iyiyi düşünmek, iyiyi konuşmak, iyiyi telkin etmek çocuklarımızın zaman içerisinde iyiliğe motive olmalarını sağlayacaktır. Çünkü insanın gönül dünyasında iyilik ve kötülük duyguları birbirine eşit olarak hep var ola gelmiştir. Hangisi uyarılırsa o gelecektir. Nasıl merhamet eğitimle kazanılan bir duyguya, iyilik duygusunun da aynı olduğunu düşünüyorum.

Aslında iyilik yapan öncelikle kendisine iyilik yapmış oluyor.

Elbette, kişi iyilik yaptığı zaman bu iyilik aslında kendisine dönüyor. Bütün yapılan iyilikler; tebessüm ve merhamet önce bizim şahsımıza değer katıyor. Kötülük yaptığınız zaman siz küçülürsünüz, ayağa düşüyorsunuz. Çocukluğundan itibaren iyilik yapmış olan kişi bunun kendisine pozitif şeyler kazandırdığını gördükçe iyilik yapma tarafına meyler. Gelin görün ki çağımızda insanların bireyseliği öne çıkaran algısı; “bana ben lazımım”, “beni ben ilgilendiririm”, “altta kalanın canı çıksın”, “beni benden başkası ilgilendirmes” felsefesi beraberinde başkasını görmemeyi getirdi. Bu nedenle iyiliği öğretecek ortamlara çok ihtiyaç var. Öncelikle bunu aileden başlatmak gerekir. Çocuk aile içinde iyilik yapmayı; affetmeyi, paylaşmayı, özür dilemeyi, merhamette bulunmayı öğrenmelidir.

Malumunuz “Her iyilik sadakadır.” hadis-i şerifi de bizi iyiliğe teşvik ediyor. Ancak insan iyilik yapmak istediğinde zaman zaman engellerle karşılaşabiliyor. İnsanı iyilik yapmaktan alıkoyan sebepler nelerdir?

İnsan bir defa hodkâm varlık. Bu onun fitratında var. İnsan önce kendini düşünüyor. Dolayısıyla iyilik yaptığı zaman kendisinin ekildiğini düşünüyor. Bu düşünce de iyiliği engelliyor. Bunun yanında insanda kıskançlık duygusu da var. Bunları aşmak için iyiliğin hazzına varmak gerekir. İyilik yaparak insanların mutluluğunu görebilecek ve tadına varacak ortamlar olması gerekir. Mesela ramazan ikliminde insanları iftara davet edip iftar sevinciyle yemek yediklerini görünce ikram eden kişinin “elhamdülillah” misafirlerime iftar açtırdım diyebilme hazzına ermesi ne güzel bir şey. Bu yüzden küçük yaşlardan itibaren pozitif enerjinin ne anlama geldiğini çocuklarımıza ve ailemize anlatmamız ve yaşatmamız gerekir. Geciktiğimizde insanın duyguları kaşarlanıyor, merhamet duyguları duyarsızlaşıyor. Bu nedenle merhamet duygularını diri ve canlı tutacak ortamlar bulmak gerekiyor.

Çağımızın en yaygın hastalıklarından birisi psikiyatrik hastalıklardır. Bazı psikiyatristler hayır terapileri yapıyor. Çünkü çağdaş insanlar bir türlü tatmin olmuyor; doyum eşikleri çok yüksek. Her şeyin en iyisini kullanan, en iyisini yiyen, en iyi yerlerde safa süren, en iyi arabaya binen kişi için artık tatmin aracı kalmıyor ki. Böyle bir kişiyi sizin dünyevi lezzetlerle doyurup haz alır hâle getirmeniz mümkün değil. İşte ona manevi bir lezzet tattırmak gerekiyor. Cenab-ı Hakk’ın yarattığı varlıkların sıkıntılarını ona gösterip hissettirmek gerekir. Mesela onu 11 çocuğu ile üstü akan bir kulübede oturan, kâh sobası

Çağımızın en yaygın hastalıklarından birisi psikiyatrik hastalıklardır. Çağdaş insanlar bir türlü tatmin olmuyor; doyum eşikleri çok yüksek. Her şeyin en iyisini kullanan, en iyisini yiyen, en iyi yerlerde safa süren, en iyi arabaya binen kişi için artık tatmin aracı kalmıyor ki.

yanan, kâh yanmayan insanların yaşadığı yerlere götürmek lazım. Sen en lüks dairedesin, kalorifere yanıyor, sıcak suyun her an hazır ama hâlâ şikâyetçisin. Bak bunların sesi çıkmıyor, mutlular. Bunu gör, hâlimden şikâyet edeceksen onları gör ondan sonra şikâyet et, demek lazım. Hz. Peygamberin “dünya işlerinde kendinden altta olanlara bakın, ahiret işlerinde yukardakilere bakın” demesinin sebebi bu. Bir adama defalarca açlığın ne olduğunu anlatsanız yaşamayınca bunu bilmez. Ama ramazanda aç kalıp dilinin damağının kuruduğu ve açlıktan eli titremeye başladığı zaman anlar ve yaşar bunu. Rûhu’l- beyan müellifi İsmail Hakkı Bursevi: “Karun’la Firavun eğer aç olsalardı bu kadar azmazlardı, tok oldukları için azdılar.” diyor. Bu nedenle ramazan ayında manevi hayatımızda bir farkındalık oluşmaya başlıyor, acziyetinizi anlıyorsunuz, acziyeti olan insanların farkına varıyorsunuz. Dolayısıyla bu hayır terapisi dedikleri şey çok önemli.

Hocam, ‘iyilik yap denize at, balık bilmezse Halik bilir’, yine ‘sağ elin verdiğini, sol el bilmecek’ şeklinde sözler, hep bizi karşılık beklemeden iyilik yapmaya teşvik eden sözler. Buradan yola çıkarak aslında bizim medeniyetimizin hep bir iyilik medeniyeti şeklinde ifade ede-

bileriz. Bu bağlamda bize iyilik yapma usullerinden bahsedermisiniz?

İnsanların en büyük zaaflarından birisi yapılan iyilikleri, hayır hasenatı başa kakmak, incitmek, rencide etmek. Bunlar insanın zaafıdır. Allah Teala bunu bildiği için bizim yaptığımız iyilikleri başa kakmak suretiyle boşa çıkarmamayı emrediyor. Aslında iyilik yapan insan, bizim irfani kültürümüzde iyilik yaptığına minnettar olmalıdır. İyilik yapılan değil. İyi ki sen varsın, sen olmasan ben kime iyilik yapacak ve bu hazzı nasıl yaşayacaktım, ben bu zekât borcundan nasıl kurtulacaktım? Çünkü Allah Teala Kur’an-ı Kerim’de, zenginlerin malında fukaranın hakkı olduğunu söylüyor. (Zariyat, 51/19.) Allah seni karşına çıkardı, ben sana bunu verdim, sen de kabul ettin, dolayısıyla beni yükten kurtardın. Bizde böyle bir algı var, o yüzden de verirken asla incitmek gerek. Bundan dolayı bizde vermenin bile bir edebi oluşmuştur.

Hadis-i şerifte, “elyedü’l-ulya hayrun min yedi’s-süfla” buyrulur, yani yukarıdaki el aşağıdaki elden hayırlıdır. Aşağıdaki el, alan eldir, yukarıdaki el, veren eldir. Şimdi bizim kültürümüzde yukarıdaki el olma hazzına ersin diye birine bir şey ikram ederken alttan tutularak verilir. Size de öğretmişlerdir mesela suyu verirken

bardağın altından tutarsınız, suyu içen üstten alır. Ecdadımız belirli yerlere sadaka taşları koymuşlar. İyiliği kurumsallaştırmışız. Kimse birinden istemek zorunda kalmamış, çünkü istemek zor bir şeydir. İsteyen insan iki mevhum akıbetle karşı karşıyadır, ya istediğiniz kabul edilecek minnettar kalacaksınız; ya da reddedilecek, refüze olacaksınız, ikisi de güzel değildir. Almak da kolay bir şey değil. Dolayısıyla verirken çok dikkatli olmak, incitmek lazım. Bizim vakıf medeniyetimizde sadaka taşları bu idrakten doğmuştur. Ama o kadar güzel bir medeniyet ki varlık sahibi zekâtını, sadakasını oraya koyuyor. İhtiyaç sahibi de bulduğunun tamamını değil, ihtiyacı kadarını alıyor.

Hocam modern dönemlere geldiği zaman neden bozuldu?

Modern hayat bizi bozdu. Anlayışlarımız değişti. Eskiden fark etmek, vermek, dayanışmak meziyetti. Şimdi almak. Deyimlerimiz bile değişti. Eskiden mesela; yapıvermek, edivermek, duruvermek şeklinde “vermek” yardımcı fiilini kullanırdık. Şimdi Batı’dan tercüme ettiğimiz “take” karşılığı almak kelimesini kullanıyoruz. Mesela bir çay alır mısınız, diye. Oysaki çay alınmaz içilir. Bir duş alır mısınız diyoruz. Duş alınmaz, yapılır. Artık daha çok almaya yönelik mesajlarla karşılaşılıyor.

Herkes kendi hayatını yaşamak gibi bir algı oluşturunca bu noktalara geldik maalesef. Kur'an bize iyiliğin de kötülüğün de karşılığının iyilik olduğunu söylüyor. Ancak günümüzde bu prensibin çok da bilinmediğini ya da uygulanmadığını görüyoruz.

Günümüz insanını kötülüğe iyilikle mukabele etmekten alıko- yan nedenler nelerdir?

İyilikle kötülük bir değil diyor Kur'an-ı Kerim ve kötülüğü iyilikle savuştur ki senin azılı düşmanın olan kimse dostun olsun diyor. "İyilikle kötülük bir olmaz. Kötülüğü en güzel bir şekilde sav. Bir de bakarsın ki, seninle arasında düşmanlık bulunan kimse sanki sıcak bir dost oluvermiştir. (Fussilet, 41/34.) Yani iyiliğe karşı iyilik normal bir şey. Asıl mürüvvet,

kötülüğe iyilikle mukabele etmek. Kur'an ona da işaret ediyor. Kötülüğe iyilikle mukabele ettiğin zaman insanlar da şaşırıyor: "Ben buna kötülük yaptım oysa o bana iyilik ediyor. Allah Allah, ne farklı!" diyor. Ben o örneği hep veriyorum, birisi sizin ayağınıza bastığı zaman siz ona "kör müsün be adam" deme şansına sahipsiniz. Çünkü adam ayağınıza bastı ve canınızı yaktı. Ama siz "affedersiniz ayağınızın altına bastım herhâlde" deyip özür dilerseniz, bu durumda o kişi "estağfurullah ben sizin ayağınıza bastım" demek nezaketini gösterecektir.

Burada ayağınıza basan insana bir şey de öğretiyoruz değil mi hocam?

Evet, edep öğretiyoruz. Edep güzel ve çok önemli bir şey. Biz

biraz algı ve idrak olarak hep kötülüğe kurgulandık. Vermek yerine almayı düşünür olduk. Yani çok fazla bireyselci ve çok fazla egoist olduk. Avarif sahibinin de söylediği gibi "insanın mayası toprak olduğu için toprak suyu nasıl tutar ve yutarsa insan da dünya malını öyle tutar ve yutar." Bu söz çok hoşuma gidiyor. Yani böyle bir özelliğimiz var. Yutsun problem yok, ama hiç olmazsa ot bitirsin, nebat bitirsin. Bir işe yarasın yuttuğu. Ot bitirmiyorsa, kum gibi ya da kaya gibi su üzerinden akıp gidiyorsa işte o zaman bir anlamı yok. İnsan killi toprak gibi suyu tutuyorsa çeltik bitiriyorsa ya da çeltiği besliyorsa ne güzel.

Ramazan ayında efendimizin esen rüzgârlardan daha cömert olduğu rivayet ediliyor. Şimdi önümüzdeki bu mübarek ayda hangi iyilikleri yapmalıyız ki bir parça Efendimizin yüce ahlakına erişebilelim? Kısaca ramazan ve iyilik denildiği zaman neler söylemek istersiniz?

İnsanı kuşatan üç şey vardır; zaman, mekân ve insan. Hangi zamanda olduğumuz hangi ayda hangi gecede hangi eşref saatte olduğumuz çok önemli. Mekâna gelince, camide misiniz başka yerlerde misiniz? Evde misiniz? Huzur ortamında mısınız bu önemli. Bir de etrafımızdaki insanlar çok önemli. Ramazan bizim din algımıza göre zaman olarak mübarek bir zaman dilimi. Yani şehri mübarek, Kur'an ayı, oruç onun içerisinde, nafile namaz onun içerisinde, sadaka onun içerisinde, zekât onun içerisinde; yani ramazan bizi, zihni algımızı,

olaylara bakışımızı dönüştüren bir özelliğe sahip. Efendimizin bizzat kendisinin de yağmur yüklü bulutlar şeklinde olması ifadesi de onu gösteriyor. Peygamber zaten cömert ama ramazan ortamına girince ortam onu daha da cömert hâle getiriyor.

Bizde de insanların çoğu sadakalarını, zekâtlarını infaklarını ramazanda yapmak isterler. Çünkü ramazanda duygular daha yoğundur, algılar daha yüksektir, açlık algısı fakirlik algısı yoksulluk algısı vs. ve o ayın rahmetinden mağfiretinden istifade etmek kaygısı ayrı bir şey. Peygamberimizin teşvikleri var; “Ramazan-ı şerife girip de bu ayda mağfiret olunmadan çıkanların burnu yerde sürülsün.” gibi beddualar var. Bu ayın şefaatacı olması ile ilgili teşvikleri var Efendimizin. Dolayısıyla ramazanın böyle insanı kuşatan bir tarafı var. Tabii ramazanda ibadete, taate insan daha çok ehemmiyet veriyor. Yani sabahın seher vaktinde kalkıyorsunuz, sahur zamanının bereketinden istifade ediyor, gün boyu oruçlu olmaya özen gösteriyorsunuz. O duyarlılığımızla elinize, dilinize gözünüze kulağınıza tüm organlarınıza oruç tutturuyorsunuz. Yani bir farkındalık hâlindeyiz.

Ramazanın dışındaki zamanlarda bu kadar farkında olunması mümkün değil. Yani yemek yiyor, su içiyor, televizyon seyrediyorsunuz... Onlar belki sizi bir an savuruyor ve asıl mihverinizden koparıyor. Ama ramazanda o mihverde; kulluk mihverinde kalma, taat ve takva mihverinde kalma özelliğini canlı tutacak şey-

İyilik dediğimizde sadece infakı ve maddi paylaşımı değil, gönülleri mesrur kılmaya yönelik her türlü davranışımızın iyilik olduğunu unutmamak gerekiyor. Ve daha önemlisi iyiliğin karşımızdakinden çok bizi inşa eden özelliğini görmek gerekiyor.

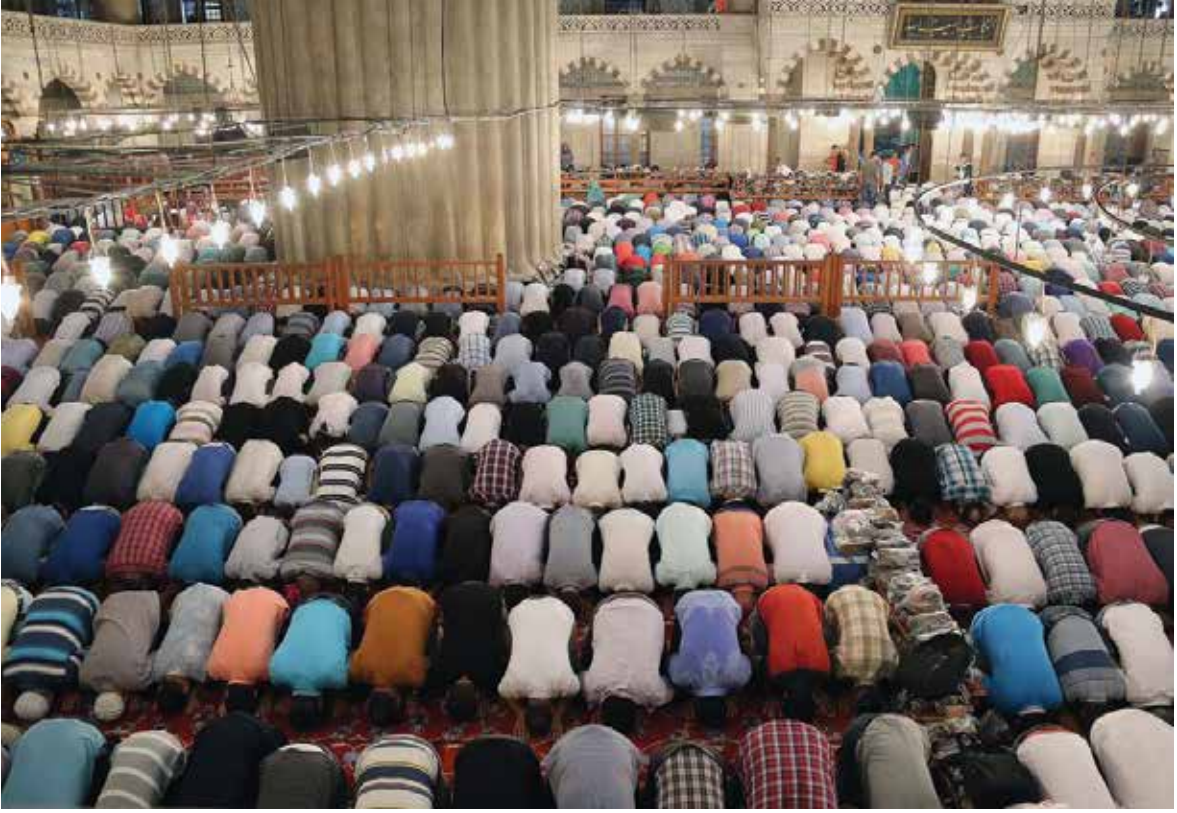
ler daha fazla. Camilerin minarelerinde mahyalar görüyorsunuz, ezan ve Kur'an seslerini duyuyorsunuz onlar size bir çağrışım yapıyor. Çevrede iftar sofralarının kurulduğunu, fukaraya dağıtmak üzere erzak vb. imkânların paylaşıldığını görüyorsunuz. Bunların hepsi ister istemez sizi bu tarafa doğru sürekli motive ederek: “Sen de, sen de yap” diyor âdeta. Herkes oruç tutuyor herkes infak ediyor. Herkes iyilik yapma seferberliğinde sen de bir şeyler yap. Hakikaten baktığımız zaman Türkiye’de zekât, infak ve hayratın büyük bir kısmı; yüzde 80-90’ları ramazanda veriliyor.

Ramazanda bizim daha çok önemseydiğimiz bir ortam oluşuyor. Yani teravih namazlarını cemaatle kılmak için camiye gidiyoruz. Böylece caminin bereketi üzerimize sinmiş oluyor. İftar sofralarında dostlarımızla buluşuyoruz. Ailemizi, akrabalarımızı çağırıyor, onların sofralarına biz de gitmeye çalışıyoruz. Bunların hepsi bizim o gönül dünyamızdaki insani değerlerimizi, iyilik

motivasyonlarımızı yükseltiyor ve nihayet Kadir Gecesi’nde zirveye çıkıyor. Bayramda da bunu topyekün paylaşmak suretiyle yüksek duygu zenginliğine erişmiş oluyoruz. Bu yüzden ramazan gerçekten önemli bir iklim. Kısaca ramazan, gerek ibadetlerin nafileriyle birlikte icra edilişi, gerekse bu ayın bize hediye ettiği Kur’an-ı Kerim ve oruç gibi ibadetlerin yoğunluğu bizim diğer on bir ayda kolay kolay yakalayamayacağımız bir ivmeyi bize kazandırıyor.

Son olarak söylemek istediğiniz bir şey var mı hocam?

Evet, ramazan-ı şerif önemli bir rahmet iklimi, oldukça önemli bir rahmet mevsimi. Ramazanda kazandığımız bütün iyilikleri ramazan sonrasına taşınması noktasında Diyanetimize, dergimize, televizyonumuza önemli işler düşüyor. İyiliğin belirli bir zamanı yok. Bu nedenle Başkanlığımızın bu yılki ramazan teması olarak belirlediği “Vakit iyilik vaktidir, bu ramazan ve her zaman” sloganı çok anlamlı. Bu ayda yoğunlaşmak önemli ama biz ramazanın dışında da iyilik yapmayı unutmamalıyız. İyilik dediğimizde sadece infakı ve maddi paylaşımı değil, gönülleri mesrur kılmaya yönelik her türlü davranışımızın iyilik olduğunu unutmamak gerekiyor. Ve daha önemlisi iyiliğin karşımızdakinden çok bizi inşa eden özelliğini görmek gerekiyor. Cenab-ı Hak inşallah bu ramazan ayını dolu dolu ve ibadet yoğun yaşamayı; iyilik duygularımızı pekiştirmeyi ve ramazandan sonra da bu anlayışı devam ettirmeyi nasip eder.

Allah'a Adanan Zamanlar

Dr. Hilal Çelikkol KARA

Rahmeti sonsuz olan Allah, kullarına rıza-i ilahî kapısını sonuna kadar açmış, "Biz ona şah damarından yakınız." (Kaf, 50/16.) "Kullarım, sana beni sorarlarsa bilsinler ki ben, onlara pek yakıным. Dua edenin duasına icabet ederim." (Bakara, 2/186.) buyurarak, samimiyetle açılan elleri boş çevirmeyeceğini bildirmiştir.

İman eden kullar için ihlas ve samimiyetin zirveye çıktığı, rahmet-i ilahînin çağlayanlar gibi coştığı, feyiz ve bereketin sağanak sağanak indiği özel zamanlar var etmiştir. On bir ayın sultanı ramazan, Allah'ın inanan kullarına bahşettiği özel zamanların başında gelir. Bin aydan hayırlı olan Kadir Geceyle, iftar ve sahur vakitleriyle bu ay, rahmet, feyiz ve bereketin dün-

ya semasını kapladığı zaman dilimidir.

Ramazan, hayatımızı her yıl gelişile yeniden inşa eden, akıl ve gönül dünyamızı aydınlatan Kur'an-ı Kerim'in inzal olduğu, tekrar tekrar okunduğu, tefekkür edilerek anlamlandırıldığı, hayata geçirilerek yaşandığı, gaflet ve günah kirlerinden arınan her bir ferde ayrı ayrı yeniden can vericesine manevi bir ruh üflenen özel bir aydır.

Ramazan, rahmet pınarlarının coştığı, şeytanların bağlanıp meleklerin yarırcasına grup grup yer yüzüne indiği, âdeta semanın yere taşındığı ayın adıdır. İman, kulluk, ahlak ve insanlık bilincinin zirveye çıktığı, duygu ve düşüncelerin berraklaştığı, kardeşlerin kucaklaştığı, rotasını kaybeden toplumun Kur'an ile yeniden buluştuğu, okudukça yenilediği, takvaya erip dünya ve ahiret saadetini yakaladığı aydır.

Ramazan ayı yaklaştığında hazır-

lık telaşı içine giren Allah Rasülü (s.a.s.) onun gelişile "Ramazan mübarek bir aydır. O geldiğinde gökyüzünün kapıları açılır, cehennem kapıları kapatılıp şeytanlar bağlanır." (Buhari, Savm, 5; Darimi, Savm, 53; Muvatta, Siyam, 22.) buyurarak dünyanın nasıl değişip gül bahçesine dönüştüğünü bildirir. O ay, Allah her gece bir münadisini gök semasına gönderir. Münadi insanlara:

– Ey hayrı isteyenler ona koşun! Dua eden yok mu kabul edilsin! Af isteyen yok mu affedilsin! Töbe eden yok mu kabul buyrulsun! Ey kötülük isteyenler ondan uzak durun! Diye seslenir. (el-Hindi, Kenzü'l-Ummâl, 23700.)

O geldiğinde insanlık semasına rahmet ve bereket yağar. Yapılan hayır ve ibadetlere kat kat karşılık verilir. Bunun için gönüller sultanı, "Ramazanda okunan tesbihat, başka zaman okunan tesbihattan bin kere daha faziletlidir." (Tirmizi, Dua, 61.) buyurmuştur.

Ramazan, müminin sosyal ve psikolojik hayatını yeniden inşasına imkân sağlar. Her yıl tüm İslam âleminde eşsiz bir bayram havasında geçen bu kutlu zaman dilimi, ferdi planda orucun bütün güzelliklerini içine alırken, onu toplumun en ücra köşesine kadar da yansıtır.

Otuz gün boyunca toplumda inanılmaz bir atmosfer oluşur. “Müminler ancak kardeşlerdir.” (Hucurat, 49/10.) ayeti ile bayraklaşan ve insanlığı hayran bırakan İslam kardeşliği canlanır, inanılmaz güzel örnekler yaşanır. Sosyal bilinci zirveye çıkarıp kalpleri birleştirerek toplumu tek yürek hâline getirir.

Mehmet Akif’in “Toplu vurdukça yürekler onu top dindiremez.” mısraında dile getirdiği tabloyu toplumun en ücra köşesine kadar ulaştırır. Manevi atmosfer bütün toplumu kuşatır. Fakirlerin yüzü güler, camiler mukabeleler ve teravih namazları ile şenlenir. Vakitler bereketlenir, sanki her an Allah’a adanır. Tefekkür, zikir, dua gibi kalbî ibadetler yoğunlaşır, itikâflar ile tüm insanlık aydınlanır.

İftar, fıtır sadakası ve bayramla sevgi, saygı ve kardeşlik tohumları atılır. Kalpler huzur, gönüller güven ve ümitle dolar. İnsanların birbirlerine ve hayata bakışları değişir, düşünceler güzelleşir. Güzel bakılır, güzel görülür.

Toplumsal dayanışma zirveye çıkar. Toplumu kuşatan manevi hava, “Komşusu aç iken tok yatan bizden değildir.” hadisini kalplere nakış nakış işler. Ramazan geldiğinde bu havayı işaret ederek müjdeleyen Efendimiz, “Ramazan ayı sizlere hayır ve bereketi ile geldi.” (el-Heytemi, İthâfu ehli’l-İslam, 46.) buyurur.

Sosyal ilişkiler hiç olmadığı kadar

yoğunlaşır. “Sevdiğiniz şeylerden infak etmedikçe iyiliğe eremezsiniz.” (Al-i İmran, 3/92.) buyruğu yeniden hayat bulur. Fakir ve muhtaçlara yardım yarışı başlar. Birbirleriyle kucaklaşan toplum, iftardan sonra ilim, sohbet, arkadaş meclislerinde bir araya gelir, dostluklarını ve sevgilerini pekiştirip birbirlerine kenetlenirler.

Oruçla nefisini terbiye ederek kötü duygulardan arınan mümin, ramazan atmosferi ile o ayda yapılan ibadet, hayır ve hasenatla kendini yenileyerek bambaşka bir insan olur. Makam mevki, mal mülk hırsı azaldıkça azalır. İnsanları incitmez, kötülöklere yönelmez. Menfaati için haksızlığa tevessül etmez. Hırsı azaldıkça kalbinin katılığı gider. Oruçla bedeni aç kaldıkça huzurunu kaçırarak doyumsuzluktan uzaklaşır. Bencilik hastalığını fedakârlık iksiri ile iyileştirir. İnsanları sevindirmenin inanılmaz hazzını yaşar.

Adanan zamanların en önemli özelliği tefekkürdür. Rabbi ile başa kalan kul, önce kendi ile yüzleşerek nefis muhasebesi yapar. Hata ve sevaplarını gözden geçirir. Tefekküre dalarak Rabbinin, onunla ilişkilerini, nefisini, nefsanî arzularını ile ilişkisini, çevresindeki insanları onlarla ilişkilerini, olayları ve onlara karşı takındığı tavır gözden geçirir.

Rabbini yüceliğini kavrayarak insan ruhuyla secdeye kapanır. Kendisine ikram edilen sonsuz nimetleri fark ederek büyük bir samimiyetle şükreder. O şükrettikçe Rabbi nimetini artırır. Ellerini semaya kaldırır, nimetin artması, sağlık, sıhhat ve huzuru için dua eder. Eş, dost ve akrabaları hatta bütün insanlığı duasına ortak eder.

Şeytani ve nefsanî arzuların etki-

sinden kurtularak melekleşir. Sevgi, saygı, hoşgörü, af, şefkat ve merhamet duyguları zirveye çıkar. Rahmet sıfatlarının tecellisine mazhar olur. Bu güzel sıfatlarla donanı, onları yaşama geçirmeye çalışır. Canlı cansız bütün varlıklara şefkat ve merhamet gözüyle bakar, bu şekilde muamele eder.

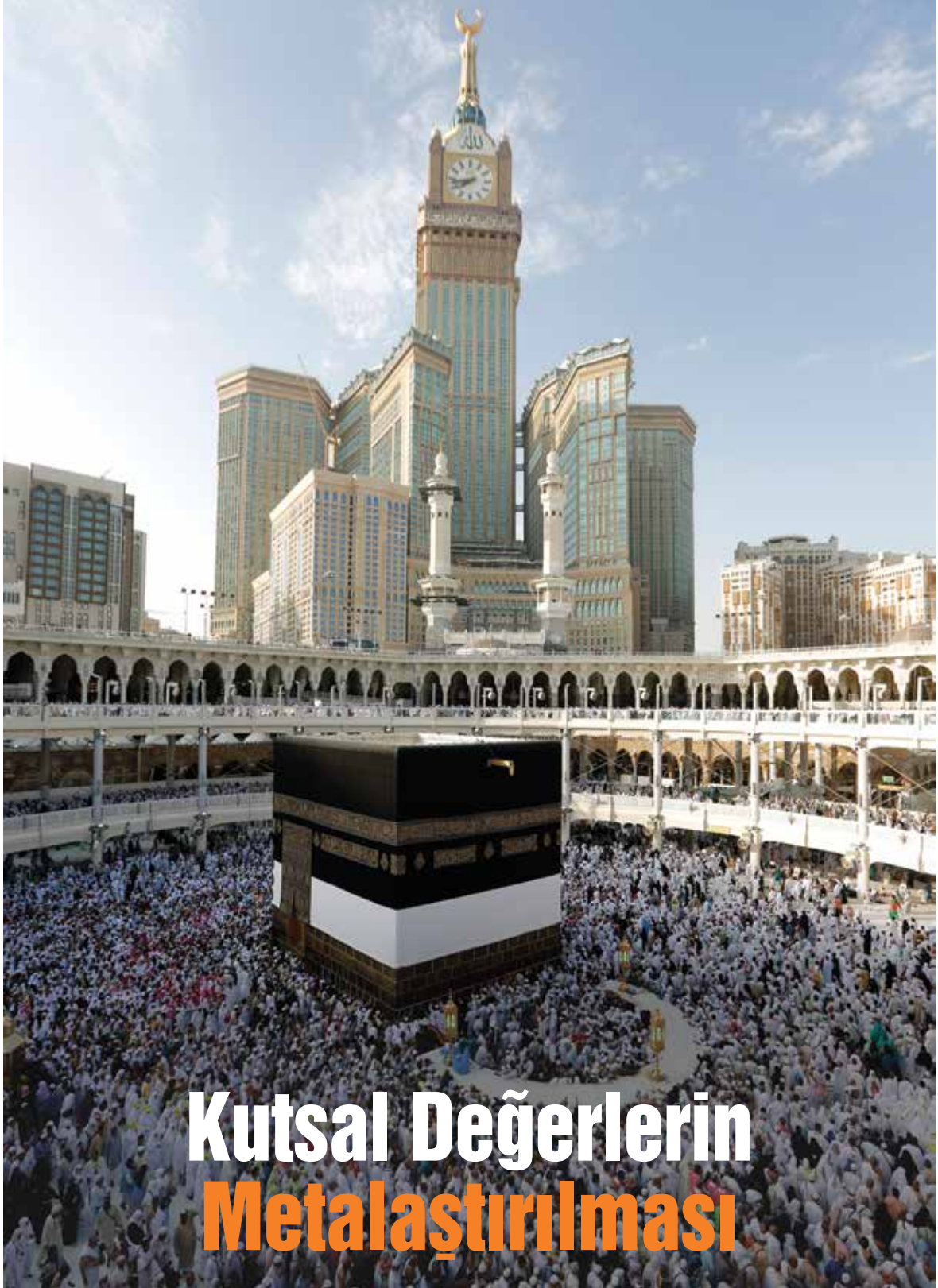
Kibir, gurur gibi hastalıklardan kurtulup mütevazı ve alçak gönüllülikle yükselir. Sohbet konusu değişir, çirkin sözler, dedikodu, iftira biter; yerini rahmani sözler ve bakışlar alır. Oruçla bedenini temizlerken tefekkürle aklını, zikirle gönlünü temizler. Güzel düşünür, gönül kapılarını ardına kadar açar.

Ramazanın ilk günlerinden itibaren nefis terbiyesi, eğitim ve öğretimle Kadir Gecesine hazırlanan fert ve toplum, son on gününde uzlete çekilip bedenî ya da kalbî itikâfla Rabbi ile arasına giren engellerden arınır, aşk ve sevgi ile dolar. Meleklerin yeryüzünü doldurduğu bin aydan hayırlı o muhteşem gecede meleklerle kucaklaşır. Rabbine yönelerek aşktan pervane olur. Âdeta kanatlanarak döne döne arşa varmaya çalışır.

Zamanını Allah’a adayarak bir aydır tuttuğu bedenî, akli ve kalbî oruç ile artık günahlardan arınmış, melekleşerek bambaşka insan olmuştur. İşte o an her yönden “Ey huzura kavuşmuş nefis! Sen O’ndan hoşnut O da senden hoşnut olarak Rabbine dön! (Seçkin) kullarım arasına katıl ve cennetime gir!” (Fecr, 89/27-30.) ayetinin okunduğunu duyar.

O an kulun bayramıdır. Tıpkı gönül dostunun dediği gibi:

*Can bula Cananımı
Bayram o bayram ola,
Kul bula Sultanımı
Bayram o bayram ola...*

Kutsal Değerlerin Metalastırılması

Doç. Dr. Halil ALTUNTAŞ

Din İşleri Yüksek Kurulu Üyesi

Din, dünya şartları içinde insanı ölüm ötesi hayata hazırlayan ilahî projedir. Bu niteliği ile din dünyanın ve dünyalığın geçiciliğine vurgu yaparak insana maddi değerlere ve onların yaşandığı maddi ortamlara kalıcı gözüyle bakmamasını ve getirdiği manevi değerlerin merkeze alınmasını telkin eder. Geçici değerler sadece nihai mutluluğu kazanmanın birer aracı olarak görülmeli ve hayatın akışı buna göre düzenlenmelidir. (Gafir, 40/39; Nisa, 4/77.) Bu denklemin tersine çevrilmesi, yani geçici olan dünyalıkları elde etmek için dinin ve dinî değerlerin araç olarak kullanılması ilahî rehberliği metalaştırmak anlamına gelecektir.

“Meta” menfaat, ticaret malı, ihtiyaç giderilen şey anlamına geliyor. İktisat felsefesinde kelime anlam daralmasına uğrayarak sadece mübadele ya da alışverişe konu olan şeyler anlamına kullanılır olmuştur. Bu bakış açısı ile metalaştırma, maddi olanın yine maddi olanla değişime konu edilmesi olmaktadır. Dinî değerlerin metalaştırılmasında ise, maddi olmayan/dinî değerlerin dünyevi amaçla mübadele edilmesi söz konusudur.

Metalaştırma eğilimi dünyalık sevgisinin beslediği kötü bir damardır. İnsanın yanlış olan bu yola girmemesi için Kur’an çeşitli üslup ve yöntemlerle yoğun uyarılarda bulunur. Nitekim meta

vurgusu kelimenin çeşitli türevleri ile Kur’an-ı Kerim’de 69 defa kullanılmıştır. Bu kullanımlar ağırlıklı olarak dünya hayatından yararlanma yollarının çokluğu karşısında ahiretin unutulmaması, dünyayı ahirete tercih etme yanlısına düşülmemesi yönündeki uyarılar niteliğindedir. Dünya metaı konusunda ölçüyü kaçırmaktan daha büyük olan yanlış ise manevi değerlerin metalaştırılması, maddi çıkarılara araç yapılmasıdır.

Modern zamanlarda hayatın her alanında metalaşmadan, metalaştırmadan şikâyet edilmektedir. Gerçekten de çağımız insanı hiç olmadığı kadar bu olguyu yaşıyor; hem özne olarak hem de nesne

Metalaştırma yanlısına düşmemek için yapılacak şey din ve onun getirdiği değerlere mesafeli davranmak değil, bu değerlere ilişkin konularda samimi olmak yani dengeli ve tutarlı davranmaktır.

olarak. İnsan metalaştırmanın öznesi oluyor; çünkü seküler hayat algısı ile manevi olana sadece bir araç, yarara dönüştürülecek bir meta olarak bakıyor. Öte yandan insan metalaştırmanın nesnesidir, yani kendisi nesneleşmektedir; çünkü kendisine “insan” olma imkânını sağlayan manevi değerlerden soyutlanınca sadece kerametten yoksun maddi yapısı ile baş başa kalmaktadır. Böyle bir durumda insan cevapsız binlerce “Bilmem ki bu dünyaya ben niye geldim?” sorusunun girdabında boğulmaktadır. Buradaki “insan” belli bir süre öncesine kadar yaygın şekilde batı toplumuna ait

bir olguyu çağırıyordu. Bütün ezilmişliğine, çaresizliğine ve tükenmişliğine rağmen Müslüman toplumlar kendi içlerinde metalaştırma ve metalaşma olgusuna neredeyse yabancıydılar. Ancak küçülen dünyanın karmaşık etki-leşim biçimleri içerisindeki Müslümanların, değerlerinin savunuculuğunu yapma yetenekleri oldukça hasar görmüştür. Her türlü faaliyete kâr ve yarar algısı ile değer biçen kapitalist sistem kaçınılmaz şekilde bütün değerlerin içini boşaltmakta; dinî değerler de bu kıyımından nasibini almaktadır.

İnsanlar inançları doğrultusunda sergilenen eylemleri destekler ve bu eylemi sergileyenlere en azından duygusal yönde pirim

verirler. Pirim yapan eylemlerin samimi olmaması hâlinde dinî değerlerin dünyevi menfaate dönüştürülmesi yani bir istismar söz konusu olur. Bu da dinî değerlerin metalaştırılmasından onları dünya şartları ile sınırlı küçük hesaplara araç yapmaktan başka bir şey değildir.

Metalaştırma yanlısına düşmemek için yapılacak şey din ve onun getirdiği değerlere mesafeli davranmak değil, bu değerlere ilişkin konularda samimi olmak yani dengeli ve tutarlı davranmaktır.

İslam, insanın fitrat mayasına sadık kalmasını hedefler. Bu bağ-

lamda Kur'an-ı Kerim, metalaştırma eğilimini geriye itip bireyde dünyalıklara sadece gerektiği kadar değer verme bilincini oluşturacak, dünya sevgisini olması gerektiği yerde tutacak uyarılar yöneltir. Bunu yaparken de dünya menfaat ve zevklerinin geçiciliğine, Allah katındaki güzelliklerin kalıcılığına dikkat çeker. İnsana verilen dünyalıkların birer geçimlik olduğu, Allah katındaki iyiliklerin hayırlı ve kalıcı olduğu telkininde bulunur. (Şâra, 42/36.)

Manevi değerlerden dünyalık yarar sağlamanın en sinsi yolu riya yani ikiyüzlü davranışlardır. Allah'ın beğenisine sunulması gereken bir eylem, gerçekte açıkça ya da üstü örtülü şekilde insanların beğenisine sunuluyorsa ortada riya var demektir. Oysa bizler "sağ elin verdiğini sol elin görmemesi" gibi ahlaki bir ilkenin yükümlüsüyüz.

Dinî değerler ile din arasında parça-bütün ilişkisi vardır. Değerlerin metalaştırılması sonuçta dinin metalaştırılmasına evrilir. Bu da genellikle söylem ile eylem çelişkinin sonucu olarak ortaya çıkar. Bu noktada kişi, kendini "dindar" olarak tanımlar ama davranışları dünyevidir. Din ile olan ilişkisi cenaze ve mevlit merasimleri gibi etkinliklerde ortaya çıkan sembolik bir olguya dönüşür.

Metalaştırma vahiy olgusunun insan elinde uğradığı en ağır tahrir hareketidir. Kur'an-ı Kerim bu gerçeği, kelimenin temel çağrışımı olan "mübadele" bağlamında ve ilahi hükümlerin maddi değerlere feda edilmesi üzerinden dile

Dinî değerler ile din arasında parça-bütün ilişkisi vardır. Değerlerin metalaştırılması sonuçta dinin metalaştırılmasına evrilir. Bu da genellikle söylem ile eylem çelişkinin sonucu olarak ortaya çıkar.

getirir. Mukaddes kitabımızın yirmiye yakın yerinde "ayetlerimi az bir pahaya değiştirdiler" türünden tespitler vardır. Bu tespitlerin odağında ise, buldukları konumu sağlamlaştırmak ve dünyalık imkânlar sağlamak için Tevrat'ın içeriğine müdahale eden Yahudi din bilginleri vardır: "Ayetlerimi az bir karşılığa değiştirmeyin..." (Bakara, 2/41.) "Vay o kimselere ki elleriyle Kitabı yazarlar, sonra da

onu az bir karşılığa değiştirmek için 'bu, Allah'ın katındandır' derler. Vay ellerinin yazdıklarından ötürü onların hâline! Vay kazandıklarından dolayı onların hâline!" (Bakara, 2/79.)

Yahudilikteki metalaştırma hareketinin en belirgin örneklerinden biri de Kudüs mabedi üzerinden sergileniyordu. Allah'ın evi olarak herkese açık olması gereken mabet ancak belli bir ücret kar-

şlığında ziyaret edilebiliyordu. Başka ülkelerden gelenler ziyaret ücretini kendi paraları ile değil, mabetten sorumlu kişilerin belirlediği para türüyle ödemek zorunda idiler. Bu durum mabedin çevresinde yabancı paraları kabul edilen para birimine dönüştüren bir gurubun ortaya çıkmasına sebep oldu. Bunlar çoğu kez para bozma karşılığında fahiş farklar alırlardı. Hz. İsa bu açgözlü adamları kınayarak Allah'ın evini "ticarethaneye" ve "haydut yatağına" çevirmekle suçlamıştır. (Yuhanna 2: 13-16; Matta 21: 12, 13.)

Dinî değerlerin metalaştırılmasının Hıristiyanlık üzerinden sergilenen en ilgi çekici örneği endüljans uygulaması ile karşımıza çıkıyor. Bu uygulamaya göre; kilise, günah çıkarana belirli bir ücret karşılığında günahlarının affedildiğine dair bir belge veriyordu. Bu belge kişinin günahsız olduğu anlamına geldiği için "cennet tapusu" olarak da adlandırılmıştır.

Dinin geçmiş ümmetler üzerinden yaşadığı metalaştırma tasallutu olup bitmiş, tarihe mal olmuş bir şey değildir. Aksine din-insan ilişkilerinin söz konusu olduğu her yerde potansiyel hâlde var olan, fırsat bulduğunda kendini gösterme kabiliyetine sahip bir hastalıktır. Onun için Kur'an inananlarını bu hastalığın pençesine düşmekten ısrarla sakındırması; kendilerine geçmişte yaşanan olumsuz örnekleri sunmak yanında "ayetlerimi az bir karşılığa değiştirmeyin..." şeklinde doğrudan uyarılarda bulunmuştur. Hz. Peygamber (s.a.s.) de dünya yararına

Dinî değerlerin metalaştırılmasının Hıristiyanlık üzerinden sergilenen en ilgi çekici örneği endüljans uygulaması ile karşımıza çıkıyor. Bu uygulamaya göre; kilise, günah çıkarana belirli bir ücret karşılığında günahlarının affedildiğine dair bir belge veriyordu.

ahiret yurdu güzelliklerine tercih etmeyi "dünya fitnesi/ dünya imtihanı" diye nitelemiş ve bu durumdan Allah'a sığınmıştır. (Buhari, Cihad, 25.)

Kur'an'ın ücretle okunmasının, ücretle imamlık yapmanın, İslami ilimleri ücret karşılığında öğretmenin caiz olup olmadığı yönündeki fıkhi münakaşa, bu işlerin dini metalaştırma dairesinde yer alıp almadığı ile ilgilidir.

Her dönem kendi metalaştırma yöntemlerini kendi şartları içinde oluşturmaktadır. Okudukları ilahilerin çağrıştırdığı hiçbir duygu ve algı ile örtüşmeyen tavırlar içinde "ilahi" okuyup alkış isteyen "solist"ler, çağdaş müziğin bütün aletlerinin, popundan klasiğine her türlü nağmelerinin, kullanıldığı yanık "ezgiler", dinî değerleri metalaştırmanın hemen her yerde görülebilen birer örneğidir.

Tesettür ve onun ilk çağrışımı

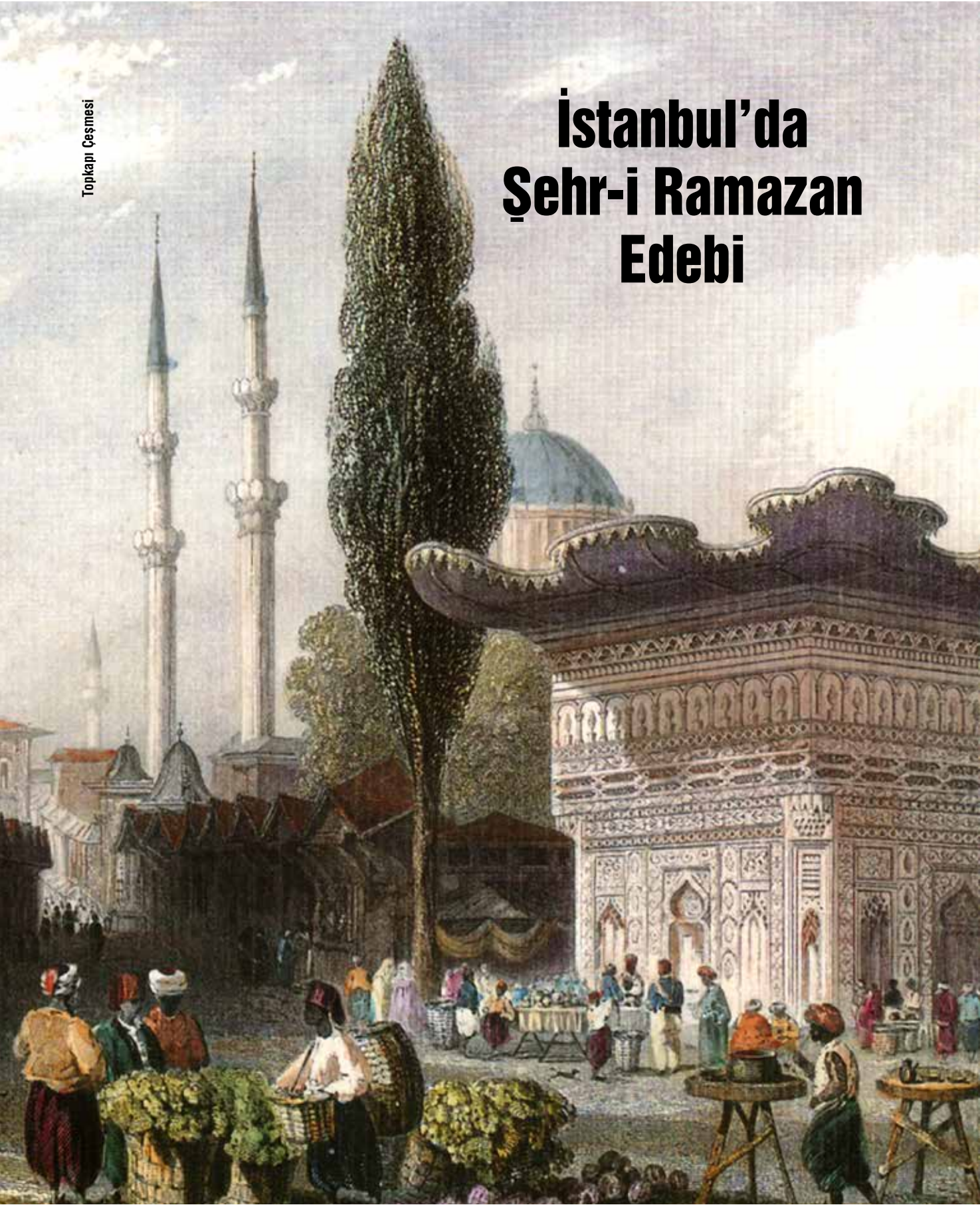
olan başörtüsü uğruna verilen mücadele ve bu konuda gelinen nokta, ülkemizin sosyolojik ve siyasi tarihinde çok özel bir konu başlığı olarak yerini şimdiden almış görünmektedir. Ne var ki vücut hatları belirgin hâlde ele, kol-kola kadınlı erkekli halay çeken genç kızın başına doladığı "kumaş"ın da başörtüsü diye nitelenmesi bu dinî simgenin nasıl metalaştırıldığının, içinin nasıl boşaltıldığının çok açık bir göstergesidir.

Hac ibadetinin yerine getirildiği coğrafyada yer alan Kâbe, Hıra Dağı, Sevr Mağarası, Hıra Mağarası, muallak taş ve zezem kuyusu gibi mekân ve varlıkların maketlerinin özel bir alan oluşturacak şekilde "asr-ı saadet köyü" ve benzeri isimler altında bir araya getirilerek ziyarete açılması İslami algıda yaşanan başka bir metalaştırma örneğidir. Hz. Peygamber ve ashabının yaşadığı örnek hayatın bu şekilde maddi temsiller üzerinden değil, öğrenme ve uygulamaya dayalı olarak fiilen yaşamakla gerçekleşebileceği gerçeği seküler baskı anafonda göz ardı edilmekten kurtulamamıştır.

Metalaştırma; madde ile ölçülemeyen değerlere kendi aklınca fiyat biçmek, buna cesaret göstermek ise kendi eliyle zehir içmektir. Dindarlık, ilahî mesajlara yeni birer kalıp ve şekil vermekle değil, onların hayata yön vermesine fırsat tanımakla kendini ispat eder. "Var" oluşumuzun temel şartı budur.

"Olmak ya da olmamak, işte bütün mesele!"

İstanbul'da Şehr-i Ramazan Edebi

Mahmut BIYIKLI

Güzelim bir ramazan ayının eşigindeyiz. Beratlarımız kesilecek. İtaatli, hayırlı güzel kulların safinda yer almak umudundayız. Güzel düşlerimiz var yine. Canberaber dostlarla iftarlar, teravihler, sahur lar süsleyecek günlerimizi gecelerimizi. Mukabelelerimiz bir başka olacak artık. Rüzgâr gibi cömert olacağız güzelim Peygamberimiz gibi. Göklerin rengi bile değişecek nefeslerimizden. Daha bir parlayacak yıldızlar; güneşin gurubuna doyum olmayacak.

Ramazan, oruç ayı... Bu mübarek ayın merkezinde ise kuşkusuz oruç ibadeti var. Kardeşliğin, paylaşmanın doruğa çıktığı bu ayda başta İstanbul olmak üzere tüm Türkiye farklı bir iklime bürünür. Uzun yaz günlerinde tutulan oruçların iftar sofralarında açılmasının ardından, sahur sonuna değin sürecek bir hareketlilik başlar. Ramazana özel kitap fuarları, konserler, sergiler ve alışveriş bu ayın bereket ve coşkusunu her yerde hissettirir.

Ramazanı bereket huzur ve temkin ayı olarak düşünmek isterim. Temkinin elden gitmesi hâlinde ibadetlerimiz bir festivale dönüşebilir çünkü. 'Düşünmek ibadetin yarısıdır, az yemekse ibadetin ta kendisi' buyruluyor. Ne kadar düşünülse az gelir üzerinde. 'Savm' kelime anlamıyla 'tutmak, dizginlemek, frenlemek' demek.

Ramazan, insanın kendisine, gönlüne davet edildiği ay; maddeye, tüketmeye, açgözlülüğe çağrıldığı bir tatil etkinliği değil! Kanallardaki iftar ve sahur programları da kendilerine pay çıkarmalı bu önü alınmaz tüketim iştihası karşısında. Mütevazılık; iftarlarımıza, düğünlerimize, hâllerimize, hayallerimize girmeli yeniden.

Tutulması gereken ne varsa hepsinden nefsi dizginlemek. Yemekten, içmekten, şehvetten bir o kadar da öfkeden, kinden, nefretten; sevgisizlikten, saygısızlıktan, hasetten...

Açlığı bütün hücrelerine yedirmenin adı oruç... En azından iştah ve şehveti kontrol altında tutarak nefsin çılginca arzulama hastalığının önünü alma temrini. Mide susmadan kalp konuşmaya başlamıyor, nefsin malayani işleri boşlanmadan ruhun derinliklerine dalınamıyor çünkü. Bunun için isteyerek aç kalmakla varoluş arasında güçlü bir bağlantı var. Belirli saatlerde aç kalmanın ötesinde şuurlu bir terk ediş ile eriliyor insanlık sırlarına. Bunun için İstanbul'un cezp edici manzarası eşliğinde orucun 'ruh'unu bozmamak daha bir zorlaşıyor şehir-i ramazanda.

Minarelerin gölgesi altında...

İstanbul, camilerin şehri her şeyden önce... Kentin ihtişamlı camileri ramazanın gelmesiyle birlikte ışıldar. Kentte bulunan hemen her restoran iftar için özel menüler hazırlar. İstanbul'da iftar, yemeğin çok ötesinde manevi bir paylaşımdır. İftarla birlikte ışıldayan minarelere takılan geleneksel mahyalar, verdikleri mesajlarla ramazanın manevi atmosferini daha da pekiştirir. İftarın ardından İstanbul'da Sultanahmet, Eyüp ve Üsküdar'da bulunan tarihî selatin camilerinde teravih coşkusu her yerde hissedilir. Paylaşmanın, sevgi ve hoşgörünün yansımasıyla İstanbul'un manevi atmosferi huzur doludur. Ramazanda İstanbul'un çarşıları her zamankinden daha renklidir. Geleneksel lezzetler taze ve bolca tezgâhlarda arz-ı endam eder. İftariyelikler iftar sofralarını süslemek üzere gündüzden alınır.

On bir ayın sultanı olarak adlandırılan ramazan, İstanbul'da her sene daha bir coşkuyla kutlanır. Bütün şehrin ve camilerin ışılandırılmasıyla birlikte İstanbul, tamamen farklı bir havaya bürünür. Sultanahmet Meydanı ve Feshane'de düzenlenen, bu kutsal ayın ruhuna uygun etkinlikler sayesinde iftar yemekleri daha keyifli hâle gelir. Klasik Türk müziği ve geleneksel Türk mutfağının yemek ve tatlı çeşitleri eşliğinde veya İstanbul sokaklarında binlerce İstanbulluyla dayanışma içinde açılan iftarlar çok daha özeldir. İftar yemeklerinden sonra başlayan geleneksel rama-

zan kutlamaları, kentin ziyaretçilerine güzel dakikalar geçirme fırsatı verir.

Ramazanın irfani boyutu: Fuarlar...

Ramazân'da düzenlenen kitap fuarları, bu ayın ruhuna uygun sergi ve konserlerin İstanbul'u farklı bir cazibe merkezi kıldığını söylemek gerekir. Dünyaca ünlü hafızların, hat sanatkarlarının akın ettiği İstanbul'da kültürel paylaşım da doruğa çıkmaktadır. İstanbul'un kalbinin attığı yer ise, şüphesiz Türkiye'nin bir özeti bulacağınız Kapalıçarşı'dır. Bu büyütlü atmosfer, el sanatları, gümüş, altın takı ve mücevherin mükemmel örneklerinin yanında deriden cam kandillere, antikadan çok çeşitli dekoratif objeye göz misafiri olmanız için biçilmiş kaftandır.

Dinginliğin ve huzurun şehr-i ramazanı...

İstanbul'un büyütlü belki de büyüklüğü ve modern yapısının yanında sahip olduğu doğal ve kültürel yapının göz kamaştırıcılığında gizli. Her biri birer mimari anıt olan muhteşem camileri, sultanların ihtişamını yansıtan Topkapı Sarayı ve zengin müzeleri ile İstanbul, sadece Türkiye'nin değil dünyanın sayılı kültür kentlerinden biri. Adaları, sahilleri, ormanları ve koruları ile İstanbul yeşil bir doğanın tüm dinginliğini ve huzurunu cömertçe sunan bir belde.

Kıtaları buluşturan İstanbul, içinden deniz geçen bir şehir! Efsanelere konu olan Boğaziçi boyunca

Orucun derdi, tok açın hâlimden anlasın diye değil. Öyle olsa açların bu ibadetten muaf olması gerekirdi. Amaç, hiçbir yolla dizginlenemeyen o asi nefsin terbiyesi; arzu gücünün, öfke gücünün frenlenmesi. Öyleyse İstanbul'un cazibesine ve iftarlarının şaşaasına sabretmek de orucun rüknü olmakta günümüzde.

ca kentin her iki yakasına dağılan mekânlar konforu ve eşsiz boğaz manzarasını bir araya getiriyor. İstanbul kendi içinde farklı güzellikleri olan keşfedilecek bir dünya. Farklılıkların uyumundan oluşan bu zengin dünyanın buluşma noktası ise mübarek ramazan ayının manevi iklimi.

Şatafatsız ramazanlara doğru...

İstanbul iftarlarının güzelliklerini anlatmak zor... Kentin hemen her meydanına kurulan iftar çadırları herkesi bir araya getirirken, farklı beğenileri fazlasıyla karşılayan çeşitli restoranların tamamında iftara özel menüler hazırlanır. Mis gibi ramazan pidesinin kokusu sofralara yerleşir. İftar sofraları ramazanın bereketini yansıtırken tüm bu nimetlerin ardından sıra yine geleneksel bir tatlı olan güllaca gelir. Kimi

İstanbullular oruçlarını Sultanahmet, Eyüp Sultan gibi manevi mekânların parklarında, çimenler üzerinde bir piknik havasında açarlar.

Aşırıya kaçan her şey zıddına rücu eder, dermiş eskiler. Güzellikler için bile olsa bu böyle. Bunun için İstanbul'da ramazanı konuşuyorsak, üzerinde durmadan geçilmeyecek bahislerden biri olur 'israf'. Şatafatlı sofralarda debdebe içinde iftar yapmak İstanbul kültürüne aykırıdır. Ramazanın ruhaniyetine tecavüzdür. Orucun maneviyatını ihlâldir. Böyle öğrenmiştik. Peki, şimdi alıp başını giden bu 'dindarca' şatafat ve debdebenin sebebi ne? Popüler izahımız şu: "Birileri yılbaşılarıyla övünüyorsa, biz de ramazan'ımızla övünürüz." Lakin hatırda tutulması gereken o ki, mübarek üç ayların gözbebeği ramazan, sükün, nezaket ve edep ayıdır. İmajların, sözün değerini düşürdüğü bir dünyada, ibadetlerin ruhunu korumak ibadeti yerine getirmekten daha zor ne yazık ki.

Oruç ilahî bir ikna programıdır...

Mütevazı bir iftarla, acziyetinin ve kulluğunun ve dahi Rabbinin kudret ve heybetinin şuuruna varılarak açılacak oruç kadar kıymetli hazine yok. Orucun derdi, tok açın hâlimden anlasın diye değil. Öyle olsa açların bu ibadetten muaf olması gerekirdi. Amaç, hiçbir yolla dizginlenemeyen o asi nefsin terbiyesi; arzu gücünün, öfke gücünün frenlenmesi. Öyleyse İstanbul'un cazibesine ve iftarlarının şaşaasına sabret-

Süleymaniye Camii

mek de orucun rüknü olmakta günümüzde. Oruç, ilahî bir ikna programıdır. İlahî telkinin en keskin usullerinden biridir. Buna rağmen ramazan ayı, en çok yediğimiz, içtiğimiz ve fakat en az düşündüğümüz bir ay hâline gelmişse, bunun üzerinde ince ince kafa yorulması gerekmektedir.

Bütün farzlar gibi oruç da bize bilmediğimiz bir şeyleri öğretmek için emredilmiştir. Sırları Peygamberimizden bile gizli tutulmuş Kadir Gecesi, bilmediğimizi öğrenmeye talip olduğumuz

gecedir. Her geceyi mübarek bir gece, her sabahı Kadir Gecesi'nin sabahı yapmak için bulunmaz bir fırsattır şehri ramazan. Nefsine haddini bildirip aklına ve gönlüne hakkını vermek isteyenler için, orucun ne kadar ve nasıl tutulduğundan çok, nasıl açıldığının muhasebesi önemlidir.

Ramazan, insanın kendisine, gönlüne davet edildiği ay; maddeye, tüketmeye, açgözlülüğe çağrıldığı bir tatil etkinliği değil! Kanallardaki iftar ve sahur programları da kendilerine pay

çıkarmalı bu önü alınmaz tüketim iştihası karşısında. Mütevazılık; iftarlarımıza, düğünlerimize, hâllerimize, hayallerimize girmeli yeniden.

Yine de ümitsiz değiliz. Orucu azalarımıza yedirebilme ve onları haddini bilir hâle getirebilme duası ve umuduyla cümle saim ve kaimlere mütevazı ramazanlar diliyoruz.

Eminiz; edebine riayet edilen bir şehri ramazanda İstanbul, bu sene de bir başka güzel olacak!

İnsan Dünyaya Emanet

Prof. Dr. İbrahim Hilmi KARSLI

Din İşleri Yüksek Kurulu Üyesi

“Ey insanlar! Allah’ın (kıyamet ve dirilişle ilgili) vaadi mutlaka gerçekleşecektir, öyleyse sakın dünya hayatı sizi aldatmasın.” (Fatır, 35/5.)

“Ey insanlar! Allah’ın (kıyamet ve dirilişle ilgili) vaadi mutlaka gerçekleşecektir, öyleyse sakın dünya hayatı sizi aldatmasın.” (Fatır, 35/5.)

İnsanı bu dünyaya bağlayan güçlü arzu ve güdüler vardır. Bunlar, ifade yerinde ise insan tabiatına nakşedilmiştir. Onun bütün hayatını bunlar şekillendirir. Gücü ve sağlığı yerinde olduğu müddetçe, insan bu duygu ve dürtülerin peşinden koşar durur.

İnsanın hayatını, neslini devam ettirme arzusu, zararlardan kendini koruma gayreti, açlık, susuzluk ve cinsellik bu dürtülerden bazılarıdır. Yine dünya malına ve metana sahip olma, kendini ispatlama, gösteriş ve şöhret, başkalarını etkileme, onları yönetme, başarı ve üstünlük elde etme, saygınlık ve takdir görme güdüleri de diğer bazılarıdır.

İnsanlarda bu duygu ve dürtüler, farklı şekillerde tezahür eder. Mesela kimi insanın gayesi servettir; mal-mülk kazanmak onun en büyük davasıdır. Kimisinin gayesi, şandır, şöhrettir; ömrünü bu uğurda tüketir. Kimisinin de makamdır, mevkidir; bunlara ulaşmak onun en büyük ihtirasıdır. Kimisinin gayesi de, eş ve çocuktur; bunların ötesinde bir hayali ve ideali yoktur. Bazen de bir insanda bu dürtülerden bir kaç bir arada bulunur.

Bu duygu ve dürtülerle insan bu dünyada imtihan edilir (bk. *Al-i İmran*, 3/14; *Tevbe*, 9/24; *Teğabun*, 64/15.) Manevi tekâmülünde o, bunları bir araç mı yoksa bir amaç haline mi getirmektedir?

Yine insan, bu duygu ve dürtülerini denetleyebilmekte midir? (*Naziat*, 79/40.) Yoksa bütünüyle bunların güdümüne girerek helal-haram demeden bir hayat mı sürmektedir? (bk. *Meryem*, 19/59.)

Eğer insandaki bu dürtü ve duygular, gayelerin gayesi haline gelirse, Rabbine karşı olan kulluk görevinin önünde en büyük engeli oluştururlar. Nitekim Kur’an bu durumu, insanın kendi arzu ve isteklerini tanımlaması şeklinde ifade eder. (*Casiye*, 45/23.) Bu, insanın düşüşe geçmesi ve alçalması demektir. Ancak insan, Allah rızasını kazanma yolunda bunları bir araç olarak kullanırsa, bu durumda da yücelir ve yükselir.

Kur’an, nefsanî arzu ve heveslerine mağlup olan toplulukların durumlarını Hz. Peygambere hitaben şöyle anlatır: “Brak onları, yesin içsinler, zevklerini yaşasınlar, arzu ve emelleri kendilerini oyalayadursun. Yakında bilecekler!” (*Hicr*, 15/3; ayrıca bk. *Tevbe*, 9/69.)

İnsanoğlu, çoğunlukla geçmiş topluluklardan ibret almaz. Oysa ilk insandan itibaren, kendisi gibi milyarlarca insan bu toprakları yurt edinmişti. Onlar da doymak bilmeyen bir hırs ve tamahla dünyaya bağlanmışlardı. Ama sonunda dünya değirmeni onları da öğütmüştü. Toprak olup gitmekten kurtulamamışlardı.

Şimdi, onların yaşadıkları topraklarda yeller esmektedir. Artık isimleri unutulmuş, adları sanları tarihin derinliklerinde kaybolup gitmişti. Geriye, sadece korunmak için savaşık-

ları kalelerin duvarları yahut sefa sürdükleri sarayların sütunları kalmıştı.

Kur'an, geçmiş milletlerden bahseder. Onlar da medeniyetler inşa etmişlerdi. Kayaları oymuş, oralarda muhkem sığınaklar ve barınaklar yapmışlardı. (Şuara, 26/26.) Böylece hayatlarını sağlama aldıklarını düşünmüşlerdi. Heyhat! Hepsi boşuna idi. Çünkü topraktan gelmişlerdi, sonunda yine toprak olup gitmekten kurtulamamışlardı.

Geçmiş milletlerden dünyanın zevk ve keyfine kendilerini iyice kaptıranlar olmuştu. Pınar başlarında, ekinler ve salkım saçak meyve ağaçları arasında hep böyle sefa süreceklerini zannetmişlerdi. (Şuara, 26/146-148.) İşte insanı Rabbinden uzaklaştıran esas sebep de, onun bu saplantısı değil miydi?

Eski kavimlerden bazıları, Peygamberlerin çağrılarını dikkate almamışlardı. Bizim hayatımıza sen karışamazsın, istediğimiz gibi ibadet eder, istediğimiz gibi yer, içeriz demişlerdi. Kendi elimizle kazandığımız mallara helal-haram deyiş müdahale edemezsin (bk. Hud, 11/87, 91.), yine cinsel hayatımıza sınırlar koyup arzu ettiğimizi yapmaktan bizi alıkoyamazsın, demişlerdi. (bk. Hud, 11/79.)

Dünya âdeta bir imtihan salonuydu. Asırlar boyunca imtihan olmak için bu salondan niceleri geldi, geçti. Kimi kazandı, kimi kaybetti. Şimdi nöbet sırası bizdedir. Dünya bize emanet, biz de dünyaya emanet edilmişiz. Allah'tan geldik, yine O'na döneceğiz.

İnsanın bu dünya hayatı adeta bir müsabaka şeklinde geçer. Tabiatına yerleştirilen duygu ve dürtüler insanı bu yarışa mecbur bırakır. Nitekim Kur'an bu noktada "tefahur" ve "tekäsür" kavramlarını kullanır. Yani "birbirine üstünlük sağlama, övünme", "daha çok mal mülk ve evlat sahibi olma" yarışı. (Hadid, 57/20.)

İnsanlar, bu hayatta birbirine karşı üstünlük sağlama çabası içerisinde olurlar. Sahip oldukları imkânlar, makamlar ve unvanlar sebebiyle birbirine karşı övünürler. Farklı seviyelerde de olsa, her bir insan bu duyguları kendi iç dünyasında yaşar.

Ancak insanın, bu dünya yarışına kapılıp asıl yarışı unutmaması gerekir. Bu asıl yarış da, şu ayette belirtildiği gibi, Allah'ın affına, bağışlanmasına nail olmak ve sonsuz cennetlere kavuşmak için yapılırdır: "Rabbiniz tarafından verilecek bir mağfirete ermek ve cennete girmek için yarışın." (Hadid, 57/21.) "Yarışacak olanlar işte bu nimetlere ulaşmak için yarışsınlar." (Mutaffifin, 83/26.)

İnsan, bu dünyada bir şeref ve izzet arayışı içindedir. Çocukluğundan itibaren beğenilmek ve takdir edilmek ister. İtibar ve saygınlık kazanmayı arzular. Bunun için kariyerini yükseltmek, unvan sahibi olmak, yüksek makamlara gelmek, meşhur liderlerin ve üstatların yakın çevresinde bulunmak, onun arzuladığı şeylerdir.

İşte insan, bu dünyada itibar sahibi olma mücadelesi verirken, bir şeyi asla unutmamalıdır. O da; asıl itibar ve şeref Allah'a secde ve itaattir. Evet, gerçek üstünlük ve fazilet, ilahî buyruklara teslim olmaktır. Nitekim şu ayet bu hakikati bizlere anlatır: "Kim izzet ve şeref sahibi olmak istiyorsa, bilsin ki izzet ve şerefin hepsi Allah katındadır." (Fatur, 35/10.)

İnsan, bu dünya hayatında hep yarınları düşünür yaşar. Gelecekle ilgili hayaller kurar, planlar yapar. Daima yarınları için bir şeyler hazırlama gayretinde olur. Böylece geleceğini teminat altına almaya çalışır. Çünkü insanın en temel güdülerinden biri, varlığını sürdürmektir.

Ancak insanın şu hakikati de aklından çıkarmaması gerekir: Yarından da öte bir "yarın" vardır. Bu yarın da, Allah'ın huzurunda hesap verme gündür. Şu hâlde dünyanın yarınlarına hazırlanmak, ölüm sonrası "yarın"a hazırlanmanın önünde bir engel oluşturmamalıdır. Aksine dünya yarınları, ebedî yarınlar için bir sermaye olarak değerlendirilmelidir.

İşte, şu ayet de bu hakikati bizlere anlatmaktadır: "Ey iman edenler! Allah'ın azabına maruz kalmaktan korunun, herkes yarın ahireti için ne gönderdiğine baksın." (Haşr, 59/18.)

Rukiye AYDOĞDU
Diyaret İşleri Uzmanı

Hayra Anahtar, Şerre Kilit

Enes bin Malik'ten (r.a.) rivayet edildiğine göre, Rasulü Allah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur:

“İnsanlardan öyleleri var ki, hayrın (önünü açan) anahtarlar gibidir ve şerrin de (önünde duran, ona mâni olan) sürgüler gibidir. Kimisi de şerrin anahtarı ve hayrın sürgüsü gibidir. Yüce Allah'ın, hayrın anahtarlarını ellerine verdiği o kimselere ne mutlu! Ve ne yazık Yüce Allah'ın şerrin anahtarlarını ellerine verdiği o kimselere!” (Ibn Mace, Sünnet, 19.)

Sayırsız kapı var önümüzde... Kimi açılmayı bekliyor hasretle, kimi ise hiç açılmamış olmayı diliyor. Sayırsız kapı var önümüzde... Her biri yeni kapılara gebe... Sayırsız kapı var önümüzde... Hayır! Anahtarları dipsiz kuyulara atılmamış, anahtarları elimizde...

- Ellerimizde anahtarlar mı var?
- Evet!
- Kim söylüyor bunu?
- Peygamber!
- Hangisi?
- Hayru'l-beşer, insanların en hayırlısı, son peygamber!
- Ne diyor peki?
- İnsanlardan öyleleri var ki, hayrın (önünü açan) anahtarlar gibidir ve şerrin de (önünde duran, ona mâni olan) sürgüler gibidir. Kimisi de şerrin anahtarı ve hayrın sürgüsü gibidir. Yüce Allah'ın, hayrın anahtarlarını ellerine verdiği o kimselere ne mutlu! Ve ne yazık Yüce Allah'ın şerrin anahtarlarını ellerine ver-

diği o kimselere!” (Ibn Mace, Sünnet, 19.)

Eliyle işaret ediyor bir bir. Şu hayır kapısıdır, şunun tamamı hayırdır; şunda ise hiç hayır yoktur. En hayırlı olanı da haber veriyor, en şerli olanı da. Şerrinden en çok sakınılması gerekeni de bildiriyor, şerrinden Allah'a sığınılması gerekeni de. Bazen insanların en hayırlılarını haber veriyor, bazen ise amellerin. Hayır görünen şerri de bildiriyor çok sevdiği ümmetine, şer sanılan hayrı da. Büyük bir dikkatle, özenle, hiçbir ayrıntıyı atlamadan, en az bir annenin yavrusuna olan şefkati kadar şefkat göstererek, usanmadan, açılacak kapıları da gösteriyor, kilit vurulacak olanları da.

Hayrın anahtarlarını ellerine alıp da hayır kapılarını üşenmeden, çekinmeden, nasıl olur, ne denir demeden, bu davranışıyla sadece Rabbinin hoşnutluğunu dileyerek açanları, insanların en hayırlılarını işaret ediyor Nebi. Hanımlarına karşı en iyi şekilde davrananları (Ibn Mace, Nikâh, 50.), kimseyi incitmeden borç verenleri (Ibn Mace, Ticaret, 62.), Kur'an öğrenen ve öğretenleri (Ibn Mace, Sünnet, 16.), ömrü uzun, ameli güzel olanları (Tirmizi, Zühd, 22.), güzel ahlak sahiplerini (Buhari, Edep, 39.), hayrı umulan ve şerrinden emin olunanları (Tirmizi, Fiten, 76.) “insanların en hayırlıları” arasında sayıyor. Hayrın sırf hayır olduğunu (Müslim, İman, 61.), yumuşak huylu (rıfk sahibi) kimselerin hayırdan nasibini aldıklarını (Tirmizi, Birr, 67.), hayır konuşmamaktansa susmanın daha iyi olduğunu (Müslim, İman, 74.), ölü-

Hayrın anahtarlarını ellerine alıp da hayır kapılarını üşenmeden, çekinmeden, nasıl olur, ne denir demeden, bu davranışıyla sadece Rabbinin hoşnutluğunu dileyerek açanları, insanların en hayırlılarını işaret ediyor Nebi.

mün dahi hayırlı olanının dilenmesi gerektiğini (Buhari, Merdâ, 19.) bildiriyor. Arkadaşın en hayırlısının arkadaşına faydası dokunan, komşunun en hayırlısının ise komşusuna iyi davranan olduğunu söylüyor. (Tirmizi, Birr, 28.) Eşine huzur veren kadının (Nesai, Nikâh, 14.), el emeğiyle elde edilen kazancın (Ahmet b. Hanbel, III/334.), borcunu güzel bir şekilde ödeyen tüccarın (Ahmet b. Hanbel, III/19.) “hayırlı” olma vasfını kazandığını bildiriyor. Aslında o, her insanı kendisine en yakın olan hayır kapısına yönlendiriyor, o kapıya yaklaşıyor. Elindeki hayrın anahtarını hatırlatarak bir an evvel o kapıyı açması için onu teşvik ediyor.

- Ellerimizde anahtarlar mı olduğunu söyledi Nebi?

- Evet!

- Kapılar neden bu kadar uzakta peki?

- Kapılar peşinde, onlardan kaçan sensin!

Hayrın sayısız kapısı önümüzde, onların anahtarları ise elimizde. Buna rağmen bunca kötülük nereden geliyor? Kapıları açmayı erteledikçe, bazılarını açmayı gözümüzde büyütüp bazılarını küçümsedikçe, açtığımızın sadece bir kapı değil koca bir çığır olduğunu fark edemedikçe, örümcek ağlarına mahkûm olacak hayır kapıları. Üzerine kilit vurmaya düşünmediğimiz, gündemimize almadığımız, elbet bir başkası kapatır dediğimiz her kötülük kapısı ise farkında olmadan ve hızla dünyamızı kirletmeye devam edecek.

Bunca kötülük de nereden çıktı biz mutlu mesut yaşarken dediğimiz her kötülük,

engel olmadığımız bir kötüden sadır olsa gerek! Ya da ihmal ettiğimiz bir iyilikten! Peki, neden iyiler bu kadar ihmalkâr iken, kötüler bu derece çalışkan? Neden iyiler bu kadar kırılğan iken kötüler bu kadar sağlam? Neden iyilik nadide nazlı bir çiçekken bu bahçede, kötülük zehirli, arsız bir sarmaşık? Şer şerri doğuruyor çünkü şer çoğalmaya meyyal. Her kötülük diğerini cesaretlendirirken ve bütün kötüler birlikte hareket etmeye bu kadar hevesliyken iyiliğin boynu bükük kalıyor. İyiliğin boynu bükük gönlü kırık olduğu zamanları yaşıyoruz; ahir zamanda iyi olmak zor zira. İyiliğin kendisinin değil resminin paylaşıldığı zor zamanlara tanıklık ediyor insanlık. İnsanlar iyilik namına heybelerine doldurdukları her bir şeyi pervasızca ortalığa dökmekten büyük zevk duyuyorlar. Oysa iyilik sadece yapılır, ifşa edilmez. Üzerinde konuşuldukça değerinden bir şeyler kaybettiğine, masumiyetini yitirdiğine inanılır. İyi niyet şeffaf bir tül gibi her iyiliğin üzerini kaplamıştır ve iyi niyetle yapılmayan her iyilik üzerinde siyah bir leke kalır. Rengi beyazdır iyiliğin oysa tabiatı itibarıyla hiçbir lekeyi kaldıramaz. Lekelendiğinde ise kötülükten bir farkı kalmaz. Sonra karışır iyi ve kötü, hayır ve şer. Her bir iyinin yerine kötülük ikame edilir. Böyle zamanlarda kendine sormalıdır kişi “Kendini iyi hissedip hissetmediğini”. Zira iyi olmadan, kendini iyi hissetmeden iyilik yapılmaz. İyi olunmadan hayra anahtar, şerre kilit olunmaz.

Sayılsız kapı var önümüzde...

Hangi kapısından girelim cennete?

Kimin İçin Sofranı Hazırlıyorsun?

Ali URAL

Ey pencereyle ocak arasında gidip gelen kadın! Kimin için hazırlıyorsun sofranı? İki elinin yanına iki el daha katmış dolapları karıştırıyor, çekmeceleri birbiri ardından çekiyorsun. Malzemen tamam. Kasap ve manav ürünlerini beğendirmek için ne yapacaklarını şaşırdılar. Etin hangi yöreden geldiğini sordun. Meyveleri ellerinle seçtin tek tek. Ekmeği fırından alabilmek için uzun bir yol yürüdün. Parmaklarının arasında hafifçe sıkarak tazeliğinden emin oldun somunların. Cevizleri bir bir kırdın ve ayıkladın kabuklarını. Elinden gelse sağardın, sütünü bol aldığın güllacın. Hadi başla! Maharetini binlerce defa gösterdiğin yemekleri pişirmekte tereddüt eder gibisin. Aşçılığında şüphen mi var! Her zamankinden daha yavaş karıştırıyorsun çorbayı. Her fasulyeyi dakikalarca inceliyorsun kırarken. Bir kılçık bozabilir her şeyi. Uzay aracı infilak edebilir gökte. Eti küçük küçük doğruyor, yağı kokluyorsun kullanmadan önce. Bütün gece uyumadın. Vahana bir ulu misafir mi gelmekte?

Ey pencereyle ocak arasında gidip gelen kadın! Kimin için hazırlıyorsun sofranı? Yemek kitaplarını karıştırdığını görüyorum ilk defa. El kararından vaz geçip şekeri tarttığını da... Çeyiz sandığından genç kızlığında işleyip kullanmaya kıyamadığın örtüyü de çıkarmışsın. Günlerdir toz bezinin değmediği bir köşe kalmamış evde. Yastıklar simetrik. Sehpalar iç içe. Halı püskülleri esas duruşta. Bal dök yala yeri. Perdeler kar. Banyo mis kokuyor. Paspasta toz zerresi yok. Misafir odasına çocukların girmesi yasak. Ayakkabıları kapı önünde bırakmak, ceketini sandalyeye asmak, çorabı ortada yerde çıkarmak yasak. Kutsal büfenin camekânlı kapıları saygıyla aralanıyor. Telkâri fincan zarfları yıllar sonra ilk kez kullanılacak. Porselen demlik, kristal bardaklar, gümüş çay kaşıkları. El değirmeni nerede? Bu sesi özlemişim. Kahveyi çiğ alır, kavurur, sonra kıtır kıtır çekerdik. Mis gibi kahve kokardı ev. Vakti geldi.

Ey pencereyle ocak arasında gidip gelen kadın! Kimin için hazırlıyorsun sofranı? İki katlı bir dünyanın üst katından haberdar olanlar gibi karşılıyorsun misafirini, gülümseyerek. Misafire ilk ikramın galiba bu... Cömertliğinin tacı. Hoşnutluğunun işareti. Evinin solmaz

ayı... "Misafir!" dendiğinde sığınak arayanları şaşırtan neşe... Misafirden kaçmak mı? Haşa... Ona sığınılır belki. Peşine düşülür rehberlik etmesi için. Hem bilmezler mi ki beraberinde nimetlerle gelir. Hem bilmezler mi ki giderken ev sahibinin ve aile fertlerinin bütün günahlarını götürür. Arınmak isteyenlere müjde! Sofralarını çölden vahaya taşımak isteyenlere müjde! Yoksulu, öksüzü ve esiri doyuranlara müjde!

- Esir mi var?

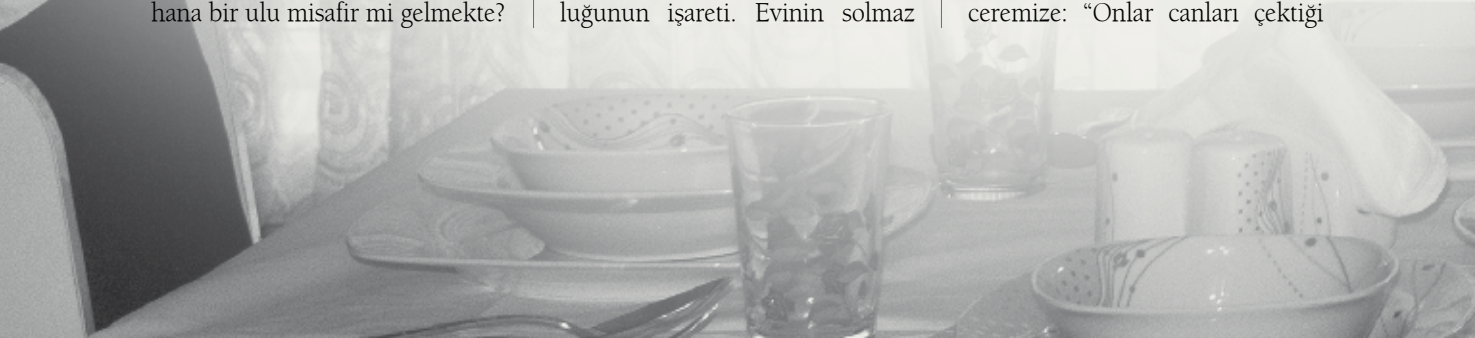
- Hür nerede!

Ey pencereyle ocak arasında gidip gelen kadın! Kimin için sofranı hazırladığını biliyorum. Dağdan su taşımamı emret getireyim. Ağustosta nar iste, yanayım bulmak için. Misafirin geçeceği yolları göster taşlarını toplayayım tek tek. Ateş istersen kibrit, gölge istersen ağaç... Demek misafir geliyor evimize bu akşam. Orucunu açacak. Melekleri davet edecek evimize. Misafirin misafiri melekleri ağırlayacağız.

- Melekler çorbamızdan içer mi?

- İçmez. Biz meleklerin sunduğunu içeriz.

Misafirimizin gölgesi kapımıza düştü, Dehr Suresi'nin ışığı penceremize: "Onlar canları çektiği

hâlde, yiyeceği yoksula, öksüze ve esire yedirirler. Size sırf Allah rızası için yemek yediyoruz. Sizden ne bir karşılık, ne de bir teşekkür bekliyoruz.” (Dehr, 76/8-9.) Misafirimizin ayak sesleri sokağımıza düştü, Muhammed Mustafa (s.a.s.)’nın sözleri kulaklarımıza: “Misafir cennetin kılavuzudur.” Misafirimizin aydınlığı büyüyor. Kıyamet günü ay kumaşından elbise giydirecek bize. Ali (r.a.) de aydınlatsın dinleyelim biz: “Misafir sever bir mümin, kıyamet koptuğunda ayın on dördü gibi parlak bir şekilde kabrinden çıkar. Mahşerdeki insanlar: “Bu şahıs mutlaka gönderilmiş bir Peygamberdir” derler. Bir melek onlara şöyle cevap verir: “Bu şahıs, mi-

safir seven, onlara saygı gösteren ve ona, cennetten başka gidiş yeri olmayan bir mümindir sadece.”

Müjde çok fakat Hz. Peygamber ve arkadaşları arasında geçen bu konuşmayı duyduğundan beri gözüne uyku girmedi kadının:

- Allah bir topluluğun iyilik ve mutluluğunu istediğinde onlara bir hediye bağışlar.

- Nedir o hediye?

- Rızkını beraberinde getiren ve ev halkının günahlarını dışarı çıkaran misafir...

Ey pencereyle ocak arasında gidip gelen kadın! Kimin için sofranı hazırladığını biliyorum.

Ey pencereyle ocak arasında gidip gelen kadın! Kimin için sofranı hazırladığını biliyorum. Dağdan su taşımamı emret getireyim. Ağustosta nar iste, yanayım bulmak için. Misafirin geçeceği yolları göster taşlarını toplayayım tek tek. Ateş istersen kibrit, gölge istersen ağaç... Demek misafir geliyor evimize bu akşam. Orucunu açacak. Melekleri davet edecek evimize. Misafirin misafiri melekleri ağırlayacağız.

Türk düşünce geleneğimizin son döneminde ciddi, sarsıcı ve kalıcı izler bırakan bir isimdir Nurettin Topçu.

Mücessem Bir Ahlak Abidesi NURETTİN TOPÇU

Kâmil BÜYÜKER

Bizim anlatmak istediğimiz isyan, ne benliğimize ve nefsimize ait arzulara, ne içtimai gayelere, ne de merhametten başka duygulara bağlı isyan değildir. Bizim isyanımızın ancak sonsuzlukta gayesini arayıcı olduğunu ve âlemşümül merhamet kaynağından doğduğunu söyledik. Nefsimizle hiç alakası olmayan ve bizi mesuliyetle harekete geçiren merhamet, isyan irademizin ilahî kuvvetidir. Bizim isyanımız anarşi değildir; ebedî ve âlemşümül merhamet nizamına bağlıdır. Onda gayesi olan ve kendisine ihtirasla çevrilmiş bulunduğu namütenahi kuvvete ita-

at vardır. Bu itaat en mükemmel teslimiyettir. (*İradenin Davası*, 1968, s. 75-76.)

Türk düşünce geleneğimizin son döneminde ciddi, sarsıcı ve kalıcı izler bırakan bir isimdir Nurettin Topçu. Herkesin dünyasında farklı bir iz bırakmıştır ancak ismi anıldığı zaman hatıra gelen kelimeler neredeyse bellidir: Ahlak, hareket, irade, isyan, Anadolu...

Temel düstur: Hayatı hakka uydurmak

Nurettin Topçu, bir felsefeci idi, ama sadece felsefe gözlüğü takarak Anadolu coğrafyasını tahlil etmedi. Nurettin Topçu, yerli, milli kalarak, tasavvuf gibi bu toprakların mayası olan önemli bir hasletle yoğrulmuş Anadolu'yu Anadolu insanının problemlerini teşhis etmeye ve çözüm bulmaya çalıştı.

Ortaya İradenin Davası, Varolmak, İsyah Ahlakı, Millet Mistikleri, Ahlak Nizamı gibi onlarca eser çıkmıştır. Hareketini, önce düşünce dünyasında şekillendiren Topçu, Yarınki Türkiye adlı eserinde, "Bizim hareketimiz mesuliyet hareketidir; davamız hayata uymak değil, hayatımızı hakka uydurmaktır." demiştir. Nurettin Topçu'nun bütün hayatını bu çizgi belirlemiş ve o istikamette konuşmuş, yazmış ve talebe yetiştirmiştir. Onun yaslandığı düşünce zemini ve toprak bellidir: Anadolu ve Anadolu'yu yoğuran millî, manevi hamur.

İstanbul'dan Fransa'ya...

Nurettin Topçu aslen Erzurumlu bir aileden İstanbul Süleymaniye'de Deveoğlu yokuşu, Hatap Kapı sokakta, bir ahşap binada 7 Kasım 1909'da dünyaya

gelir. Harp yıllarının getirdiği sıkıntılar ticaretle uğraşan babasının iflasına yol açar. Topçu hayatının büyük kısmını geçireceği Çemberlitaş'taki ahşap konağa taşınır. 1970 yılında bu konağı yeniden betonarme olarak yaptırır. Bezm-i Âlem Valide Sultan Mektebi, Reşit Paşa Mektebi, Vefa İdadisi onun bu ülkedeki okul duraklarıdır. Nurettin Topçu'nun hayatını şekillendirecek safha bundan sonra başlar. Kendi kendine Avrupa'da tahsil imtihanlarına girer ve kazanır (1928). Fransa'ya gider. Önce fark dersler için Aix Lisesi'ne sonra Aix Fakültesine devam eder. Sonra Strasbourg'a geçer. Felsefe tahsili yapar, ahlak kurlarını tamamlar ve sanat tarihi lisansı yapar. 1930-1933 yıllarında aldığı sertifikalar lisans diplomasında ruhiyat ve bediiyat, umumi felsefe ve mantık, muasır sanat tarihi, içtimaiyat ve ahlak, İlkçağ sanat ve arkeolojisi şeklinde belirtilmiştir. Yurt dışında bulunduğu zamanlarda Sosyoloji cemiyetine üye olur. Nurettin Topçu'nun esas fikriyatına tesir edecek isim Lois Massignon'dur. İslam tasavvufu adına özellikle vahdet-i vücud anlayışına doğru düşüncelerinin evrilmesinde Massignon'un etkisi büyüktür. Massignon ile tanışmaları da ilginçtir. Paris'te kaldığı yıllarda Adnan Adıvar ve Halide Edip Adıvar ile tanışır. Adnan Adıvar'ın Türkçe dersi verdiği Massignon'a bir süre sonra Topçu ders verecektir. Buradan doğan yakın temastan da İslam tasavvufu konusunda kafasında pek çok şey şekillenmiştir. Özellikle tezinde ve ahlak felsefesinde izleri görülen Hallac-ı Mansur'un (İsyan Ahlakı, s. 195-209.), Yunus Emre ve Mev-

O ahlakını aksiyona dönüştürebilmiş nadir şahsiyetlerdendir. Fikrini, ideal ve ülküsünü yüksek sesle dile getirmiş, konferanslar vermiş, konuşmalar yapmış ve yazılar yazmıştır.

lana Celaleddin-i Rumi'nin eserlerini okumaya bu yıllarda başlamış olmalıdır. Hıristiyan mistisizmi ve ahlakı konularında Blondel ve Paul Molla'dan faydalanmış bulunması muhtemeldir. (Nurettin Topçu Hayatı ve Bibliyografyası, İsmail Kara, Dergâh yay. 2013, s. 23-23.)

Sorbon'da ilk Türk felsefe doktoru

Topçu Strasbourg'da doktorasına başlamış, Sorbon'da tezini savunmuş ve bu üniversitede felsefe doktorası veren ilk kişi ünvanını almıştır. Avrupa'ya giden öğrenciler arasında ahlak felsefesi çalışan ilk kişi de odur. İsyah Ahlakı isimli tezi aynı adla, aynı yıl Paris'te yayımlanır. (Nureddin Ahmed adıyla, Paris, Les Presses Modernes, 1934, 167 s. olarak basılmıştır.) Topçu, Fransa'da kalma tekliflerini geri çevirmiş ve hayatının bu safhasından sonra mualimlik vazifesi, ömrünün geri kalan kısmında en büyük aşkı ve uğraşısı olacaktır. 10 Temmuz 1975 tarihinde vefatına kadar neredeyse bu vazifesini hiç bırakmamıştır. 1934 yılında Fransa'dan döndüğünde Galatasaray Lisesi felsefe öğretmenliği ile başlayan bu vazifesi, 1960 yılında yeni görev yeri olan Fatih İmam Hatip Okulun-

daki felsefe grubu dersleriyle son bulmuştur.

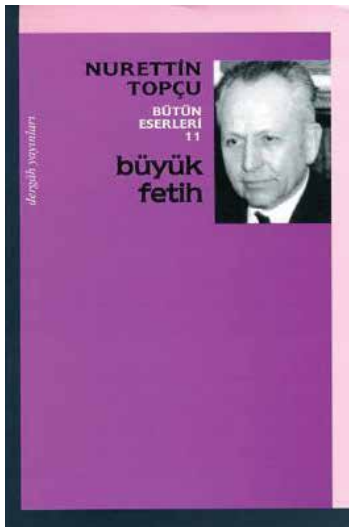
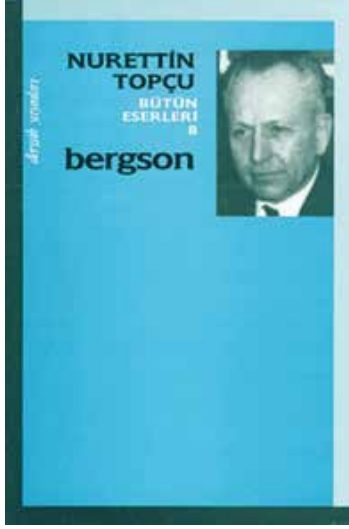
1960 ihtilalinden sonra aralıklı olarak vazife yapmış, 1974 yılında ise yaş haddinden emekli olmuştur. Kısa bir süre sonra da 1975 yılında vefat etmiş, Topkapı, Kozlu mezarlığına defnedilmiştir. (Nurettin Topçu, DIA, İsmail Kara, c. 41, s. 248-253.)

Ahlak, irade ve aksiyon

Vazife şuuru ve ahlakı bakımından baştan ayağa abide bir insan olan Nurettin Topçu daha ilk öğretmenlik deneyiminde eline tutuşturulan 'geçirilecek öğrenci listesi'ni "eğer bunlar çalışkan talebelerse elbette geçerler" diyerek reddetmiş, bu sebeple İzmir'e tayini çıkarılmıştır. O ahlakını aksiyona dönüştürebilmiş nadir şahsiyetlerdendir. Fikrini, ideal ve ülküsünü yüksek sesle dile getirmiş, konferanslar vermiş, konuşmalar yapmış ve yazılar yazmıştır. Şubat 1939'da yayımlamaya başladığı Hareket Dergisi de onun hayatının önemli bir dönemecini temsil eder. Daha sonra kurduğu Hareket Yayınları da fikriyatının yayınlar eliyle bayraklaşmasına öncülük eder.

Hayatını dönüştüren mutasavvıf: Abdülaziz Bekkine

1945 yılı ise Nurettin Topçu'nun hayatında bir başka kalbî ve ruhi dönüşümün meyvelerinin derildiği yıllardır. Zira Paris dönüşü arkadaşı Sırrı Bey'le birlikte Hâsip Efendi ve Abdülaziz Bekkine ile tanışır ve ardından Abdülaziz Bekkine'ye intisap eder. O tasavvuf tecrübesine şöyle yaklaşmıştır: "Tasavvufun diliyle "kâl ehli" olanların "hâl ehli" olan muta-

savvıfları anlaması imkânsızdı. Çünkü tasavvuf tecrübesi, bu tecrübeyi yapamayanların anlayışına kapalı bir sahadır. Şeriat uleması, tasavvufun cehalet eseri ve bidat olduğunu iddia edebilir. İlahî tecrübeye yabancı olanların onu itham etmeleri tabii karşılanmalıdır. Görülüyor ki tasavvufu şeriat, dinde birbirine paralel olan iki ayrı yol değildir. Tasavvuf dinin özü ve çekirdeği, şeriatın onun meyveyi muhafaza eden kabuğudur.” (Mevlana ve Tasavvuf, 2001, s. 126.)

“Sırrı ben doymadım yahu!”

Yazdıkları dışında bizatihi yaşadığı, tecrübe ettiği güzelliklere bakalım. Ali Ulvi Kurucu hatıratında Nurettin Topçu ile ilgili şunları naklediyor:

“Mesela Nurettin Topçu Bey:

Fransa’da felsefe doktorası yapan ilk Türk... Türkiye’ye geliyor; Abdülaziz Bekkine Efendi gibi bir zatı seviyor...

Sırrı Bey diye kumaşçı bir kardeşimiz vardı; Nurettin Topçu Bey’in yakın arkadaşı idi. Topçu’nun Aziz Efendi’yle olan bir görüşmesinden şöyle bahsetmişti:

Aziz Efendi’ye gittik. Nurettin:

“Efendim, bazı müşkillerim var. Sorsam acaba sû-i edep mi olur?” dedi. Efendi:

“Oğlum, daha derdini açmadın, söylemedin... Hele bir söyle de bakalım sû-i edep mi, hüsn-i edep mi olur görelim” diye cesaret verdi, teşvik etti.

O gece Nurettin pek çok müşkilini sordu, cevabını aldı... Saat ikiye kadar konuşuldu...

Efendi’nin elini öpüp, müsaade alıp hanesinden çıktık, evlerimize

gidiyoruz...

Nurettin az sonra, durdu, sordu:

“Sırrı ben doymadım yahu! Dönsek de tekrar kapağı çalsak ayıp olur mu?...” (Üstad Ali Ulvi Kurucu, Hatıralar, Haz. Ertuğrul Düzdağ, C. 4, 2014, s. 251.)

Din adamlarına tavsiyeler

Nurettin Topçu hiçbirini birbirinden ayırt edilemez Anadolu’nun bütün değerlerine kafa yormuş, meselelerimize çözümler üretmiştir. İslam ve İnsan kitabında din adamlarının cemiyet hayatının her köşesine nüfuz etmesi gerektiğini dile getiren Topçu onlara şu tavsiyede bulunur:

“Okuyacaksınız, okutacaksınız: Kürsüde, minberde, mektepte ve üniversitede. İlimin en büyük ibadet olduğunu halka öğreteceksiniz. İlimin dine aykırılığını düşünmek şöyle dursun, ilahî hikmet olan kâinat nizamının tanınması olduğunu anlamakta gecikmeyeceksiniz. Kurtuluşunu bekleyen bir cemaatin muallimleri olacaksınız. Dilencilik, büyücülük ve partililik gibi zilletleri ve reziletleri sizler yok edeceksiniz. Cemaate İslam nurunun özü olan hürmet ahlakını aşılacaksınız, kararmış yüzlere böylelikle nur getireceksiniz.” (İslam ve İnsan, 2001, s. 76.)

Nurettin Topçu; geride sayısız makale, kitap ve en önemlisi talebe bırakmıştır. Bugün onun yetiştirdiği talebelerde kendi izlerini çok açık bulmak mümkündür. Ancak biz yine de onu anlamak için geride bıraktığı külliyat derecesinde eserlerine müracaat etmeliyiz. Zira o eserler ki düşüncenin, felsefenin, tasavvufun imbiğinden geçmiş önemli yol haritalarıdır. Kendisini rahmetle, hayırla yâd ediyoruz.

Gönenli Mehmet Efendi

Vaazlarında öğretmekten çok, irşat etme ve dinî hayatı canlı tutma onun asıl hedefi olmuştur. Vaazlarına Kur'an-ı Kerim okuyarak başlar, ilahi ve kasidelerle cemaati coşturur, ardından kısa fakat son derece tesirli konuşmasını yapardı.

Zeynep Feyza KURTULMUŞ

1903 yılının Temmuz ayının birinci günü Gönen'de dört çocuklu bir ailenin ikinci oğlu olarak dünyaya geldi. Babası Selametoğulları'ndan Osman Bey, annesi Fatma Hanımdır. Hoca Efendi, babasından şöyle söz et-

mektedir: "Babam hafız değildi ama hafızları seven temiz bir Müslümandı. Haram yemez, harama iltifat etmezdi. Çiftçi idi. Kendi işine bakardı. Bizim terbiyemizle uğraşırđı. Benim için, babama "Sen bunu okut" demişler. Babam da bana Kur'an aldı ve beni hafız yetiştiren Kırmırlı Hafız Abdullah Efendiye teslim etti."

Mehmet Efendi Gönen'de Os-

manlı ibtidaiyesini birincilikle bitirmiş, 12 yaşında da hıfzını tamamlamıştır. Kendisi hafızlığının ne kadar kuvvetli olduğunu daha sonra şu sözlerle ifade etmiştir: "Dünyada hiç yazılı Kur'an kalmasa Allah'ımızın inayeti ile eksiksiz, hatasız yeni baştan Kur'an'ı yazabilirim." Hafızlığını tamamladıktan sonra küçük yaşlarda talebe okutmaya, hocalığa başladı.

Ömrünü tamamen ilme ve talebelerine adanmıştır. Talebelerine o kadar düşkündür ki, öz çocuklarının altından minderlerini, yastıklarını alıp; "Bunları talebelerime götürüyüm. Siz yastıksız yatabilirsiniz ama onlar ilim erbabı olacaklar." demiştir.

İlim hayatına giriş

Gönen'deki bu vazifesinin ardından daha fazla okumak niyetiyle İstanbul'a gitti. Serezli Ahmet Şükrü Efendinin ders halkasına devam ederek 1925'te kıraat ilminden icazet aldı. Ahmet Şükrü Efendi, Şehzade Camii'nin şeyhülkurrası olması hasebiyle Fatih Camii'nde ve evinde talebelerine ders vermiştir.

Bu arada Medresetü'l-İrşad'a kaydoldu. 3 Mart 1924'te medreselerin kapatılması üzerine yeni

açılan İmam-Hatip Mektebinin [Bugünkü Yavuz Sultan Selim Kız Meslek Lisesi binası] son sınıfına kabul edildi ve 1927 yılında bu okuldan mezun oldu. 1934'te kanun çıkınca Öğütçü soyadını aldı. Fakat halk arasında daha çok Gönenli Hoca olarak bilindi, sevildi, sayıldı.

İmam-hatip olarak Gönen Çarşı Camii'nde göreve başladı. Burada Fatma Hanım ile evlendi, kısa bir zaman sonra İstanbul'a taşındılar. Gönenli Hoca'nın İstanbul'da ilk

görev yeri Hacı Bayram Kaftani Camii'dir. Sonra Dülgerzade Camii'ne atanmış, ardından da Çavuşzade Camii'nde vazifesini sürdürmüştür. Sonra Hoca Efendi, Sultanahmet Camii Şerifine tayin edilir ve 1 Mayıs 1950 tarihinde burada göreve başlar. 7 Temmuz 1982 tarihinde resmî görevinden emekli olur, fakat hizmetlerini vefatına kadar aşkla şevkle devam ettirir.

Resmî görevinin yanında Gönenli Hoca Kur'an kurslarında fahrî hocalık ve fahrî vaizlik yapmıştır. Türkiye'de din görevlilerine karşı duyulan ihtiyacı gören Gönenli, kendi gayretleri ile -hepsi de Fatih semtinde bulunan- Üçbaş Camii, Hacı Hasan Camii ve Hırka-ı Şerif Camii Kur'an Kurslarında -halktan topladığı yardımlarla- geçinmelerini ve barınmalarını sağladığı binlerce talebenin okumasına ve yetişmesine önderlik etmiştir. Kur'an-ı Kerim'i ve dinî bilgileri öğrenmek için Türkiye'nin çeşitli yerlerinden gelen bu fakir öğrenciler onun himayesinde Kur'an eğitimini ve ilim tahsillerini tamamlamışlardır. Bu hizmetleri esnasında talebesini elleriyle giydirebilir, uyup uymadığına bakar; yırtık ve eski ayakkabısını çamuruna, kirine bakmadan eline alır, talebesine yeni ayakkabıyı giydirdikten sonra eğilip dar mı değil mi diye kontrol ederdi.

Gönenli Mehmet Efendi, zaman zaman beş yüzü aşkın genç bir öğrenci grubunu geçindirmek için sabah namazında evinden çıkar, asıl görevini hiçbir zaman ihmal etmeksizin cami cami dola-

şırdı. Namaz vakitlerinin dışındaki vaktini de hanımların ağırlıklı olduğu cemaatine vaaz-u nasihatte bulunarak geçirirdi. Kadınların ihmal edilen din ve ahlak eğitimine çok önem verirdi. Bu sohbetler ve vaazlar haftanın hemen her gününde İstanbul'un çeşitli camilerinde devam ederdi. Vaazlarında öğretmekten çok, irşat etme ve dinî hayatı canlı tutma onun asıl hedefi olmuştur. Vaazlarına Kur'an-ı Kerim okuyarak başlar, ilahi ve kasidelerle cemaati coşturur, ardından kısa fakat son derece tesirli konuşmasını yapardı.

Kur'an'a ve ilme hizmette bir ömür

Hoca Efendi bir sohbetinde Kur'an kurslarını nasıl kurduğunu anlatmıştır. Kendi çocuklarına Kur'an'ı evde öğretmeye devam etmektedir. Bir polis cadde ortasında: "Hoca sen çocuklarına Kur'an öğretiyormuşsun!" diye ulu orta laf eder. Hoca Efendi de:

- Evet, doğru. Elimden gelse bütün İstanbul halkına, dağına taşına öğretmek istiyorum, der.

O zaman şöyle dua eder:

- Ey yüce Allah'ım! Senin peygamberin tekti. Sen onu düşmanlarına karşı yücelttin, zafere erdirdin. Ben de peygamberin ümmetiyim; bana yardım et, bugünden itibaren senin Kur'an'ını yüceltmek için uğraşırım.

Ömrünü tamamen ilme ve talebelerine adanmıştır. Talebelerine o kadar düşkündür ki, öz çocuklarının altından minderlerini, yastıklarını alıp; "Bunları talebelerime götürüyüm. Siz yastıksız ya-

tabilirsiniz ama onlar ilim erbabı olacaklar." demiştir.

Osman Selvi, Hoca Efendinin Hacı Bayram Kaftani Camii'nde sayıları 700'ü bulan talebelerin masraflarının karşılanmasında zorluk çektiğini, bu yüzden çok daraldığını, evdeki halıları sattığını yine de 20.000 TL borçlarının kaldığını ve hep beraber dua ettiklerini, fazla vakit geçmeden bir hayirseverin iâşe, 400 çift lastik ve 20.000 TL para gönderdiğini anlatır.

Vefatı

2 Ocak 1991 tarihinde ömrünü noktalar. Cenazesi Fatih Camii'nde çok kalabalık bir cemaat huzurunda reisülkurra Hafız Abdurrahman Gürses Hoca Efendi tarafından kıldırılır. Cenazesi Edirnekapı, Sakızağacı Şehit-

liğine defnedilir.

Cenaze namazının ardından Abdurrahman Gürses Hoca Efendi:

- Ağlayın ey millet! Bir büyük âlim gidiyor. Bir büyük âlim değil, bütün bir âlem gidiyor diye coşkulu bir seslenişte bulunur.

Gönenli Mehmet Efendi, hayatı boyunca yaptığı hizmetler sırasında her daim yanında olan hanımına ahir ömründe şöyle bir hediye vermiştir: "Bu zamana kadar yaptığım bütün hizmetlerin bütün sevabını sana veriyorum."

Vefatından sonra onun adını ve güzel hizmetlerini yaşatmak için talebeleri tarafından Gönenli Mehmet Efendi İlim ve Hizmet Vakfı kurulmuş ve bu vakıf hizmetleri elan devam ettirmektedir.

Ramazan Medeniyetimiz

Prof. Dr. Mustafa İsmet UZUN
Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Yazımıza bu başlığı seçmenin 1970'li yıllara uzanan bir hikâyesi vardır. O yıllarda bir özel sohbette Prof. Dr. Süheyl Ünver'den dinlemiştim: 1950'lerin başında İslam sanatı içinde Arap sanatı gibi kendine mahsus özellikleriyle bir Türk sanatı olduğunu müsteşriklere kabul ettirme konusunda çeşitli münakaşa ve müzakereler yaparken onların şiddetli itirazlarıyla karşılaşarak tezlerini kabul ettirememişler. Bu sırada adını hatırlayamadığım bir hakşinas müsteşrik Hocaya demiş ki: “Üzülme Süheyl Bey, Türklerin ayrı bir sanatı ve medeniyeti olduğunu görmek için sadece mezar taşlarına ve yıldızları gökten indirerek onları minarelerin arasında yepyeni mana ve şekiller aksettirecek surette parlatan mahyalara bakmak bile yeter. Siz, İslam medeniyetine önemli ve başlı başına o kadar yeni unsurlar kattınız ki bunların her biri için medeniyet kelimesi kullanılabilir.”

Yıllardır yakından ilgilendiğim hemen her meselede bu değerlendirmenin abartılı bir kanaat olmadığını yakinen müşahede ettiğimi söylemeliyim. Ramazan Medeniyeti de bu isimlendirmenin en yerine oturmuş olanlarından biri belki de birincisi sayılabilir.

İslam milletlerinin hepsinde olduğu gibi ramazanla birlikte sosyal hayatta görülen canlılık ve değişimler Türk kültür, edebiyat ve sanatına daha kuvvetle yansımış, “Ramazan medeniyeti” adını rahatlıkla vereceğimiz bir değerler manzumesi ortaya çıkmıştır. Nitekim eski edebiyatımızda ramazan, ramazaniye ve bayramiye (ıydiyye), iftariye gibi şiir türleri yanında kaside ve gazellerden kıta, beyit ve müfretlere kadar değişik formlarda manzum-mensur metinlerde ramazan, estetik ve folklorik yönleriyle yer bulmuştur. Dinî-tasavvufi Türk edebiyatına ramazanın yansımaları ise daha çok didaktik örneklerle ve zühd-ü takva vesilesi olarak ortaya konmuştur. Batı tesiri altında gelişen yeni Türk edebiyatında da ramazana dair şiir, fıkra, hatıra, deneme, mektup türlerinde zengin bir edebî birikim bulunmaktadır.

Medeniyetimizin ramazana mahsus uygulamalarının daha çok öne çıkan unsurlarını da şöylece hatırlayabiliriz: Öncelikle ramazan karşılaşmaları içinde yer alan ve recep, şaban aylarında yoğunlaşan kandillerle gittikçe rahmet, bereket ve mağfiret ayı olan ramazana kavuşmaya can atan gönüllerin heyecanıyla öne çıkan hazırlıklar... Şairin:

“İşâret edip kaş ucuyla hilâl
Kılın emr-i Hakk’a dedi imtisâl”

Beytinde zarifane ifade edilen ramazan hilalinin görülmesi yani rûyet-i hilal meselesi... Hilalin

görüldüğünü tespit ve tescil için yapılanlardan sonrasına işaret eden:

“Yevm-i şek sohbetine şîre
sıkarken yârân
Sık boğaz etti basıp
şahne-i şeh-r-i ramazan”

yahut:

“Bağteten sabit olup
gurre firâşında imam
Hâb için yatmış iken
etti terâvihe kıyâm”

Mısralarında ifadesini bulan tatlı telâşlar içinde gerçekleşenler...

Ramazanın başladığını ilan için atılan toplar, yakılan mahyalar ve uçurulan kandiller halkı en çok heyecanlandıran hadiselerdir.

Ramazanın en canlı mekânları camiler, bu ayda gece gündüz dolup taşar:

“Kalb-i mü'min gibi
mescid müteselli ma'mûr
Dil-i fâsık gibi
meyhâne harâb u vîrân”

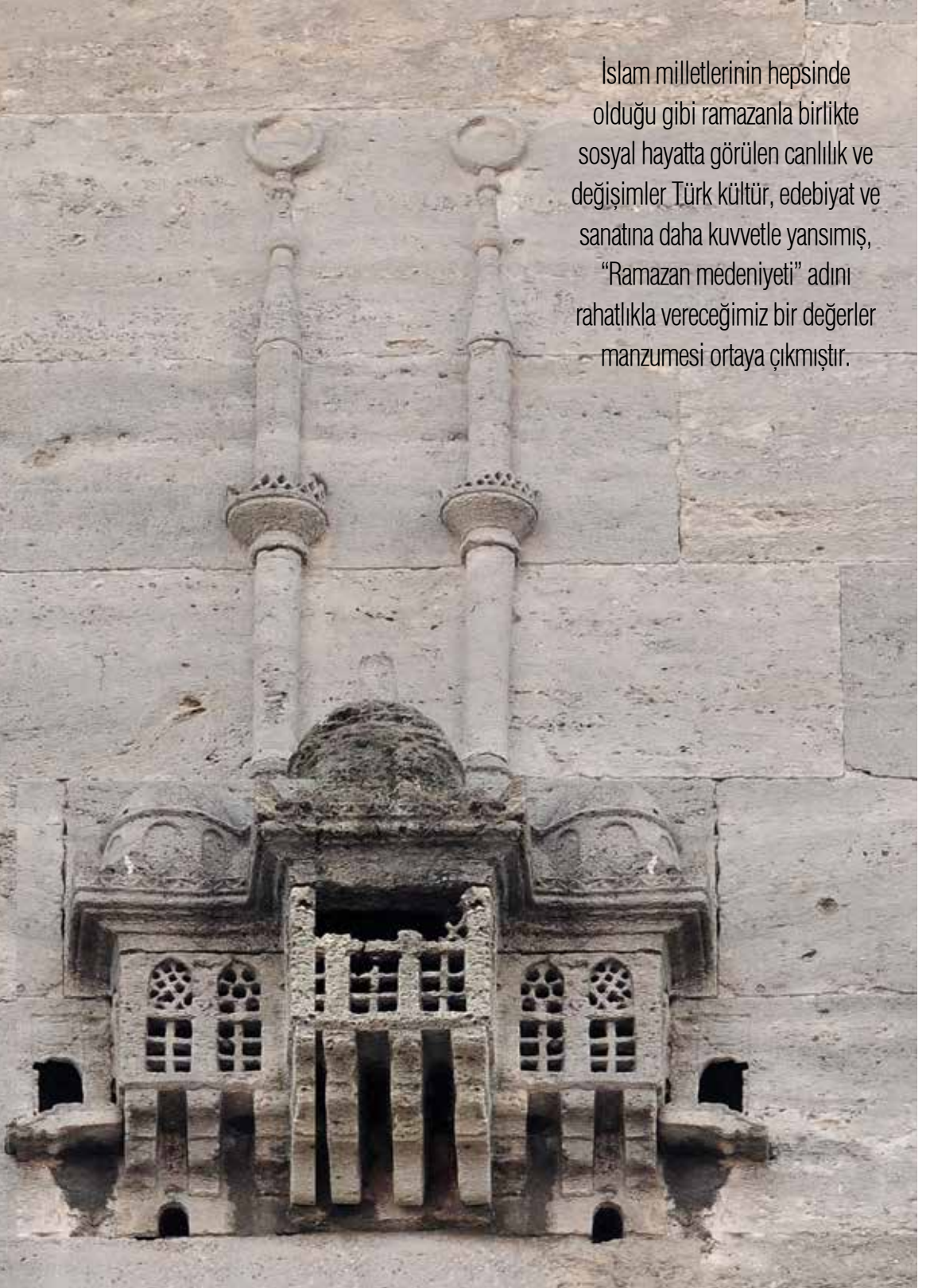
Yahut:

“Ol mâh-ı mübârek ki
melâik kuş uçurmaz
Câmilere saf saf dizilir
sübha-keşândır”

Özel bir tertiple kılınan teravihler, verilen ramazan vaazları, okunan mukabeleler ayrı ele alınacak kadar zengindir.

“Bil kadrini zirâ kim bu şehrin
şeb-i Kadr'i
Bişek sebeb-i mağfiret-i
âlemiyândır”

İslam milletlerinin hepsinde olduğu gibi ramazanla birlikte sosyal hayatta görülen canlılık ve değişimler Türk kültür, edebiyat ve sanatına daha kuvvetle yansımış, "Ramazan medeniyeti" adını rahatlıkla vereceğimiz bir değerler manzumesi ortaya çıkmıştır.

Beytinde dini özellikleri şiiirleştirilen Kadir Gecesinde, sultanlardan şehir ahalisine kadar geniş bir katılımıla düzenlenen Kadir Gecesi törenleri ve alaylarıyla, hatim dua ve merasimleri, daha çok ramazanın dinî boyutuyla ilgili akislerdir.

Özellikle selatin camileri avlularında açılan ramazan sergileri, bereketlenen çarşı ve pazarlar ve bollaşan çeşit çeşit nimetler, ramazanın iktisadi hayata akseden yanlarıdır. Saray ev ve konaklarda zengin-fakir, davetli-davetsiz herkese açık iftar-sahur ziyafet ve sofraları, bu sofraları bereketlendiren nefis, leziz ramazanlıklar, ramazan yiyecek ve içecekleri adıyla anılacak kadar zengindir.

Ramazanın etkisiyle öne çıkan tiplerin başında yer alan ramazan imamları, hafızlar, ramazan molası da denilen cerciler, duahanlar gibi din hizmetlileri; Nasrettin Hoca, Bekri Mustafa, Incili Çavuş gibi fıkra kahramanları; Bektaşiler, tiryakiler, davulcular, bekçiler bu ayın hayata daha canlı olarak aksettirdiği tiplerdir. Bunların etrafında oluşan ramazan mânileri, fıkraları; bu ayda yapılan evliya, tekke, cami ziyaretleri arasında özellikle İstanbul'a mahsus hırka-i şerif ziyaretleri, kadir alayları, Kadir Gecesi ve bayram kutlamaları ayrıca ele alınacak kadar zengindir.

İftar ve sahur sofralarından İstanbul'da ziyaret edilecek cami ve tekkelerden, çeşitli ramazan âdetlerine kadar geniş bir alanı içine alan ramazan destan ve mânileri ramazan edebiyatına aynı bir renk katmış metinler-

dir. Eyüplü Mustafa Şükrü'nün Ramazan ve Bayram Davulcusu (*İstanbul 1338 r./1340.*), Mehmed Halid Bayrı'nın Bekçi ve Ramazan Mânileri (*İstanbul 1959.*), Âmil Çelebioğlu'nun Ramazaname'si (*İstanbul 1973.*), M. Sabri Koz'un Bekçi Baba: Ramazan Fasılları (*İstanbul 1998.*) adlı derlemeleri bu gibi destan ve manileri ihtiva etmektedir.

Teravihin her dört rekâtı arasında okunmak üzere bestelenmiş ramazan ilahileri son yıllarda gittikçe öne çıkmaktadır. Ramazan ilahilerinden, karşılama geceleri adıyla anılan ilk iki haftada okunmaya mahsus olanları, çoğu kere "Merhaba ya şehir-i ramazan/ Hoş geldin ya şehir-i mağfiret ve'l-gufran/ Ya şehir-i nüzûli sure" gibi hitap cümleleriyle başlar veya nakarat hâlinde beyit aralarıyla sonlarında tekrarlanırdı. Uğurlama geceleri adıyla anılan son iki haftada okunmaya mahsus olan ilahilerde ise ramazanın sona ermesinden doğan hüzne işaret maksadıyla "Elveda ya şehir-i ramazan/ Elveda ey mâh-ı mübarek" gibi mısra ve nakaratlara yer verilmiştir. Temcit ve tespihler de ramazan musikisinin önemli unsurlarıdır.

Şeyh Hayrullah Taceddin [Yalım] Efendi'nin, ramazanda okunabilecek bu tür ilahileri derleyen Ramazân-ı Şerife Mahsus Mecmûa-i İlâhiyât (*İstanbul 1326.*) ile Mızıkalı Hafız Yaşar Okur'un Ramazân-ı Şerife Mahsus Elli Yıllık Ünlü İlâhiler (*İstanbul 1963.*) adlı eserler iyi birer derlemedir.

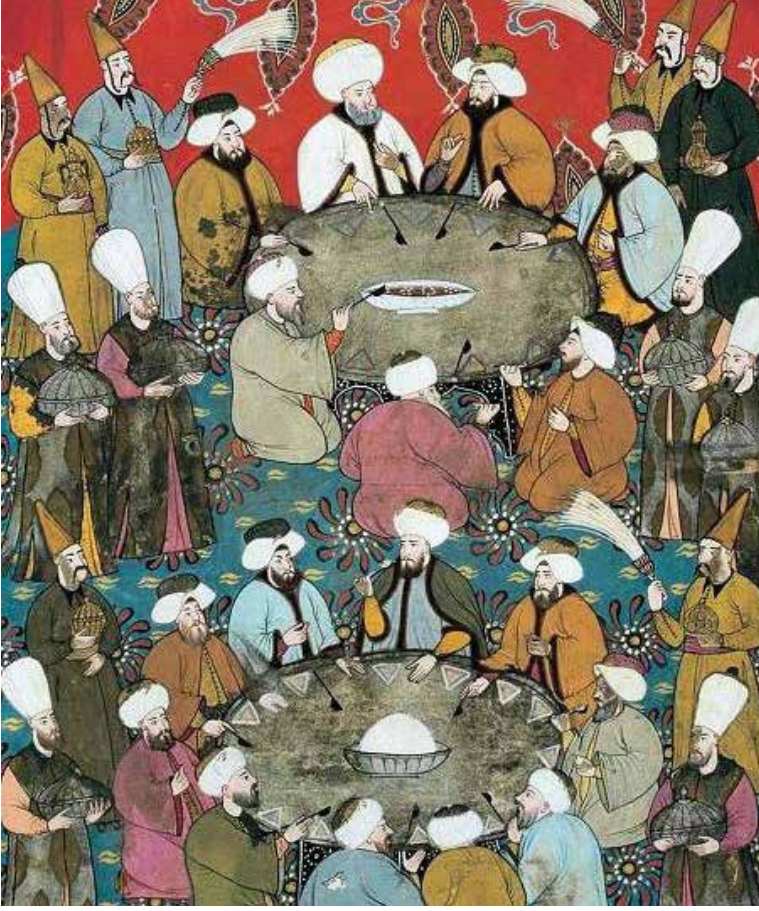
Ramazân fıkralarının birçoğu da şu eserlerde yayımlanmıştır: Mehmed Hilmi b. Osman'ın Ramazan

Geceleri Eğlenceleri (*İstanbul 1326.*) ve Gülünçlü Letâif-i Ramazan'ı (*İstanbul 1327.*), Fikret Madaralı'nın Top Patladı Oruç Bozuldu adlı eseri (*İstanbul 1948.*), Selahattin Güngör'ün Ramazan Fıkraları ile (*İstanbul 1954.*) Mahmut Bayraktaroğlu'nun Ramazan Fıkraları (*İstanbul 1966.*)

Ramazân mektupları arasında Namık Kemal'in Tasvîr-i Efkâr'da neşrettiği 1283 (1867) ramazanına ait müşahedelerini aktaran "Ramazan Mektubu", türünün en tanınmış örneğidir.

Hatırat türü eserler de zevkle okunacak kitaplardır: Çaylak Tevfik'in İstanbul'da Bir Sene (1299-1300), Semih Mümtaz S.'nin Tarihimizde Hayal Olmuş Hakikatler (*İstanbul 1948.*), Halit Fahri Ozansoy'un Eski İstanbul Ramazanları: Bütün Âdetleri, Eğlenceleri, Hatıraları, Fıkraları (*İstanbul 1968.*), Balıkhane Nâzırı Ali Rızâ Bey'in İstanbul'da Ramazan Mevsimi (haz. Ali Şükrü Çoruk, *İstanbul 1998.*), Ahmet Süheyl Ünver'in Bir Ramazan Bin Bir İstanbul (haz. Ismail Kara, *İstanbul 1997.*) adlı eserleri bunlardan bazılarıdır. Bir tekke mensubu olan Ahmed Esad Benim'in Ramazan Geldi Hoş Geldi (*İstanbul 1949.*), adlı eseri zamanın tanınmış imam, hafız ve vaizlerinin isimlerine varıncaya kadar temas etmiş olması bakımından önemlidir. Abdullah Cevdet'in (*İbn-i Ömer Cevdet adıyla*) Ramazan Bahçesi'yle (*İstanbul, 1308.*) Muhammed Şemseddin (*İstanbul 1308.*), Şerefeddin Mağmumi (*İstanbul, 1311.*) ve Hafız Mustafa Remzi'nin Ramazan Hediyesi (*İstanbul 1338 r./1340.*) bu mübarek ay vesilesiyle hazırlanmıştır.

Ramazân, birçok şarkiyatçı ve ya-

bancı yazarın ilgisini çekmiştir: Gérard de Nerval'in Doğuya Seyahat Ramazan Geceleri (trc. Muharrem Taşcıoğlu, Ankara 1984.) adlı eseri bunlardandır.

XIX. yüzyıldan itibaren gazete ve dergilerde ramazanın dinî ve folklorik yönlerini öne çıkaran yazılar arasında, Ahmed Rasim'in gazete yazıları Muzaffer Gökman tarafından sadeleştirilerek Ramazan Sohbetleri adıyla yayımlanmıştır. (İstanbul 1967.) Cenab Şahabeddin'in 1920 yılı ramazanında Alemdar ve 1922'de Peyâm-Sabah gazetelerinde çıkan yazılarını Abdullah Uçman İstanbul'da Bir Ramazan adıyla derlemiştir. (İstanbul 2006.)

Ramazan vaaz ve irşat hayatına farklı yaklaşımlar getirmiştir. Osmanlı sarayının bu konudaki geleneksel uygulaması XVIII. yüzyılda başlayıp XX. yüzyıla kadar sürmüş olan huzur dersleridir. Bu faaliyetlere katılan isimler, kim-

likleri ve verdikleri dersler Ord. Prof. Dr. Ebulula Mardin tarafından Huzur Dersleri I adıyla yayımlanmıştır. (İstanbul 1951; II-III [nşr. İsmet Sungurbey, 1966.) Halk arasında yaygın olan irşat uygulaması ise kürsü şeyhlerinin ve vaizlerin selatin camilerinde verdiği vaazlardır. Medreselerde okuyan talebe ise dinî hizmetler için ramazanlarda ülke sathına yayılırdı. Bunların vaazlarda kullanmaları için hazırlanan özel kitaplar arasında Kâmil Miras'ın Ramazan Musâhabeleri (İstanbul 1949.), Yakup Altın'ın Otuz Ramazan Otuz Mevıza Vaaz Notlarının (İstanbul 1969.) ile Abdullah Nasih Ulyan'ın Otuz Ramazan-ı Şerif Vaazı (İstanbul ts.) yer alır.

Eyüp Sabri Hayırlıoğlu, Mustafa Âsım Köksal, Mustafa Runyun, Kemal Edip Kürkçüoğlu gibi isimler Türkiye radyolarında dinî sohbetlerin yayımlanmaya başladığı 1952'den itibaren radyoda bu ay vesilesiyle dinî

konuşmalar yapmışlardır: Radyo Konuşmaları: Ramazan 1966-1967 (Ankara 1967.); Radyoda 1967 Ramazanı, Dinî Ahlâkî İftar Sohbetleri (Ankara 1963.); Kemal Edip Kürkçüoğlu'nun Ramazana Girerken adlı eseri (Ankara 1956.) özellikle dinî konuların anlatımında geliştirdiği din dili olarak adlandıracağımız özel ifade tarzıyla dikkati çekmektedir.

Yeni Türk edebiyatında ramazanla ilgili bir hayli şiir arasında Osmanlı Devleti'nin çöküş süreci içinde bulunduğu yıllarda yazılmış olanlarında bir münacat havası hâkimdir. Mehmet Akif Ersoy'un 1910 yılında kaleme aldığı, aşağıdaki metnini vereceğimiz şiiri bunların karakteristik örneğidir. Tevfik Fikret'in "Ramazan", yine Mehmet Akif'in "Bayram", Yahya Kemal Beyatlı'nın "Atık Valde'den İnen Sokakta" ve "Süleymaniye'de Bayram Sabahı" isimli şiirleri de ramazanla ilgili tanınmış manzumelerdir. Filiz Kılıç ve Muhsin Macit'in Türk Edebiyatında Ramazan Şiirleri: Güldeste (Ankara 1995.) adlı derlemesi bunlar için kaynaktır.

Sözlerimizi, duaların kabul olacağı şu mübarek ramazan günlerinde hepimizin canıgönülden katılacağımız niyazları içine alan Mehmet Akif'in "Ramazan" şiiri ile bitirelim:

"Yâ rab, şu muazzam
ramazan hürmetine
Kaldır aradan vahdete hâil ne ise
Yârab, şu asırlarca süren tefrikadan
Artık ezilip düşmesin ümmet ye'se.
Mâdame ki verdin bize
bir rûh-i nevîn,
Yârab, daha bir nefha-i te'yîd insin!

Mahallede Ramazan Merhametin Rengi

*Sen geldin ve benim deli köşemde durdun
Bulutlar geldi ve üstünde durdu
Merhametin ta kendisiydi gözlerin
Merhamet saçlarını ıslatan sessiz bir yağmurdu
Bulutlar geldi altında durduk.
Sezai Karakoç*

Selma ÖZEŞER

Biz hep birlikte durduk o bulutun altında ve iyi ki de durduk. İslandık ve tenimizde buhurdan kokularla ne çok gönendik çünkü: Oruç sabrın yarısıydı, biz bir şey daha öğrenmiştik: “Oruçlunun ağzından çıkan koku, Allah indinde misk kokusundan daha hoştur.”

Sonra desturumuz oldu, hem ramazan ayında hem sair zamanlarda:

“Oruçlu iken çirkin konuşmayın! Birisi size sataşırsa “ben oruçluyum” deyin.

“Oruçlunun susması tespîh, uykusu ibadet, duası makbul, ameli de çok sevaptır.”

....

- Hayihak Karagözüm...

- Ve aleyküm selam Hacivat.

Çocuktum, radyo denilen sihirli kutunun düğmesi açıldığında ramazanın böyle başladığını sanıyordum.

Eskiyor her şey, derdi annem. Çocuk sevinçlerimiz kadar, ramazana dair ne varsa eskiyor. Şimdi sizin devriniz, keyfini çıkartın ra-

mazanın, der, her gece sahur vakti bizi de kaldırırdı sıcacık yataklarımızdan. Erkenden öğrendik, ramazanın olmazsa olmaz olan sahurun ve iftarın feyiz ve bereketini; oruçlu olmanın ayrıcalığını ve dinginliğini.

Kıymetini bildik çünkü, bildirildi bize Yaradan'ın merhametinin sonsuzluğu.

Çocukken, sahurda çalınan davulun, iftarda atılan topun kıymetini bildik ve bekledik sabırla; çünkü sabır erdemdi.

Alaaddin'in sihirli lambasından çıkan buğu gibiydi bir aylık ramazanda yaşadıklarımız.

Hiç uyanmak istemediğimiz nadede bir düştü, az sonra kaybolacak olan.

Çeyiz sandıklarından yayılan lavanta kokusu gibiydi, içimiz dışımız pirüpak oluyordu cemaatle kıldığımız her namaz sonrası. Çünkü biz sünnete riayet eden bir ümmettik. Son Rasul'ün ümmetiydik, helak olunmaktan korunmuştuk.

“Ramazan orucu farz, teravih namazı ise sünnettir. Bu ayda oruç tutup, gecelerini de ibadetle geçirenin günahları affolur.”

Çocukluğumun evlere tikiştirilmiş ramazanlarından aheste bir hava ile dura duraksaya geçtim.

Sadece ramazan mı, dedim esefle. Din sıkıştırılmıştı evlere. İbadet de gizli, kabahat de gizli denilmişti ve eklenmişti, sağ elin verdiğini sol el görmeyecek. Amenna, bunların hepsi doğru, doğruyu bilmekle birlikte insan yaşadığı güzellikleri başkası da yaşasın ve huzur bulsun, güzel olan, kıymete değer olan aşikâr olsun istiyordu. Sadece istiyorduk, çünkü pek çok ibadet kamusal alanla sınırlandırılıyordu. Bütün sınırlandırmalara ve dayatmalara karşın yine de kendine has üslubuyla yaşanıyordu ramazan.

Yörelere göre değişiklik gösterse de ramazan gelmeden birkaç hafta önce başlanır hazırlıklara, bir yandan köşe bucak temizlik yapılır, öte yandan mevsimine göre çeşit çeşit yiyecekler hazırlanır: Sıra ile her gün bir komşunun evinde baklavalar açılır; mantılar, su börekleri hazırlanır, imece usulü. Her ramazan ayından üç dört gün önce mahalleden bir evde ya da her gün başka bir evde mukabeleye başlanır. Beyaz örtüsünün altında Kur'an-ı Kerim'ini kucaklayan kadınlar önce kalplerine sonra dillerine düşürür tilavetini. Bir ramazan daha, hakkıyla yaşanan her mahallede işte bu huşu ile başlar.

Çocukluğuma denk düşen o zamanlar, merhamet kelimesinin

O tatlı telaşın topun atılmasıyla dinginliğe kavuşması... Kaşık çatal şıkırtılarına karışan dualar, kelime-i tevhitler... Tekrar teravih telaşı, cümle Müslümanın kalbinde her gün bir bahar sevinci. Ümmet olmanın birlikte olmanın hazzı.

tam karşılığını bulduğu zamanlardı. Kimse komşusu açken tok yatmıyor nesi varsa onu ihtiyacı olanla paylaşıyordu.

Bir yaşlı amca vardı oğlunu erken kaybetmiş, gelini de çocuklarını kayınpedere emanet edip baba evine dönmüş. Zar zor geçinirken eşini kaybeden dede hepten çaresiz kalmıştı. Büyük torunu yanında köy köy dolaşır buzdolabı olmadan saklanabilir yiyecek toplardı. Tarhana, yufka ekmek, kurutulmuş ne varsa. Bütün evleri dolaşır en son bizim evin önünde soluklanırdı. Annem ona Allah ne veriyse ikram eder ve çayını da ihmal etmezdi. Bir gün pastırmalı yumurta pişirmişti. Adam ve torunu afiyetle yedi.

Annem hazırladığı yiyecekleri amcaya verirken amca duraksadı. Alnındaki yaşlılık ve yorgunluktan peydahlanmış bir sürü çizgi çekingenlikle kıpırdadı. Gelin, demin ne yediysek bize biraz ondan versen de öbür torunlarımız da yese istiyorum; çok güzeldi, dedi. Annem de ikiletmeden büyük bir parça ev yapımı pastırmayı sardı ve yaşlı amcaya verdi. Artık her yıl amca geldiğinde bu, ritüel gibi tekrarlandı.

Ouç, kişi onu günahlarla delmedikçe, bir kalkandır.

Bu kalkanla daha bir güçleneceğimizden hiç şüphemiz olmadı. Zaman zaman ye'se düşsek de çabuk toparlandık.

Sahur berekettir. Öyle ise, bir yudum su içmekle de olsa, onu bırakmayın. Zira Allah ve melekleri sahur yiyene salat ederler.

Riayet ettik ve bırakmadık, toptan Allah'ın ipine sarıldık. Sen bizim Rabbimizsin, bizi sahipsiz bırakma, diyen dillerimiz hep zikirin huzurunu yaşadı.

Sokaklar şehirlerin atar damarlarıdır. Herkesin birbirini selamladığı, esenlik dilediği, birbirinden korkmadığı, çocukların, acaba bir zarar görür mü korkusu olmadan oyun oynadığı, hayatı ve insanı tanıdığı sosyal alanlar. Zaman, o değiştiren kocaman elini üzerimizden geçirmeden evvel, kelimenin tam anlamıyla mahalle denilince akla bunlar geliyordu. O vakitler daracak alanlara sığıyor, birbirimizi tanıyor, gücümüz yettiğinde yaralarımızı sarıyorduk.

Mekânlar genişledikçe kimsenin kimseden haberi olmaz oldu. Belki pek çok gece komşusu açken tok yatan bir ümmet olup, Peygamber efendimizden çok uzağa düştük. Uzaklaşmakla kalmadık üç beş kuruş sadakayı bile verirken ne çok düşünüp tartar olduk.

İşte bu kısır haletiruhiyeyi bozan bir renk kaldı elimizde; ramazan-ı şerif.

- Ramazan ayı girdiği zaman cennetin kapıları açılır, cehennemin kapıları kapanır ve şeytanlar da zincire vurulur.

Dese de sevgili peygamberimiz, pek çok güzel öğüde, en önemli dinimizi yaşamak için rehber olan hadislere yabancı kaldık. Apart-

Çocukluğuma denk düşen o zamanlar, merhamet kelimesinin tam karşılığını bulduğu zamanlardı. Kimse komşusu açken tok yatmıyor nesi varsa onu ihtiyacı olanla paylaşıyordu.

man hayatıyla beraber kendi içine kıvrılan, kendini dinleyen ve kendinden başkasını önemsemeyen, aldırmayan bir döneme doğru hızla yol aldık.

Sonrası alaca karanlık kuşağı! Yenimiz mi daraldı yerimiz mi bilemiyorum ama iftarlarımızın yegâne onuru misafirlerimizi azalttı. Birkaç aile büyüğünün dışında kimseye iltifat etmez hâle geldik.

Zamanlar zamanları kovaladı, devirler değişti. Beldelerde, kentlerde özellikle metropol kentlerde çadırlarda iftar sofraları kurulmaya, nimetler bereketlenmeye başladı.

Camilerin minareleri arasında ışıldayan mahyaların aydınlattığı sokaklara taşan ve birbiriyle yarışan ramazan çadırları. Ulaşabildiği ölçüde ihtiyaç sahiplerinin iftarlarını umutlandıran, yolcuları soluklandıran kaygıları azaltan iftar çadırları. İslamiyeti, ibadeti dolayısıyla merhameti sokaklara taşıyan güzellik... Bu vesileyle komşuluk başta olmak üzere pek

çok beşerî ilişkinin pekiştirildiği, muhabbetin güler yüzle beslendiği, şükürün doruk noktaya ulaştığı seremoni. İftardan önceki koşuşturmalar... O tatlı telaşın topun atılmasıyla dinginliğe kavuşması... Kaşık çatal şıkırtılarına karşın dualar, kelime-i tevhitler... Tekrar teravih telaşı, cümle Müslümanın kalbinde her gün bir bahar sevinci. Ümmet olmanın birlikte olmanın hazzı.

- Kim bir oruçluya iftar ettirirse, kendisine onun sevabı kadar sevap yazılır. Üstelik bu sebeple oruçlunun sevabından hiçbir ek silme olmaz.

Gül kokulu sabahlarına uyandırdığımız, merhamet denilen güzelliğin kalbimizde yeniden yeşerdiği, rehberimiz Kur'an-ı Kerim'in indirildiği, içinde bin geceden hayırlı mücevher gecelerin saklandığı cennet kokulu ramazan-ı şerif.

Sayılı günlerin çabuk geçtiği, doyumsuz anların, heyecanın ilk on beş günden sonra yerini bir kırıklığa ve özleme bıraktığı anda gelen bayram sevinci.

“Oruçlu için iki sevinç vardır: Biri, orucu açtığı zamanki sevincidir; diğeri de Rabbine kavuştuğu zamanki sevincidir.”

Rabbim sadece sana kulluk eder, sadece senden yardım dileriz. Bizi bize bırakma.

Yaşayan ve yaşatılan, sokağa taşan, sokaktan gönüllere yansıyan büyü, uhrevi güzellik, bin aydan bereketli merhametin rengi: Hoş geldin ya şehri ramazan!

HAFIZLIK MERASİMLERİ

Kur'an Yolculuğunun Taçlı Zirvesi

Hafızlık başlı başına bir dönüşümdü... Hafızlık "olmak" süreciydi...
Bu dönüşüm sadece hafızda görülmez tüm aileye de sirayet ederdi...

Yıldız YAYKAN

Emekli Kur'an Kursu Öğreticisi

Çeyrek yüzyıldan fazla bir zaman evvel yine bugünlerdeki gibi uzun ve sıcak bir mevsimde yaşıyordu ramazan ayı, Kur'an ayı... Öğrencilerimin hepsinde bir telaş vardı, heyecanla karışık... Bu heyecan hem ramazan heyecanı hem de hafızlık merasiminin telaşının heyecanıydı.

O yıl dört öğrencim hafızlık sınavında muvaffak olarak diploma almaya hak kazanmıştı. Onlar da kendinden önceki ve sonraki diğer tüm hafız öğrencilerim gibi önce elif-ba ile başlamışlardı Kur'an eğitimine. Sonra yüzüne okumalar, en son da ezberden tamamlanan hatimlerle "Hafız" unvanına kavuşmuşlar, başlarına hafızlık tacını takacakları merasime hazırlanıyorlardı...

Hafızlık merasimleri... Hazırlıklarının haftalar öncesinden başladığı, şehrin büyük camilerinden birinde dört gün boyunca süren büyük merasimler. Sadece cami ile sınırlı değildi etkinlikler. Sabahları tören yapılı; öğleden sonra da hafız olan kızın evine gidilerek ilahiler, aşırı ve dualar ile kalplere inşirah verilirdi.

lerek ilahiler, aşırı ve dualar ile kalplere inşirah verilirdi.

Bu merasimler sadece hafız olan genç ve onun hafızlık hocasının çevresi ile sınırlı değildi. Tüm şehir yıl boyunca hafızlık merasimlerini beklerdi âdeta. Salıdan cumaya kadar süren bu merasimler için bayanlar camileri sabahın erken saatlerinden itibaren ağzına kadar doldururlardı. Ardından şehirdeki genç yaşlı, çalışan emekli tüm Kur'an öğrencileri gelir; son olarak da hafız kızlar üzerlerinde bindallıları, başlarında taçları ile cemaatin arasından geçerek, kendileri için özel olarak hazırlanan minderlerine oturup ve sadece hocalarının değil, neredeyse tüm şehrin huzurunda Kur'an-ı Kerim'i baştan sona hatmederlerdi. Kızlar Kur'an'ı cüz cüz tamamlarken aralarda okunan ilahiler ve verilen vaazlarla camiye gelen bayanların da bu merasimden istifade etmesi sağlanırdı. Teknolojinin yaygın olmadığı o dönemlerde hanımlar bu tür merasimlere çok ehemmiyet verirdi. Çünkü burarlarda öğrendiği bilgileri hayatlarına tatbik ederek, dinî bilgilerinin daha da sağlamlaşmasına vesile olurlardı.

Salı, ilk günüydü merasimin. Camiyi hınca hınç doldururdu hanım cemaat. Ardından hafız kızlar

ilahiler eşliğinde gelip otururdu minderlerine. Öğleye kadar süren merasimin ardından bu kızlardan birinin evine gidilir, burada da manevi bir atmosfer altında akşam hatta geceye kadar vakit geçirilirdi. Ramazan günlerinde ise bu atmosfer iftara kadar sürerdi. İftar sofrası herkese açık olurdu. Akşam ezanı okunduğunda tanıdık tanımadık kim varsa hep birlikte iftar eder, oruçlar açılırdı. Çünkü hafız olacak kızın anne babası kızlarının adına yemek verirdi. Bu yemeğin hazırlanmasında konu komşu tüm mahalle aileye yardım eder, gerekli maddi gücü olmayan aileler ise mahalle esnafının hayır hasenatları ile hiç zorluk çekmeden bu yükün altından rahatça kalkarlardı. Bu, bir yönüyle toplumumuzdaki sosyal dayanışmanın ne denli güçlü olduğunun da göstergesiydi aslında...

İkinci gün olan çarşamba da aynıydı. Birliktelikler ancak sahurda nihayete ererdi. Çünkü Kur'an sohbetine ramazan sohbeti de eklenince tadından yenmez bir hâl alırdı bu birliktelikler...

Perşembe günü önce Kur'an okurdu kızlarımız, ardından ellerine hafızlık kınaları yakılırdı büyük bir ihtiram ile. Öylesine değerliydi ki, sanki manevi bir boya ile boyanıyormuşçasına özen gösteri-

lirdi bu kınaya. Hafızlara yakılan bu kınadan isteyen herkes de nasiplenirdi. Özellikle de genç kızlar bu hazı tatmak, hafızlık kınasını yakınmak için sıraya girerlerdi. Bu sıra onların ilerleyen zamanlarda Kur'an kurslarının kayıt sıralarına girmelerine de âdeta kapı aralardı.

Ve cuma... Çifte bayram edasında bir gün... Cemaat yine camisi ile buluşur, bu mübarek gün yine Kur'an dolu bir gün olurdu. Son gün hafız olan kızlar:

*Hafızın başına koyarlar tacı,
Semada melekler ona duacı,
İnşallah sonunda olursun hacı,
Çün hafız olmuşsun elhamdülillah,
Murada ermişsin eş-şükürülillah.*

İlahisi eşliğinde camiye girer, cemaatin arasından geçerek minderlerine doğru yürürlerdi. Kızlarımızı bu günlerine getiren anneleri de onların hemen arkalarında yürür, kızları mindere oturduklarında onlar da hemen arkalarına otururlardı. Merasimin bu son gününde kızlarımız önce Kur'an'ın son dört cüzünü teker teker okurlar, ardından da "Duha suresi"nden başlayıp hatmi ikmal ederlerdi. Hafızlardan birisi okuduğu sureyi bitirip "Allahüekber" diyerek tekbir aldığıında kızlarının başlarına yeşil tülbentlerini örten anneleri, onların bu meşakkatli yolculuğunun son döneminde de yanlarında ve yardımında olurlardı. Hatim tamamlanıp duası edildikten hemen sonra kızlarımız anneleri ile birlikte ayağa kalkarlar, başlarındaki yazmaları sıyırarak "Hafız" olduklarını ilan ederlerdi âdeta... Bu esnada, girdikleri sınav sonucunda almaya hak kazandıkları, Diyanet İşleri Başkanlığı onaylı "Hafızlık Diploması" da kızlara takdim edilir ve bu tören

resmî olarak da tescillenirdi. O an görülmeye ve hissedilmeye değer bir andı. Zorlu yolculuğun sonunda adaylıktan asillığe geçme anıydı. O an camideki genç-yaşlı kim varsa herkes gıpta ederdi hafızlara ve annelerine. Çünkü annelerine de taç giydirilirdi hafız kızların, tıpkı Hz. Peygamber'in hadisinde de buyurduğu gibi...

Bundan tam 30 yıl önce, yine şimdiki gibi yaz günlerine rast gelmişti ramazan. Ama o ramazan çok farklıydı... Çünkü ramazan ayında indirilmeye başlanan Kur'an yine aynı ayda hifzedilmiş ve yine aynı ayda bu hıfzıyet büyük bir merasimle ilan edilmişti. Ramazan Kur'an'la, cami cemaatle buluşmuş; gönüller Allah'ı anmakla itmam olmuştu...

Hafızlık başlı başına bir dönüşümdü... Hafızlık "olmak" süreciydi... Bu dönüşüm sadece hafızda görülmez tüm aileye de sirayet ederdi... O ramazan ayında oruçlu ağızyla Kur'an-ı Kerim'i bilcümle Müslümanın önünde hatmeden bir hafızımın babasının hayatındaki kötü alışkanlıklara tövbe edip imrenilecek bir yaşantıya dönüş yapması bu sirayetin nice örneklerinden

sadece bir tanesiydi...

1977 yılında Kur'an kursu öğreticisi olarak göreve başladığımda ben de henüz hafız değildim. Kendisi de çok sağlam bir hafız olan babam zamanın değerli hocalarından pek çok ders aldırdı bana ve benim gibi Kur'an kursu öğreticisi olan kız kardeşime. Bizler de gündüzleri öğretmenlik yaparak öğrencilere Kur'an ve dinî bilgiler müfredatını öğretmeye çalıştık, akşam olduğunda ise Kur'an'ı ezberledik. Rahmetli babacığım beni ve kardeşimi her akşam dinledi. Biz de iki yıl içinde hafızlığımızı tamamlayarak camide cemaat ve öğrencilerimizin önünde dört günlük bir başka merasimde Kur'an'ı ezbere okuduk... Yani hafız olduk...

1998 yılında emekli olduğumda yüzün üzerinde hafızım ve sayısını hatırlayamadığım yüzüne okuttuğum öğrencim vardı. Bugün o öğrencilerimin neredeyse hepsi başta Diyanet İşleri Başkanlığı olmak üzere pek çok resmî ve özel kurum ve kuruluşlarda görev yapıyor. Rabbim sayılarını artırsın ve bizleri Kur'an'ın yolundan ayırmasın.

Ramazana Güzelleme

Yrd. Doç. Dr. Musa TOZLU

Giresun Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi

Edebî bir eser kimi zaman sanatkârının iç dünyasını kimi zaman da ait olduğu toplumun tarihini ve kültürünü anlatır bizlere. Bu yönüyle edebî eserler zaman zaman dönemine ışık tutan tarihî bir belge ya da toplumu yansıtan bir ayna gibi düşünülmelidir. Eserlerinde Osmanlı sosyal ve kültürel hayatının izlerini rahatlıkla görebildiğimiz klasik Türk edebiyatı şairleri, on bir ayın sultanı olarak vafedilen ramazan ayı için de şiirler yazmışlardır. Hilalin görülmesinden bayram sabahına kadar, ramazan ayına ait birçok özellik şiirlerinde yer bulmuştur. İşte, klasik Türk edebiyatında ramazan ayını konu edinen bu tür şiirlerin genel adına ramazaniye denilmektedir. Ramazaniyeler gazel, mesnevi, ilahi, murabba, tuyuğ ve rubai gibi birçok nazım şekliyle yazılsa da en çok kaside şeklinde yazılmış ve devrin ileri gelenlerine sunulmuştur. Bazen müstakil bir eser olarak kaleme alınmış bazen de kasidelerin teşbip bölümlerini oluşturmuşlardır.

Ramazaniyeler, ramazan ayının dinî yönünü işleyenler ile ramazana ait örf, âdet ve geleneklerin sergilendiği ve daha çok ramazanın kültürel yönünün ele alındığı eserler olmak üzere iki kısımda değerlendirilebilir. Çoğunluğu oluşturan ikinci gruptaki şiirler Osmanlı toplum hayatını yansıtmaları bakımından önemlidir. Çünkü sosyal hayata dair birçok konu bu

tür şiirlerde konu olarak ele alınmıştır. (Mustafa Uzun, Ramazaniye, DİA, C. 34, s. 439-440.)

Hadis-i şeriflerde recep Allah (c.c.)'ın, şaban Hz. Peygamber (s.a.s.)'in ve ramazan da ümmetin ayı şeklinde tarif edilmiştir. Müminler için ramazan ayının başının rahmet, ortasının mağfiret ve sonunun da günahlardan kurtulmaya vesile olduğu ve insanın bu ayın sonunda bayram sabahına annesinden doğduğu gibi tertemiz bir şekilde ulaşabileceği de yine hadis-i şeriflerde müjdelenmiştir. Bu nedenle, müjdeye muhatap olan İslam âlemi de ister yaz olsun ister kış ramazanı ayrı bir iştiyak ve hevesle beklemektedir. Bu ayı Cenab-ı Allah'ın kendilerine büyük bir nimeti olarak görmektedir:

*Gerek sayfa gerek vakt-i şitâda
eylesin teşrif
Hudâdan nimet-i uzmâ gürûh-ı
müslümân üzre
(Enderunlu Fâzıl)*

Bu ayın değerinin iyi bilinmesi ve tıpkı bir misafir edasıyla hoşça karşılanması, yaşlısı ve genci tarafından kendisine hürmet gösterilmesi gerektiği de, şiirlerimizde kendine yer bulan ramazan hakikatlerindedir:

*Gönderdi Hudâ çün bize
mihmân Ramazân
Hoş tutmaya niyet edelim
biz dahi onu (Zâtî)
Şehr-i İslâm kudâmüyle
çü etdi teşrif
Hoş tutarlarsa n'ola hürmet eyleye
pîr ü cüvân (Bahtî)*

Kameri aylar hilalin görülmesiyle başlar. Ramazan hilalinin görülmesi ise ayrı bir öneme sahiptir. On altıncı yüzyıl şairi Baki, peş peşe

gelen şaban ve ramazan aylarının Arap harfli imlalarını da dikkate alır ve güzel bir benzetmeyle gökte görülenin ya şabanın sonundaki “nun”, ya da ramazanın “ra”sından önce gelen “dal” harfi olduğunu ifade eder:

*Ya nûndur görünür âhirinde Şabânun
Ya râdur ol Ramazân
evveline olmuş dâl*

Görülen hilal, şekil ve renk bakımından birçok benzetmeye kaynaklık etmiştir. Bazen altın bir üzengi bazen de sevgilinin kaşlarına bedel altın bir hançer olmuştur şiirlerde.

*Mâh-ı nevdür görinen sanma
o bedrî'd-dînün
Şehr-i savm içre rikâb-ı zeri
olmakda ayân (Âsım)*

....

*Husrev-i rûze takındı yine
zerrîn hançer
Jeng-dâr olsa n'ola deşne-i ebrû-yı
bütân (Âsım)*

Ramazanda camilerin temizlik, düzen ve tezyinatına son derece dikkat edilmesi, kültürümüze ait bugün de varlığını sürdüren eski ve güzel bir gelenektir. Osmanlı

ramazanlarında camiler âdeta gelin gibi süslenirdi. Camilerin içi ve dışı renk renk kandillerle donatılırken, minareler arasına çekilen mahyalarla yazılar yazılır, çiçek figürleri yapılırdı. (Abdülaziz Bey, Osmanlı Âdet, Merasim ve Tabirleri, s. 251; Rıdvan Canım, Divan Edebiyatında Türler, s. 201.) Enderunlu Vâsıf, yapılan bu hazırlıklardan bahsederken, bütün cami ve minarelerin kandillerle donatılmasıyla, İslam âleminin murat kandilinin de parlatıldığını şöyle söyler:

*Donatıp cümle kanâdîl-i
menâr u mescid*

*Meşal-efrûz-ı merâm oldu
umûmen İslâm*

*Camiler parlak sırça ve kandillerle o
kadar süslüdür ki, her biri birer nur
harmanı olmuştur artık:*

*Oldı her câmi-i zîbende birer
hirmen-i nûr*

*Silme mi kyâl-i kanâdîli zücâc-ı
rahşân (Sâbit)*

Başka bir ramazaniye örneğinde ise, yine mahyalarla süslenmiş olan minareler konuşturulur ve “hoş geldin”, “başımız üzerinde yerin var” diyerek ramazanın gelişi kutlanır:

*Hayr-ı makdem başumuz üzre yerün
vâr senün*

*Her menâre diyerek açdı ana karşı
dehân (Âsım)*

Hadis-i şeriflerde ramazan ayında şeytanların bağlanarak hapsedildiğinden de bahsedilir. Bu hakikati Sâbit ve Şehrî şiiirlerinde şu şekilde ifade eder:

*Çilleye vesvesesiz girdi
kapandı zâhid*

*Habs olur tâ ramazân
âhir olunca şeytân*

*Bunda mahbûsdurur
fırsat-ı ruhsat bulamaz*

Âdemi eylemege kavm-i şeyâtîn iğvâ

Bu ayda şeytanların bağlanmasıyla, fasığın gönlü gibi şer yuvası olarak kabul edilen meyhaneler boşalmış, dünya rahat ve güvenli bir hâl almış, sarhoş olup gezen bir rind bile kalmamış ve kavgalar da bitmiştir artık:

*Dil-i fâsık gibi meyhâne harâb u virân
(Sâbit)*

...

*Oldı âsûde cihân
emn-i emândur şimdi
Bâde ile seri hoş rind
yok olmaz gavgâ (Şehrî)*

Ramazaniyelerde oruçlu ile âşık ve iftar ile vuslat terimleri birer benzetme unsuru olarak sıklıkla kullanılmıştır. Oruçlu için iftar vakti ne ise, âşık için de vuslat odur. Her akşam hazırlanan iftar sofralarının lezzeti, âşığın sevgilisine kavuştuğu andaki kadar mutluluk vermektedir şaire:

*Vakt-i iftâr-ı lezzet olsa
aceb mi her şâm*

*Hem-çü hengâm-ı safâ-bahş-ı visâl-i
cânân (Âsım)*

İftar sofraları ramazanın olmazsa olmazlarıdır. Deyim yerindeyse “kuş sütü eksik” sofralarda misafirler en güzel şekilde ağırlandırmaya çalışılır. Hatta bu ayın bereketinden olsa gerek fakirler dahi türlü türlü nimetlerle süslenmiş sofralar hazırlardı:

*Bu da bu şehri-âzîmin
berekâtındandır*

*Fukarâsında da ârâste-hân-ı elvân
(Sâbit)*

Ramazân, içerisinde bin aydan

daha hayırlı bir gece olan Kadir Gecesi barındırması hasebiyle de Müslümanlar arasında ayrı bir öneme sahiptir. Şairler ramazanın bu özelliğine de şiirlerinde yer vermişlerdir. On sekizinci yüzyıl şairi Şehrî; gaflete düşmeden bu ayın her gecesinin Kadir Gecesi olarak bilinmesini ve ibadetle gecelerinin ihya edilmesini söyler:

Gâfil olma hele

her gecesini Kadr bilüp

Eyle tâat-ı ibâdât ile leyli ihyâ (Şehrî)

Aynı yüzyılın diğer bir şairi Enderunlu Fazıl ise; bu geceye daha çok estetik bir açıdan bakar. Kadir Gecesi güzelliğine vurgu yapmak için gecenin karanlığını, meleklerin yüzlerindeki siyah ve süslü bir bene benzetir:

Bu mâh-ı mükerrrem

kim sevâd-ı leyle-i Kadri

Siyeh bir hâl-i ziyennettir

cemâl-i kudsiyân üzre

Ramazaniye şairleri için; eserlerinde övdükleri şahsiyetlerin devrinde yaşanan rahatlığa vurgu yapmak amacıyla, övülenin zamanındaki her geceyi Kadir Gecesine, gündüzi ise bayrama benzetmeleri sıklıkla karşılaşılan bir durumdur. Enderunlu Vâsıf'ın, III. Selim övgüsünde yazdığı ramazaniyesi bu duruma örnek teşkil eden bir dua beyti ile sonlanır:

Baht u ikbâl ile tahtında

mukim oldukça

Her şebi leyle-i Kadr ola

nehân bayrâm

Örneklerden de anlaşılacağı üzere sanatını dinî referanslar üzerine inşa eden Osmanlı şairleri, on bir ayın sultanı olan ramazan ayına karşı da kayıtsız kalmamıştır. Ramazanın gerek inanç gerekse örf, âdet ve gelenek yönüne dikkat çeken şiirler yazmış ve bu tür şiirlere ramazaniye adını vererek edebî bir tarz meydana getirmişlerdir.

Fotoğraf: Burhan Çimen

Ramazan Biraz da Annedir

Yrd. Doç. Dr. Dursun Ali TÖKEL

OMÜ Fen-Edebiyat Fakültesi

Evde süregiden iftar hazırlıklarına, donatılmış sofrayı süsleyecek yemeklere, tatlılara bakıyorum: Hepsi dünden ısmarlanmış.

Anne mutfakta büyük bir telaş içinde, özenle, mutfaktaki cehennemî sıcığa aldırmadan, kocaman bir tebessümle çocukların siparişlerini hazırlıyor; akşamın efendisi yine onlar olacak! Sadece akşamın mı, sahurun, hatta yenilip içilmeyen gündüzlerin de... Peki, bizim tercihlerimizin, isteklerimizin bir anlamı yok mu?

Biz kim miyiz? Tabii ki babalar. Eşim siparişler veriyor; yağ, şeker, kuru üzüm, ceviz, pirinç, yumurta vesaire alınacak, erken vakitlerde eve ulaştırılacak. Büyük bir özenle istenilenleri alıyor ve eve ulaştırıyorum. Babalık burada sona eriyor. Sonra bütün ruhaniyeti ve uluhiyetiyle annelik başlıyor.

Çocuklar siparişleri vermişler. Evin yemek düzeni onlara göre ayarlanıyor. “Aman!” diyorum eşime “onların keyfine bakalım, ne istiyorlarsa hazırlayalım, bana

Annem bana ramazanı öylesine sevdirmişti ki, şimdi çocuklarımın annesi çocuklarıma ramazanı öylesine sevdiriyor ki, şu cümleyi kurmaktan kendimi alamıyorum: Anne biraz ramazandır; ramazan da biraz anne...

sadece almak düşer! Ramazan sadece yemek içmekten kesilmek değil, biraz da, belki de biraz değil tam da bir naz ayı!

Çocuklar oruç tutuyorlar, anne babanın dileği gerçekleşmiş, kutsiyet devam ediyor! Onları ibadetin aşkı, şevki, ruhaniyeti, lezzeti istila etsin! İbadetle haz bulacaklarının da farkına varınsınlar! Bu nasıl olacak? Anneye babaya nazlansınlar, “şunu isterim, bunu isterim!” diyebilsinler. Anne babalar bu nazları tebessümle karşılansınlar.

İftar saati yaklaşmış, Allah'tan ne geldiyse sofraya donatılmış, çocukların yüzleri açlığın saflaştırdığı ruhani bereketle ışıltıyor! Memnun yüzler, mütebessim çehrelerle sofraya bakıyorlar. Anneleri ne isterse yapmış, iyi ki oruç tutmuşlar, bu Ramazan ne güzelmiş, zira anneleri onlara kalmış!

Çektiği onca sıkıntıya, dışarıdaki sıcaklığı cehennemî bir alev çeviren mutfak azabına rağmen anne hâlâ mütebessim ve mütekerrim! “Yavrularım mutlu olduk mı, gözlerini karınlarını istedikleri gibi doyurdular mı, benim yavrularım oruç da tutuyorlarmış, anneleri kurban olsun onları verene! Sahura ne isterlermiş bakalım, hadi babası sahur hesabı yapalım kuzucuklarımız sahur kalkacaklar!”

İçerden gözlerimi yaşartan sevgi nağmeleri dinliyorum. Eşim kızımı seviyor: “Benim kızım büyümüş de annesine yardım edermiş, sahurunu yapmış da masayı da toplamış; bana prensesimi veren Allah'ıma kurban olayım. Gelsin bir tanesi annesine; kurban olayım seni bana verene!” Sahurda yemek yenmiş, anne içerdeyken küçük kızım sofrayı toplamış, masayı silmiş, anne nasıl da sevinmiş, nasıl da sevinmiş!

Bütün bunları ancak ramazanda yaşıyoruz, bu kadar derinlemesine. Aklıma Victor Hugo'nun o pek hikmetli sözü geliyor: “Bütün kadınlar zayıftır, anneler hariç!” Anneler ramazanda nasıl devleşiyorlar/devleşmeliler! Bütün yük onların omuzlarında, sıradan geçmesi muhtemel zamanları nasıl da uhrevileştiriyorlar!

Ramazana aralarında uhrevi bağlar kuramayanlar, çocukluk ramazanlarında anneleriyle aralarında kurulması gereken ilahî rabitalara bakmalılar, onlar yok muydular?

Eşime bakarken, çocukların memnuniyeti için harcadığı emeği, zamanı, keyfi; çektiği meşakkati görüyorum. O harcananlar çocuklarda ne kadar da yüce karşılık buluyor. Anne ramazanı ulvileştiriyor, sevdiriyor, yüceltiyor, “bi daha gelse!” dedirtiyor. Onun e-

liyle ramazan bir açlık ve susuzluk ayı olmaktan çıkıyor. İnsanın saflaştığı, annesine her türlü nazının geçtiği, kendisinin annesinin gözünde ne kadar değerli olduğu, annelerin kendilerine kaldığı semavi zamanlar oluyor!

Bu yüzden diyorum ki ramazan biraz da annedir. Onlar, ramazanı tam da istenilen ruhani zamanlara inkılap ettiriyorlar. Bir ömür boyu sürecek tadı damaklarda kalan zamanların temellerini inşa ediyorlar. Çocukluğumda, ramazanlarda anneme yaptığım nazlar geçiyor gözlerimin önünden; onlar ne semavi anlardı, ne lezzetli açlıklardı, ne kevserî susuzluklardı!

Sevgili annelerim; çocuklarınızın dünyasında ramazanın kutsiyeti; maharetli ellerinize, sonsuz sabrınıza, bitmek tükenmek bilmeyen sevginize, daima mütebessim çehrelerinize, onları önceleyici mahviyatkarlığınıza bağlı!

Sevdiklerimize sevdiklerimizi, ancak onları ne kadar sevdiğimizi göstereceğimiz fedakârlıklarla sevdirebiliriz!

Annem bana ramazanı öylesine sevdirmişti ki, şimdi çocuklarımmın annesi çocuklarıma ramazanı öylesine sevdiriyor ki, şu cümleyi kurmaktan kendimi alamıyorum: Anne biraz ramazandır; ramazan da biraz anne...

İyilik İçin Yarışmaya Var mısınız?

Şimdi makamlarımızı, hırslarımızı, mallarımızı o hayallerle değişmez olduk. O hayalleri unutalı çok oldu. Konuşmayı unutalı, dert anlatmayı çok zaman oldu. Yüreklerde çiçek açtırmayalı, hüznü unutturmayalı, kardeşi hoş tutmayalı çok zaman oldu.

Ayşe Nur MENEKŞE

Varlıkla yokluk arasındaki farkı görmeye, yokken varlığın kıymetini bilmeye var mısınız? Başkalarını kendinden daha çok düşündüğünü hissettirmeye hazır mısınız?

Kapıları aralamaya, elini uzatanların elini tutmaya, verirken hoşnut olmaya var mısınız? Bencilliği bir kenara bırakanlardan olup, sadece başkalarının mutluluğunu tercih etmeye var mısınız?

Sen bir açın karnını ne zaman doyurdun? En son ne zaman dindirdin bir ocağın yangını? Yangınları bilir misin? Ocağında ateş yanmadığı hâlde umudunu katık yapanların yaşadığı huzuru bilir misin? Orada yangın yürekte başlamış ve bitmemiştir. Sofrada bir kuru soğan olsa da ekmeğin adırır sevgi...

Bir sıcak çorbanın hatırını saydın mı hiç? Bir elmaya hasret kaldın mı? Tadını bilmediğin meyve ya da sebze var mı senin? Yediğin

lokmayı boğazına dizecek kadar acı yaşadın mı oturduğun yerde?

Vermek zor, almak kolaymış bu hayatta... Almadan vermeye var mısınız? Küskün bir yüreğe teselli olmaya? Başkalarının verdiği yaşam kavgasına dâhil olmaya ve hayati kimseye zindan yapmamaya var mısınız?

İnsanoğlu en çok kendine düşmanlık edermiş. Hırslar en kötü düşman, nefis zalimin ta kendisiymiş... Oysa bu dünyada vicdanlarını unutanlardır en çok içi acıyanlar... Feryat duyduğunda kulağını tıkayanlar, bir mazlum karşısında başını çevirenlerdir hayatın tadını kaçıranlar... Dünyanın kendi eksenleri etrafında döndüğünü zannedip yalana, riyaya teslim olanlardır onlar... Üç kuruşluk hevesleri için dostunu düşmana satanlardır onlar...

İyilik nedir bilir misin? Al "her şeyim senindir" diyebilmektir. Başkalarına zulmetmemektir. Yetimi gözetmektir, suizandan kaçınmaktır iyilik... Güzel söz söylemek, samimiyeti elden bırakmamaktır iyilik... Kapıdaki komşuyla, akrabalarla iyi geçinmek, anneni ve

babanı üzmemektir iyilik... Ahde vefalı olmak, derde devalar sunmaktır. Dostunu bilmek, kardeşini başkalarına ezdirmemektir.

İhsanda bulunmanın verdiği hazzı yaşamaya var mısınız? Birini binlere katmaya? Binleri mutlu etmek için bir ufacık fedakârlık yapmaya var mısınız?

Sen yüreğini nereye bıraktın? Malını devşirirken, makamını yüceltirken sen gözlerini neye kapattın?

İçimize gömmeye çalıştığımız acılarımız vardı hepimizin... Yırtık pantolonlarımız her düştüğümüzde biraz daha yırtılırdı eskiden... Bulduğumuzu yer, bulamadığımızı sevgimizle beslenirdik. İhaneti buyur etmemiştik hiç sofralarımıza... Şehrin caddelerinde parlak ışıkların büyüüne kapılmamıştık o zamanlar... Mahallemizin direğinden sızan ışıkla sabaha kadar kurduğumuz hayallerimizle yarenlik eder, gün ışıdığına soluğu dostun yanında alırdık. Rüyalarımız bize arkadaş, kurduğumuz güzel cümleler bize şahit olurdu. Bize yani kardeşliğimize... Annelerimizin elimize tutuşturduğu bir dilim sıcak bö-

İyilik ve takva üzerine yardımlaşın. (Maide, 5/2.)

reği boğazımızdan geçirmezdik sevdiğimizle paylaşmadan... O zaman öğretmişlerdi bize göz hakkının ne olduğunu... Paylaşmanın çoğalmak olduğunu o zaman söylemişlerdi.

Şimdi makamlarımızı, hırslarımızı, mallarımızı o hayallerle değişmez olduk. O hayalleri unutalı çok oldu. Konuşmayı unutalı, dert anlatmayı çok zaman oldu. Yüreklere çiçek açtırmayalı, hüznü unutturmayalı, kardeşi hoş tutmayı çok zaman oldu.

Oysa bir başkadır iyiliğin hazzı... Güneşi başkalarıyla görmek başkadır. Yıldızlara dokunmak bir başkadır, mutluluğu paylaştığın biriyle... İyilikle yol almak, iyilikle yola çıkmak bir başkadır. Bütün bilgileri, bütün makamları, bütün

servetleri toplasanız fethedilmiş bir yürek etmez. O yürekte özgürlük, güven ve mutluluk vardır. O yürek/ler kanatılmazsa, zafer sizin ayrılmaz parçanızdır.

Hiçlikten geldiğini unutma sakın... Var sandıkların gelip geçer bir gün, sakın aldanma dünyaya...

Mutluluğu uzaklarda arama... Hayatın basamaklarını kıyam ile çık... Huzura secde ile var... Bir ah işitsen de bin defa af diye yalvar...

Sev seni seveni... Sevindir sevdiklerini... İrmaklar taşır susamışlara... Tebessümü yay, gülmeyi unutanlara... Aydınlat kararan günlerini... Öğret sabrın tesellisini aldananlara...

Hediyeni uzaklarda arama... İçten

gelen bir niyaz ile dirilt ümitlerini... Huzura ahlak ve edep ile var. Unutma bereket iyilikle başlar.

İyilik için yanışmaya var mısın? Varını değiştirmeye, yokluğu satın almaya hazır mısın? Bir yüzü güldürmeye, avuçlarından merhame ti yağdırmaya var mısın? Yüreğinin tenhalığından kurtulup, güneşe yürümeye hazır mısın?

Bugüne talip olma ey gafil gönül... Ezelden ebede bir yolculuk var. Güneş dürülüp, gök yanırken seni de beni de bilen biri var.

Ödülünü uzaklarda arama... Hırsların önünde en büyük engel... Gayretini bu dünyaya harcamaya... Her ne yaparsan ameline kar... Sakın unutma bugünün yarını da var.

İşkence ve Merhamet Kıskacında Hak-Bâtıl Mücadelesi

Dr. Erdal KILIÇ

İşkence

1975 yılında İsviçre'nin Cenevre şehrinde yapılan uluslararası bir toplantıda işkence şöyle tarif edilmiştir:

Kendisi veya başkası hakkında ihbar ya da itirafta bulunmak amacıyla, ya da işlediği veya işlediği sanılan bir suçtan dolayı cezalandırmak maksadıyla kişiye yöneltilen ve fiziki-ruhi acı veren bir hareket... İnsan Hakları Bildirgesi'nde belirtildiği üzere, işkence neredeyse evrensel olarak çok ciddi bir insan hakları ihlali

olarak görülür. Üçüncü ve Dördüncü Cenevre Konvansiyonu'nu imzalayan devletler, silahlı çatışma durumlarında korunan insanlara (düşman siviller ve savaş esirleri) işkence yapılamayacağını beyan ederler...(!)

Arslanlara parçalatılma, kızgın çöl güneşi altında göğsüne taşlar konularak aç ve susuz bırakılma, etlerin demir taraklarla kemiklerinden ayrıştırılması şeklindeki uygulamalardan anlaşılacağı üzere işkencenin de tarihi oldukça eskilere dayanmaktadır.

Haçlı Seferleriyle ilgili olarak tüm tarihçiler benzer sebepleri ileri sürerler: Kilisenin kışkırtıcılığı, Hac ve Kutsal Savaş.

Yeryüzünde hâlâ önüne geçilemeyen işkencelerden dolayı pek çok insan hayatını yitirmekte ya da sakat bırakılmaktadır. Bedeni sakatlıkların yanında, yaşanan ruhi travmalar da olayın vahametini daha bir artırmaktadır. Bu vahamet kendisini savaşızlığın yaşandığı ve sükûnetin(!) hâkim olduğu zamanlarda olduğu gibi, ondan daha ziyade işgallere ve talana dönüşen savaşlarda, esaret kamplarında ve zindanlarda daha açık olarak göstermektedir.

Psikiyatri uzmanı Prof. Dr. Salih Özden, insanın işkence yapması ve bundan zevk alması için patolojik bir ruhi yapıya sahip olması gerektiğini hatırlatarak şunları söylüyor:

“Bu gibi insanlar/gürûhlar aslında korkaktırlar. Bunu telafi etmek için işkence yapmakta ve böylece bir güçlülük duygusuna sahip olmaktadırlar. Kişiliklerinin derinliklerindeki saldırganlık dürtüsünü işkence yoluyla tatmin eden işkencecilerin çocuklukları incelendiğinde, kavgalı ve sevgisiz bir ortamda büyüdükleri, aşağılık kompleksi ve kişilik bozukluklarının bulunduğu görülür. Mutsuzdurlar. İşkence yapmayı bırakırlarsa, korkak ve vehimli olurlar.”

Binlerce yıldır Müslümanlara her türlü işkence ve barbarlığı uygulayan, sonra da bu işkence ve barbarlığı Müslümanlara atfetmeye kalkışan Hristiyan ve Yahudi toplumlarının, cehalet, zulüm ve vahsetle dolu olan karanlık geçmişleri tarih sayfalarında aşikâr olduğu hâlde İslam'ı terör dini,

Ne İslam dini, ne de İslam'dan önceki tevhit dinlerinde (Tevrat ve İncil'de) şiddet ve terörü teşvik eden en küçük bir ifadeye dahi rastlanması mümkün değildir.

Müslümanları da terörist gibi göstermekten de geri durmamaktadırlar. Savaşmak zorunda kalındığında dahi diğer insanların insanlık şeref ve haysiyetini rencide etmeyen ve: “Yaşlılara, kadınlara, çocuklara, kendisini ibadet ve taate vermiş ruhbanlara ve mabetlere ilişmeyiniz! Ağaçları yakmayınız! Hayvanlara dokunmayınız! Ve servetleri heder etmeyiniz!” buyruğunun muhatabı olan Müslümanlara iftiralar atan ve terörist muamelesi yapanların geçmiş zamanın izinde neler bırakmış olduklarını sevimsiz de olsa hatırdan tutmak gerek...

Haçlıların öldürdükleri Türklere yaptıkları işkenceler

Fransız Akademisi üyelerinden Funck Bretano, vahşi hayvan sürülerinden farksız olan Haçlı ordularının 1096 yılında Anadolu topraklarına saldırdıklarında akıl almaz zulüm ve işkencelerde bulduklarını detaylı bir şekilde anlatır.

Haçlıların Kudüs'te yaptıkları işkenceler

Kudüs'ü istila eden Haçlı orduları 1096 yılında yetmiş bin Müslümanı kılıçtan geçirmişler, yaptıkları

ları bu büyük katliamdan hemen sonra Hazret-i Ömer Camii'ne sığınan on bin Müslümanı da boğazlayarak şehit etmişlerdi. Müslümanların kısa bir süre önce huzur ve güven içinde yaşadıkları topraklar, Haçlıların işgalinden sonra adeta bir mezbahaya dönmüştü.

“Kudüs'te bulunan bütün Müslümanları katlettik, malumunuz olsun ki, Süleyman mabedinde atlarımızın diz kapaklarına kadar Müslüman kanına batmış olarak yüzüyoruz!” (Necati Kotan, *Tarih Fıkraları*, İstanbul 1988, s. 80.)

Öldürülenlerin çoğunun kadınlar ve çocuklar olduğu bu gaddarlık ve vahsette; insanlık tarihinin bir benzerine rastlamadığı, başlı başına bir barbarlık numunesi olan Kudüs katliamı başka bir eserde şu sözlerle anlatılmaktadır: “Katliam korkunçtu! Öldürülenlerin kanları sokaklarda akıyor, atıyla gezenlerin üzerine kan sıçırıyordu. Akşam karanlığında Haçlılar, sevinçten haykırarak kiliseye geliyorlar ve kana bulanmış ellerini ayın için uzatıyorlardı.” (G. E. Perry, *The Middle East: Fourteen Islamic Centuries Englewood Cliffs*, s. 78, bas. 1983.)

Yahudilerin Filistin'de yaptıkları işkenceler

Kendilerine gönderilen peygamberleri dahi katledecek kadar pervasızlaşan ve bozguncu bir kavim olan Yahudiler, Filistinlileri yok ederken, Haçlı papazlarının yaptığı gibi tahrif edilmiş olan Tevrat'ın: “Rabbin Musa'ya emretmiş olduğu gibi bütün erkekleri öldürdüler, kadınları esir aldılar, bütün

şehirleri yaktılar... Bütün erkek çocukları ve bir erkekle karı koca hayatı yaşamış bütün kadınları öldürün. Fakat bütün bakireleri kendinize saklayın!” sözlerini dinî (!) bir gerekçe olarak gösteriyorlardı. (Edward Said, “Oryantalizm”, s. 477, trc. S. Ayaz, İstanbul 1989.)

Hz. Ömer'den Selahaddin Eyyubi'ye merhamet

Yukarıda bahsi geçen olaylardan yüzlerce yıl önce Ebu Ubeyde b. Cerrah komutasındaki İslam orduları Kudüs'ü kuşatmıştır. Şehrin düşeceğini anlayan Patrik, Müslümanların daha önceden fethettikleri yerlerdeki halka tanıdığı “eman”ı kendilerine de sağlamaları karşılığında teslim olacaklarını ve bunu ancak Müslümanların emirleriyle yapacakla-

rı görüşme üzerine gerçekleştireceklerini belirtmiştir. Bunun üzerine Hz. Ömer Medine'de yerine Hz. Ali'yi vekil bırakarak kölesi ile Kudüs'e gelip şehri teslim almış ve Patrik'le beraber orada bulunan gayrimüslim topluluğu rahatlatan şu evrensel sözünü söylemiştir: “Lehimize olan lehinize, aleyhimize olan aleyhinizedir.”

Canları, malları, namus ve inançları güvence altındadır, herhangi bir Müslüman tarafından tacize uğratılmazlar; kendi irade ve istekleri dışında İslam'ı kabule zorlanmazlar. Bununla birlikte adalet hususunda Müslümanlardan farklı bir muameleye tâbi tutulmazlar. Müslümanların yararlandıkları haklardan onlar da yararlanırlar...

Ve yine yıllar sonra Haçlıların, Kudüs'ten ümitlerini tamamen keserek Sultan'dan eman istemek zorunda kaldıklarında -ki şehri ele geçirmek için daha önce binlerce Müslümanın kanını dökmüş olmalarına rağmen- Selahaddin Eyyubi onların bu teklifini kabul etmiş ve kendilerine Kudüs içinde silahsız dolaşma ve ibadetlerini rahatça yapma imkânı tanıyan yazılı bir ahitname vermiştir.

Sonuç

Ne İslam dini, ne de İslam'dan önceki tevhit dinlerinde (Tevrat ve İncil'de) şiddet ve terörü teşvik eden en küçük bir ifadeye dahi rastlanması mümkün değildir. Savaşın dışında olduğu gibi, savaşın kaçınılmaz olduğu durumlarda da aşırılığı men eden ve merhametin en güzel örneklerini tarih sayfalarında göstermiş olan Müslümanların şiddet ve terör yanlısı olduklarını söylemek kıskançlık ve iftiradan başka bir şey değildir. İslam'ı şiddet, korku, kan, gözyaşı ve nefret içeren bir din olarak sunma çabasında olanlar, asıl şiddet ve terör taraftarıdır ki, geçmişin izinde bu durum yukarıda sunulan tarihî örneklerle de müşahede edilmektedir.

Haçlı Batı Devletleri'nin ve bugünkü ABD'nin tarihi vahşet, katliam, işkence ve soykırımlarla dolu olduğu gibi; Müslümanların tarihi adalet, merhamet ve medeniyet örnekleriyle doludur. Müslüman hükümdarlar her işte olduğu gibi bu hususta da tüm dünyaya şerefli birer numune olarak tarihteki yerlerini almışlardır.

Naci ŞENGÜN: “Caminin hakkı çocuklar, çocukların hakkı camilerdir.”

Söyleşi: M. Kâmil YAYKAN

TDV tarafından “İyilik Ödülü”ne layık görüldüğünüz “Akvaryum” projeniz ve bu projenin oluşum sürecini bize anlatabilir misiniz?

Hayatın merkezi olan camiler üzerinde, tüm toplum kesimleri eşit haklara sahiptir. Günümüz anlayışında, yetişkin erkeklerin istifade ettiği, ramazan ayında kısmen kadınların faydalandığı ve çocukların ise bu iki kesimin izin verdiği ölçüde hakkını kullandığı mekânlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Hâlbuki arka safla-

rından çocuk seslerinin gelmediği mabetler öksüz ve yetimdir.

Mekânların da hakkının ve hukukunun olduğunu biliyoruz. Caminin hakkı çocuklar, çocukların hakkı camilerdir. Söz konusu olan mekân cami olunca, camiye hak sahiplerine görsel ve ibadet konforu açısından nasıl daha imkânlı hâle getirebiliriz sorusunu kendimize sorduk. Çocukların kalbine nasıl konuk oluruz? Alıcısı çok olan bu körpe dimağlara bizim de söyleyeceklerimiz vardı. Onların temiz duygularının peşine takılıp

bizi götürdüğü yer, camiye akvaryum yapma fikri oldu.

Camiler, yaşı kırkın üzerinde olanlar tarafından kullanılan mekânlardır anlayışına muhalif bir duruştur aslen bizimkisi... Caminin halısı, avizesi yenilediğinde yaşlı cemaatin nazarında bu bir değerdir. Ama çocuk için çok bir anlam ifade etmeyebilir. Çocukları ve gençleri kazanalım niyetiyle çıktığımız yolculukta muvaffak olduğumuzu düşünüyorum. Unutturulan mekânların tekrar hatırlanmasına akvaryumu vesile kıldığımızı söyleyebilirim.

Sizi böyle bir proje yapmaya sevk eden sebep ne idi?

Dert söyler diye söz vardır. Sen Allah'ın dininin derdiyle, ümmetin evlatlarının derdiyle dertlenirsen Allah da seni yolunda muvaffak kılar. Allah'ın evi olan camilerde geleceğimizin güvencesi olan çocukları ve gençlerimizi göremeyişimiz çeşitli yollarla onları mabedin içine dâhil etmemizi zorunlu kılıyor.

Çocuklar meraklı varlıklardır. Benim iki evladım da, her hafta sonu bir AVM'ye gitmemiz konusunda ısrarcı tavırlarını sürdürüyorlardı. Çünkü bu mekânda bir akvaryum vardı. Bir gün çocuklarıma "Yavrularım! Ben bu akvaryumdan daha büyüğünü camiye kurarsam aynı ısrarcı tavrı camiye gelme konusunda da gösterir misiniz?" diye sorduğumda "Evet, evet babcığım." dediler. Kulaklar, gönüller Kur'an'a; gözler toplu secde eden sâcitle muhtaç... Hâl böyle olunca camiye eğlenilecek öğrenilen mekânlar olarak aslına rücu kılmaya çalıştık. Çünkü

Allah'ın evi olan
camilerde geleceğimizin
güvencesi olan
çocukları ve gençlerimizi
göremeyişimiz çeşitli
yollarla onları mabedin
içine dâhil etmemizi
zorunlu kılıyor.

Allah Rasulü'nün mescidi öyle bir mescitti. Teknolojinin ağına düşmüş, sosyalleşmesini yitirmiş, varsa yoksa sosyal medya denilen sanal ağlara takılmış gençliğimizi ve çocuklarımızı alternatif hizmetler üreterek buralardan kurtaralım istedim. Bu akvaryum sayesinde çocuklarımız bir hayvana merhamet göstermenin tarifsiz hazzını yaşıyor. Sorumluluk duygusu gelişip, canlılara ve çevreye duyarlı bir kişi olarak topluma katılıyorlar. Bugün zaten en fazla muhtaç olduğumuz değerler şefkat ve merhamet değil midir?

Projenizin ödüle layık görüldüğünü öğrendiğinizde ne hissettiniz? Sizce projeniz başarıya ulaştı mı? Hedeflerinizi gerçekleştirebildiniz mi?

İyiliklerin ve güzelliklerin sahibi Allah'tır. O, kimi dilerse dinine hizmet ettirir. Biz şimdilik bu hizmeti üretebildik ama yarın, Allah Zülcelal daha güzellerini de lütfedebilir.

"Uluslar Arası İyilik Ödülünü", Başbakanımız Prof. Dr. Ahmet Davutoğlu'nun elinden almış olmak elbette beni ziyadesiyle mutlu etti. "Çocuklar en çok camiye

yakışır." adlı projenin, her biri değerli 500 ayrı proje içerisinde seçilmiş olması ve bunun Başkanlığımız tarafından taltif edilmesi çok büyük bir onur.

Camiye gelen çocukların profiline baktığımda elbette bir başarıdan söz edilebilir. Akvaryum sayesinde tanıştığımız çocuklarımız ve sonrasında ilerleyen dostluğumuza bağlı olarak, ailevi sorunlarını, ergen sorunlarından kaynaklı problemleri camiye gelip benimle çözmeye çalışma gayretleri doğru hedef üzerinde olduğumuzu gösteriyor. Bu projeye tanıştığımız bir gencimizin kendi ifadesiyle, okulun en yaramazıyken bu yılki Kutlu Doğum programının koordinatörlüğünü yapmış olması mutluluk verici bir örnek idi. Çocukları ve gençleri camide beklemek gibi bir lükse sahip değiliz. Mahallemizde bir çocuğumuz, bir gencimiz hakikatle henüz tanışmamışsa bir eksikiz ve eksik bir başarıdan söz edilebiliriz.

Akvaryum projenizin haricinde hâlihazırda yapmış olduğunuz veya hayal ettiğiniz projeleriniz de var mı?

"İki günü müsavi olan zarardadır." buyuran bir peygamberin ümmetiyiz. 2014 yılı Şehitler Haftası'nda çocuklarla birlikte kurduğumuz bir bahçemiz var. Bu bahçemizin adı, "Şehitler Bahçesi." Bahçıvanlığımı çocukların yaptığı bahçenin ürünlerini komşularımıza, şehitlerimizin ruhaniyetini şâd etme adına ikram ediyoruz. İkramlardan sonra çocuklar büyükleri, Fatiha ve İhlas okumaya davet ediyorlar. Bir farkındalık ve bir vakaf bilinci oluşturma gayesiyle yaptığımız bu

bahçe sayesinde çocuklarımız birlikten kuvvet doğduğunu tecrübe edinmiş oldular.

Ayrıca çocuklardan oluşan bir cemaatle, mahallemizin hasta ve şehit yakınlarını ziyaret ediyoruz. Bu davranışımız manen çocukları yetiştirdiği gibi insanların geleceğe dair ümitlerini güçlendiriyor.

Malumunuz yaz tatili geldi, dolayısıyla yaz Kur'an kursları da başlayacak. Çocukların yaz Kur'an kurslarına katılımı hakkında fikirleriniz nelerdir? Bu katılımları çoğaltabilmek için sizce neler yapılabilir?

Çocuklarımız yorucu bir eğitim sezonunu geride bırakmış ve tatil psikolojisine girmiş olarak camilerimize geliyorlar. Dışarıda nefse hoş gelen birçok imkân ve etkinlik var. Buna rağmen çocuklar tatlilerinden feragat ederek dinimizi öğrenmeye geliyorlar. İşte bir din gönüllüsünün mesleğini sahiplenmesi gereken en önemli zaman bu zamandır. İlk günden, oturun elif cüzlerini açın diyerek başlanılan kurs, uzun soluklu ve verimli olmamaktadır. Bu yüzden, bu fırsat

eğitimine din gönüllüsünün kendisini aylar öncesinden ruhen, bedenen ve materyal olarak hazırlaması gerekir. 17 milyon ortaöğretim öğrencisinin 3,5 milyonuna ulaşabiliyor olmamız elbette her yönden meselenin üzerine yoğunlaşmamızı gerektiriyor.

Her kursiyer öğrenciye, bir arkadaşını kursa kazandırma şevkinin aşılmasının, niteliği ve niceliği artıracak tecrübe edilmiş bir bilgi olarak paylaşılabilir.

Yakın camilerde vazife yapan hocaların, haftanın belirli günlerinde münavebeli olarak öğrencilerle buluşmaları da bir heyecan oluşturabilir.

Din görevlileri toplum içinde ön plana çıkan, toplumu yönlendiren kişiler olmalı. Buradan hareketle sizce günümüz din görevlileri kendilerini nasıl donatmalı ve özellikle gelecek nesillerin eğitimi için neler yapmalı?

Din gönüllüsü mihrapta, minberde, kürsüde nasıl önde ise ruhen, bedenen ve fikren toplumun da önünde olmalıdır. Mesleğini çok sevmeli ve bir peygamber mes-

leği icra ettiğinin bilincinde olmalıdır. Kur'an'ın inşa ettiği ve Rasulüllah'ın rehberliğinde yaşanan hayata talip olmalıdır. Zaman zaman camimizi ziyaret eden okullar oluyor. Bir kız öğrencinin "İdeal bir imam nasıl olmalıdır?" sorusuna İdeal imam yaşantısını Rasulüllah'a (s.a.s.) benzeten imamdır." cevabıyla mukabelede bulunmuştum.

Din gönüllüsünün, Allah'ın razı olmadığı ve toplum vicdanının kabul etmediği davranışlardan sakınması gerekir. Çünkü toplum, bizim yaşantımıza bakarak sözlerimizi değerlendirip kabulleniyor. Misyonuna sahip çıkarak gelişmeler ışığında vizyonunu oluşturan din görevlilerine önemli görevler düşmektedir. Her din görevlisinin günlük, aylık ve yıllık bir planı olmalıdır. Kur'an'ı baştan sona sık sık hatmetmeliyiz. Bu hatim mutlaka tefekkür yoğunluklu mana hatmini de içermelidir. Çünkü Kur'an, biz müminlerine her defasında taze esintilerle gelmektedir. Biz çok okursak yüzümüz, sözümüz aydınlanacak ve daha çok insanın uyanışına vesile olacağız. Din görevlisi "Beşikten mezara kadar ilim öğreniniz." düsturunu en iyi anlayarak kendisini sürekli öğrenmeye ve geliştirmeye kilitlemeli, öğrenim seviyesini yükseltmeli, zihnini çağın gerektirdiği bilgi ve becerilerle donatmalıdır.

Rasulüllah'ın (s.a.s.); "Ashabım yıldızlar gibidir." hadisi, aklımıza senin yıldızın kim sorusunu getirmektedir. Her gencin bir sahabe yıldızı edinmesine yardımcı olarak o iklimi solumasına ve hayat çizgisini oluşturmasına refakat etmeliyiz.

YENİLMİYEN YEGANE GALİP el-KAHHAR

Rabbimizin Veli'miz olduğunu hatırlarsak bu ikazları dehşet veren korkutmalar olarak değil; bir dostun gidişatınızdan duyduğu endişeyle bizi akıbetimiz konusunda uyarması olarak görürüz.

Fatma BAYRAM

İnsanın kendi hayatının gerçek sahibi olduğu, istediğini istediği gibi yapabileceği, kimsenin ona engel olamayacağı inancının giderek yayıldığı bir dünyada yaşıyoruz. Sadece sosyal hayattaki otoritelerin reddi değil bu; aynı zamanda semavi otoritenin de reddi... Hiçbir konuda gerçek söz hakkımızın olmadığı öbür uçta yer almaktansa, bu düşünceye kendini daha yakın hissedenler olabilir. Kendi hayatımızın tartışmasız tek sahibi olmanın, aynı zamanda bütün olan bitenden tek sorumlu oldu-

ğumuz anlamına geldiğini görmezden gelip, üzerimizde hiçbir otorite olmadığını düşünmek keyif verebilir. Ama Kur'an'da bize anlatılan küfür ve şirk tarihine baktığımızda, kayıtları düşülmüş küfür önderlerinin işte tam da bu düşüncenin körüklediği onulmaz bir kibirle azıp yoldan çıktıklarını ve Allah'ın gücünü sorguladıklarını görürüz. Rabbimiz onlara bir hidayet çağrısı olarak zaman zaman kahrını hatırlatır. Yani sınır tanımayan güç ve kudretini yer ile yeksan eden galebesini ve her şeyi avucunun içinde tutan kuşatıcılığını... Bu kahr bazen dünyada, hayat devam ederken burnun sürtülmesi yoluyla olur. (Bakara, 2/211; Enam, 6/6; Hud, 11/102.) Bazen ölüm karşısındaki çaresizli-

ğimizde görürüz gerçek kudret ve tasarruf sahibinin kim olduğunu. (Enam, 6/61.) Bazen de Allah kıyamet sahnelerini anlatırken vurgular kahrını... (Mümin, 40/16; İbrahim, 14/48.)

Kur'an'da geldiği altı yerde de hep Vahit isminden sonradır Kahhar. Bu ism-i şerifin geçtiği bütün surelerin Mekki olması şirkin iptali ve tevhidin ikamesi mücadelesinde Allah'ın Vahit ve Kahhar oluşunun nasıl bir önem taşıdığını gösterir. Kahhar oluşuyla şirk sebeplerinin anlamsızlığını vurgularken, Vahit oluşuyla da zihinlerimize tevhidi yerleştirir. Kahhar olan Allah karşısında insanların tanılaştırdıkları her şey aciz ve mahkur; O ise bütün kâinatın

yegâne egemenidir. (Yusuf, 12/39; Sad, 38/65.)

Rabbimizin kahrını hatırlatması aslında bir hidayet çağrısıdır. Ama hidayete davet, kahrı hatırlatarak başlamaz; öncelikle akla ve duylara hitap eden deliller gelir. (Ra'd, 13/16.) Allah'ın indirdiği Kitap'ta ve kâinata sergilediği delillerde Allah'ı bulanlar hakikate saygıdan doğan teslimiyetle Allah'a boyun eğler. Bu işe yaramadığında Rabbimiz bize geçmişte yaşanmış çeşitli afet ve belaları hatırlatarak ikaz eder. Bu meyanda Kur'an'da anlatılan helak kıssaları kahrın evrensel tarihi gibidir. Rabbimizin Veli'miz olduğunu hatırlarsak bu ikazları dehşet veren korkutmalar olarak değil; bir dostun gidişatınızdan duyduğu endişeyle bizi akıbetimiz konusunda uyarması olarak görürüz. Bu açıdan bakıldığında kahrın arkasında tüm varlığı rahmetiyle kuşatan (Araf, 7/156.) Allah'ın lütuf ve merhameti dahi gizlenmiş olabilir. İkazlar işe yaramadığında sıra adaletin icrasına gelmiştir. İşte bu noktada bazen adalet; zelil kılan, sınırsız bir güç (kahr) olarak tecelli eder. Bu nedenle Allah Teala'nın Kahhar oluşu kimileri için tehdit, kimileri için tesellidir. Bize düşen safımız belirlemektir.

Kahhar olana karşı her başkaldırı, bunu yapanın aleyhine döner. İşte bu yüzden Allah'ın kahrından yine O'na sığınmaktan başka çare yoktur. (Enam, 6/17-18.) Bu sığınışta, bizi kahra götüren hatalarımıza tövbe ile başlar, hayatımıza salih amelleri yerleştirerek sürecekle olan ıslah çabası ile devam eder. Bazen kişisel bir kusurdan kay-

naklanmayan külli kahlırlardan da payımıza acının düştüğü olur. Dünya savaşları, salgın hastalıklar ya da tabii afetler gibi. Bu durumda değiştiremeyeceğimiz bu imtihanların hakkımızda hayırla neticelenmesi için tek yapabileceğimiz şey alçakgönüllü bir sabırdır. Bazılarına ahmakça bir pasifizm gibi görünen bu sabrın çok büyük bir güç gerektiren yüce bir erdem olduğunu ve Allah'ın imtihanlarından ancak bu erdemle geçilebileceğini unutmamak gerekir.

Yüce Allah Kur'an-ı Kerim'de helak edilen kavimleri anlatırken tek tek hepsinin neden helak edildiklerini de açıklar. Bu da bize O'nun kahrının keyfi olmayıp bir sebep-sonuç ilişkisi içinde cereyan ettiğini gösterir.

O kudret ve galebe ifade eden isimleriyle eşyaya tecelli etmiş ve akılsız varlıklardaki eşsiz nizamını öyle kurmuştur. İnsanın iradeli eylemlerinde bu nizam ile uyumu için gereken tecelliyi ise kendi çabasına bırakmıştır. Kahhar, Cebbar olduğu hâlde insanları imana mecbur etmediği gibi peygamberi de böyle bir gücü olmadığı konusunda uyarmıştır. (Sad, 38/65.) İnsanın dünyada Allah'ın yarattığı nizama uyması ve akıbetinde cenneti kazanması için önündeki bazı engelleri aşması gerekir. Öfke, şehvet, dünyaya düşkünlük gibi nefis kuvvetleri ile şeytan gibi çeldiricilere söz geçirebilmemiz ancak Kahhar isminin tecellisiyle olur. Bu isim tecelli ettiğinde, insan artık kendine zarar verecek iç ve dış etkilere hâkimiyet kurmuştur; kimsenin elinde oyuncak olmaz.

Allah'ın Kahir, Kahhar, Galip gibi isimlerini bilen Müslüman, Allah'a karşı derin bir saygıdan doğan bir korku duyar. Esmayihüsna'nın tamamına bakan biri anlar ki, aynı zamanda saygı ve korku içermeyen bir sevgi düzgün bir Allah sevgisi değildir. Çünkü insan yapısının derinliklerinde korku da sevgi gibi bir motivasyondur. İnsan; hayatı boyunca sevdiği şeylere ulaşmak, korktuğu şeylerden uzak durmak için çalışır. Kimilerinde ulaşma, kimilerinde kaçınma güdüsü baskındır. Burada sevilen ve elde edilmek istenen şey Allah'ın affı, rahmeti, lütufu, ihسانı gibi cemel isimleri; korkulan ve kaçınılan şey de (dikkat edin zatı değil) azabı, cezası, intikamı ve kahrı gibi celal isimleridir. Bu iki yönlü motivasyon insanın mutluluk arayışındaki temel iki duygusuna karşılık gelir. Böylece hiçbir insan hidayet çağrısının dışında kalmamış olur. Herkes ne ile motive oluyorsa ona yapışarak bir üst mertebeye doğru yola çıkar. Nefse ve şeytana galibiyet de böyle sağlanır.

Kahrın zıddı lütuftur. Allah lütufu için de kahrı için de sebepler yaratmıştır. Başta iman olmak üzere bütün güzel huylar Allah'ın lütufuna ulaştırılan vasıtalar; başta küfür olmak üzere bütün kötü huylar da kahrına uğratan sebeplerdir. Bizi Allah Teala'nın kahrına uğratacak kötü hâllerden sakınmamız gerektiği gibi kahr ve lütfun kullar aracılığı ile geldiğini bilip başkalarına kahr vasıtası olacak kadar kötüleşmekten de korunmak gerekir. Kahra değil, lütfu vesile olanlardan olabilmek ümidiyle...

Türk Edebiyatında Ramazan Şiirleri (Güldeste)

Prof. Dr. Filiz Kılıç
Prof. Dr. Muhsin Macit

*“Yâ Rab, şu muazzam ramazan hürmetine,
Kaldır aradan vahdete hâil ne ise.”
Mehmet Akif Ersoy*

Ali AYGÜN

Dini konuların ve konusunu din-den alan çeşitli hayat sahnelerinin edebî eserlere yansıdığı bir gerçektir. Bizim edebiyatımızda ramazan ayı ve bu ayda farz bir ibadet olan oruçla ilgili edebî metinler azımsanmayacak kadar çoktur. Öyle ki deyimlerimizden roman ve öykülerimize, şiirimizden musikimize kadar kültürümüzün hemen her alanında ramazan ve oruçla ilgili motiflerle karşılaşılır. Ramazan dolayısıyla toplum

hayatındaki değişmeler o kadar renkli ve çeşitlidir ki bütün bu geleneği “ramazan medeniyeti” olarak nitelendirebiliriz. Bu renklilik ve çeşitlilikle birlikte bu geleneği ayakta tutan ruh, klasik şiirimizden tekke şiirine, mani, türkü gibi anonim ürünlerden çağdaş edebiyatımıza kadar uzanan bir “ramazan edebiyatı”nın doğmasını sağlamıştır.

Edebiyatımızda dinî-manzum türler arasında ramazaniyyelerin ve ramazan konulu diğer şiirlerin önemli bir yeri vardır. XV. yüzyıldan başlayarak günümüze ka-

dar farklı seviyelerde ve nitelikte varlığını devam ettiren “ramazan edebiyatı”ndan söz etmek mümkündür. Bu itibarla Prof. Dr. Filiz Kılıç ve Prof. Dr. Muhsin Macit, başlangıçtan günümüze kadar muhtelif eserlerde farklı şairlerin ramazan konulu şiirlerini seçerek bir güldeste oluşturmuş: Türk Edebiyatında Ramazan Şiirleri.

Eser, Türk edebiyatında muhtelif zamanlarda yazılmış 63 ramazan şiirinin yer aldığı antolojik bir çalışmadır. Türk edebiyatında XV. yüzyıldan itibaren görülmeye başlanan “ramazan şiirleri” XVI-

II. yüzyılda yoğunluk kazanmış, değişik nazım şekilleriyle kaleme alınarak günümüze kadar devam etmiştir. Antolojide tüm bu zamanları kapsayacak şekilde divan şiiri örnekleriyle birlikte halk şiiri geleneği çerçevesinde verilen ürünlerle çağdaş şiirimizin konuyla ilgili örneklerine de yer verilmiştir.

Eserde, Türk edebiyatında ramazan ve ramazaniyeler hakkında bilgi verildikten sonra, şiir örneklerine geçilmiştir. Seçilen şiirler, kronolojik olarak sıralanmıştır. Kasideler, terkiib-i bend, gazeller, günümüzde yazılmış ramazan şiirleri ve ramazan manileri bulunmaktadır. Eserin son kısmında, verilen şiir örneklerinde geçen özel terimlerin açıklandığı bir bölüm ile bazı kelimelerin anlamlarının verildiği bir lügatçe bulunmaktadır.

Bilindiği gibi ramazan ayı, hilalin görünmesiyle başlar. Eskiden şaban ayının son günlerinde kadı tarafından görevlendirilen kişiler özellikle yerleşim birimlerindeki yüksek yerlere çıkarak hilalin görünmesini beklerlermiş. Hilali gören görevlilerin, durumu kadıya bildirmeleriyle birlikte ramazan orucu tutulmaya başlanırmış. Ramazan ayının başladığını halka duyurmak için topların atıldığını, kandillerin ve mahyaların yakıldığını yakın dönem hatura kitaplarının satır aralarında okuyoruz. Hava şartlarından dolayı hilalin görünmediği zamanlarda şaban ayı otuz gün olarak kabul edilmiş, bu otuzuncu güne de yevm-i şek (şüpheli gün) denilmiştir. Bu

güne dair tiryakilerin, ramazan sofularının ve diğer insanların tutum ve davranışları divan şairlerinin vazgeçemedikleri ironi unsuru olarak ramazaniyelere yansımıştır. Antolojide, yevm-i şekle ilgili şu beyitleri görüyoruz:

*Yevm-i şekk sohbetine
şire sıkarken yârân
Sık boğaz etdi şahne-i şehri-
ramazân (Sâbit)
Başkaldırmadılar öğleye dek
uykudan
Yevm-i şekk zevkına hazırlanan
ahbâb-ı kirâm (Nedîm)*

Ramazaniyelerde sahur, imsak, oruç, iftar ve bayramla ilgili ifadeler doğal olarak yoğunur. Şairler zaman zaman aşk, ayrılık, vuslat gibi duygularını anlatırken benzetme unsuru, kimi zaman da sanki sevgili konumundaki bir insanmış gibi ramazan ve oruç kavramlarını şiirlerinde kullanırlar. Genel olarak şairler, orucu ayrılığa, bayramı vuslata denk görürler. Bu tutum âdeta gelenekselleşmiştir. Nev'î, bu geleneğin dışında ve dinî anlayışa daha uygun olarak farklı bir yaklaşımda bulunur şu beytinde:

*Takarrüb kesb eden ârif
temennâ-yı visâl etmez
Ki hiç savm-ı visâl ehline
fikr-i rûz-ı tyd olmaz*

Ramazan ayı, on bir ayın sultanı kuşkusuz. Kadir Gecesi de ramazan ayının sultanı. Çünkü Kur'an-ı Kerim böyle bir gecede nazil olmaya başladı. Bununla ilgili Zâtî'nin bir gazeline yer verilmiş metinlerde:

*Derler dua olur şeb-i Kadr olsa
müstecâb
Rûzî kıla visâlini bu gece Kirdigâr*

Kâmi de Kadir Gecesi'nde uyumanın faziletli olduğunu oruçla ilgili çağrışımlara da imkân verebilecek nitelikte şöyle ifade eder:

*Bilelim kadrini savmın gece kâim
olahım*

*Olmaya göz göre kadri gözümüzden
pinhan*

Celvetî tarikatının kurucularından Üftâde'nin ramazan ayını istikbal için hece ölçüsüyle söylediği şiir, türün en güzel örneklerinden biri olarak antolojide yerini almış:

*Âşıklara edin salâ
Oruç ayı geldi yine
Rahmet denizi cûş edip
Âlemlere doldu yine*

Ramazan ayının sona ermesiyle birlikte müminlerin samimi hüznelerini dile getiren Niyâzî Mısri'nin şu dizeleri, bugün bile zevkle okunmaktadır:

*Yine firkat nârına yandı cihân
Hasretâ gitti mübarek ramazân
Nuruyla bulmuştu âlem yine cân
Firkatâ gitti mübarek ramazân*

Klasik şiirimizdeki ramazaniye ve ramazanla ilgili ürünlerle paralel olarak varlığını sürdüren anonim ürünlerin, halk arasında canlılığını devam ettirdiğini biliyoruz. Türkülerde, mani ve bilmeceelerde ramazanla ilgili motif, kavram ve ifadeleri buluruz. İşte bir ramazan manisi:

*Ramazan ibtidâsı
Kuruldu cennet binası*

*Bu ayda oruç tutanın
Kabul olur her duası*

Edebiyatımızın Batılılaşmasıyla birlikte ramazan ayının değişik bakış açılarıyla edebî eserlere yansıdığını görüyoruz. Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın romanlarında, Ahmet Rasim'in fıkralarında bu ayla ilgili çeşitli hayat sahnelerinin, eğlence ve oyunların anlatıldığını biliyoruz. Özellikle İstanbul eksenli bu ramazan edebiyatı, değişen toplum yapısıyla birlikte dinî hayattaki sarsıntıların, sapmaların ele alındığı bir zeminin nahif çizgilerini yansıtmaktadır. Bu konuda Tevfik Fikret, Mehmet Âkif, Arif Nihat Asya, Ahmet Remzi Akyürek, Şemseddin-i Bursevî, Kemal Edip Kürkcüoğlu ve Necip Fazıl gibi asrın başında yetişen şairlerin yazdığı şiirleri, taşıdıkları çizgilere rağmen ramazaniyelerden ayırmak gerekir. Çünkü bu şiirlerde artık müşterek unsurlardan ziyade şahsi çizgilerin netleştiğini görüyoruz. Tevfik Fikret'in şiirindeki nostalji, Âkif'teki tazarru, Ahmet Remzi'deki teslimiyet yeni bir iklimin havasını getiriyor bize. Yahya Kemal'in tavrı daha da farklı. "Atik Valdeden İnen Sokakta" başlıklı şiiri Osmanlı aydınının, çelişkilerinden kaynaklanan hüznünü ve trajedisini dile getirmektedir:

*İftardan önce gittim Atik-valde
semtine,
Kaç defa geçtiğim bu sokaklar,
bugün yine,
Sessizdiler. Fakat ramazan
maneviyeti
Bir tatlı intizara çevirmiş sükûneti...*

Günümüz Türk şiirinde de bilhas- sa eski ramazanlara özlemlerle kaleme alınan şiirlerle karşılaşılıyor. Çocukluk günlerinin büyüdü dünyasından şairlerin çıkarmaya çalıştıkları nostaljik çizgilerin yanında, gerçekten samimiyetin yoğunlaştığı iftar taksimleriyle geçmişten günümüze yansıyan renkler buluyoruz bu şiirlerde. Sofuzade M. Tevfik Efendi'nin ramazaniyesi geleneğin bir devamı olarak aynı çizgide yazılmış. Feyzi Halıcı, Yavuz Bülent Bakiler, Ömer Lütfi Mete, Cemal Oğuz Öcal, Âşık Deryamî, Hüseyin Yurdabak ve Abdullah Satoğlu'nun ramazan konulu şiirleri doğrudan konuyla ilgili olmaları bakımından yeni bir soluk alış olarak değerlendirilmiş ve antolojide onlara da yer verilmiş. Hüseyin Çelikcan'ın "Nice Ramazanlara" temennisi ve Hasan Akay'ın ramazanda İstanbul'un atmosferini anlatmaya çalıştığı "Ramazanda İstanbul" şiiri konuyla ilgili yepyeni örnekler olarak görülerek antolojiye alınmış. Dilaver Cebeci'nin "Kadir Gecesi" şiiri de tıpkı Zâtî'nin gazelinde olduğu gibi ramazan-Kadir Gecesi münasebetiyle esere dâhil edilmiş.

Örneklerden görüleceği üzere bütünüyle "ramazan medeniyeti"nin ürünü olarak değerlendirebileceğimiz ramazan şiirleri, dinî-kültürel hayatımızdan çizgiler taşıyan son derece önemli metinlerdir.

Türk Edebiyatında Ramazan Şiirleri, başlangıçtan günümüze "ramazan medeniyeti"nin muhtelif ürünlerinin bir araya getirildiği müstesna bir eser olarak okuyucularını bekliyor.

Kur'an-ı Kerim ve Ermenice Meali (Batı Lehçesi)

Diyanet İşleri Başkanlığı
Yayınları
Ankara, 2015

Kur'an-ı Kerim ve Ermenice Meali (Doğu Lehçesi)

Diyanet İşleri Başkanlığı
Yayınları
Ankara, 2015

Kur'an-ı Kerim ve Kürtçe Meali

Diyanet İşleri Başkanlığı
Yayınları
Ankara, 2015

Kur'an-ı Kerim ve İspanyolca Meali

Diyanet İşleri Başkanlığı
Yayınları
Ankara, 2014